

**BT
PL**

BIBLIOTECA
TÈCNICA
DE POLÍTICA
LINGÜÍSTICA

DADES I ESTUDIS

**Les dinàmiques del català
entre els joves: reptes,
principis i arguments
per a l'acció**

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

© Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

Secretaria de Política Lingüística, 2023
<https://llengua.gencat.cat>

Autoria:

F. Xavier Vila i Moreno, Marina Massaguer Comes i
Avel·lí Flors-Mas. Universitat de Barcelona. Centre de Recerca
en Sociolingüística i Comunicació (CUSC)

Disseny de la col·lecció:

La Page

Primera edició:

novembre de 2023

Maquetació:

Fort imprès

ISBN

978-84-19695-91-8

Aquesta obra està sotmesa a una llicència Creative Commons
d'ús obert, amb reconeixement d'autoria i sense obra derivada
ni usos comercials.

Resum de la llicència:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Llicència completa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

**Les dinàmiques del català
entre els joves: reptes,
principis i arguments
per a l'acció**

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Sumari

Introducció	6
Bloc I. L'anàlisi de la realitat sociolingüística	8
1. Joves i llengües: un tema d'importància cabdal per a l'evolució sociolingüística	8
2. La situació del català en diversos àmbits del món juvenil	11
2.1. El sistema educatiu	11
2.2. El món del lleure	12
2.3. El mercat laboral	12
2.4. Els mitjans de comunicació i les xarxes	15
3. Les llengües i els joves a Catalunya a partir de l'EULP18	17
3.1. Un breu apunt demogràfic	17
3.2. L'estructura demolingüística segons la llengua inicial	19
3.3. El coneixement del català i el castellà	24
3.4. Les identifications i les normes d'etiqueta lingüístiques	27
3.5. Els usos lingüístics	31
3.5.1. La llengua habitual	31
3.5.2. El percentatge d'ús	32
3.5.3. Els usos amb persones concretes o en àmbits concrets	33
3.6. Els canvis en la intensitat d'ús de la llengua i les seves lògiques subjacents	36
3.6.1. L'evolució de la intensitat d'ús	36
3.6.2. Els noms no fan les coses: qui són els catalanoparlants inicials?	41
3.6.3. Les transformacions del col·lectiu castellanoparlant inicial	45
3.7. El català entre els joves a Catalunya: algunes conclusions	51
4. Els principals reptes del català	55
4.1. Una llengua que depèn massa dels seus parlants inicials	55
4.2. Uns usos lingüístics fortament relacionats amb les identifications	56
4.3. La difícil conversió dels coneixements en usos	57
4.4. Un entorn heterogeni que sovint no potencia el català	58

4.5. El règim juridicolingüístic vigent	59
4.6. Els significats socials canviants de les llengües a Catalunya	59
4.7. Els discursos sobre les llengües a la Catalunya actual	61
Bloc II. La intervenció sobre la realitat sociolingüística	63
5. Principis per a l'acció en política lingüística	63
5.1. Dissenyar una actuació multinivell	64
5.2. Tenir en compte la diversificació dels destinataris	65
5.3. Plantejar com a objectiu els canvis graduals	66
5.4. Centrar-se en el canvi d'hàbits	67
5.5. Potenciar la recerca acció i l'avaluació de resultats	68
5.6. DAFO	69
6. Discursos per promoure el català entre els joves	71
6.1. El lloc de l'argumentació en la promoció del català	71
6.2. Per què parlar (més) català? Enfocaments i arguments	73
6.2.1. Enfocaments: línies de discurs	73
6.2.2. Arguments: motius	75
6.2.3. En resum: per què parlar (més) català?	88
6.3. Tècniques individuals per fer servir més català	90
Bibliografia	92
Índex de taules	96
Índex de gràfics	97

Introducció

Aquest treball té l'origen en un informe elaborat l'any 2018 per a la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya¹ i té una finalitat doble. El primer objectiu és oferir un diagnòstic de la situació i els reptes del català entre els joves a la Catalunya contemporània a partir de diferents fonts de dades, tant qualitatives com quantitatives, amb especial deteniment en els resultats de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població* de 2018 (EULP18). El segon objectiu és proporcionar uns principis d'actuació, sobretot en l'àmbit discursiu, que siguin útils per promoure l'ús de la llengua catalana en aquesta franja de població.

El document consta de sis apartats estructurats en dos blocs.

El primer bloc està dedicat a l'anàlisi de la realitat sociolingüística del jovent de Catalunya, una anàlisi que, al seu torn, serveix de base per identificar els principals reptes que ha d'afrontar una política orientada a promoure-hi l'ús de la llengua catalana. Després d'un breu apartat introductori en què s'emfasitza la importància dels estudis sobre joves i llengües, en l'apartat 2 d'aquest primer bloc es descriuen les dinàmiques sociolingüístiques de quatre àmbits clau en la socialització d'adolescents i joves, amb un rol fonamental en la configuració dels seus coneixements, usos i actituds lingüístiques: el sistema educatiu, el món del lleure, el mercat laboral i els mitjans de comunicació i les xarxes. A continuació, l'apartat 3 proporciona una anàlisi en profunditat de la realitat demolingüística del jovent de Catalunya a partir de les dades de l'EULP18. L'anàlisi detecta que, quan es comparen els resultats de les cohorts joves amb les dels adults, el català guanya *extensió* —com a llengua inicial i també en termes de coneixement— però perd *intensitat d'ús*. En l'apartat s'apunten algunes claus per interpretar aquesta contradicció, molt vinculades amb la composició interna dels grups catalanoparlant i castellanoparlant inicial, i amb un escenari de convergència lingüística bidireccional però decantada cap al castellà. Tancant aquest primer bloc, en l'apartat 4 s'identifiquen els principals reptes que deriven de l'escenari descrit per a una política de promoció de l'ús del català entre la població jove.

Si el primer bloc estava dedicat al diagnòstic de la situació i els reptes per al català entre el jovent, el segon bloc s'orienta a la intervenció transformadora sobre aquesta realitat. Així,

¹ El títol de l'informe és *Argumentaris per promoure l'ús del català entre la joventut*.

el cinquè apartat, primer d'aquest bloc, s'inicia amb algunes consideracions sobre les idees i els principis que haurien d'orientar l'actuació en política lingüística sobre el camp juvenil. Es proposa una actuació multinivell, que tingui en compte els diferents perfils de destinataris i que combini actuacions orientades a modificar discursos i ideologies amb d'altres que propiciïn canvis en els hàbits lingüístics. En el camp de la modificació de les pràctiques lingüístiques, es proposa que les actuacions de promoció s'orientin a assolir canvis progressius, és a dir, a facilitar que s'utilitzi més el català sempre tenint en compte el punt de partida de cada individu i tenint present l'entorn en el qual se socialitza.

L'últim apartat, el sisè, desenvolupa una sèrie de vies per incentivar l'ús de la llengua entre la generació més jove, focalitzades en l'argumentació. En una societat democràtica i oberta, la reflexió, l'argumentació i la discussió són a la base de qualsevol procés de canvi de conducta perquè incideixen sobre els pensaments que ens inclinen a actuar d'una manera o d'una altra. En qüestions relatives a l'ús de la llengua, prendre consciència de les conseqüències dels comportaments individuals ajuda a modificar-los per tal d'adequar-los als valors i necessitats de cada persona. Així doncs, i després d'unes consideracions preliminars sobre el lloc que ocupa l'argumentació en les polítiques de promoció de l'ús de llengües minoritzades, el nucli central de l'apartat recull fins a 40 arguments diferents orientats a afavorir l'ús del català, vàlids per a qualsevol grup de població, però especialment enfocats a la gent jove. Aquests arguments s'han estructurat a partir de sis perspectives diferents però complementàries: *a)* integració, arrelament i cohesió social, *b)* facilitat d'aprenentatge, *c)* interès instrumental, *d)* compromís ètic amb la diversitat global, *e)* responsabilitat individual, i *f)* empoderament i satisfacció amb un mateix.

L'objectiu d'aquest argumentari és que sigui adaptable a diferents situacions i destinataris, de tal manera que els diferents arguments es puguin seleccionar (o descartar) i modificar d'acord amb els requeriments de cada context. El que presentem és, en definitiva, un «menú» del qual cada persona, entitat o institució pot escollir els elements que s'adeqüin millor a les seves preferències i necessitats. Tenint en compte aquesta diversitat, l'apartat es tanca amb un recull de propostes i recursos perquè les persones que volen utilitzar més el català, amb diferents interlocutors i en diferents contextos, ho puguin fer.

En resum, volem que aquesta publicació sigui una eina útil, manejable i adaptable a diferents contextos, que aprofiti l'ampli marge de creixement de l'ús del català —si es tenen en compte els nivells de coneixement de la llengua i la predisposició generalitzada cap a la convergència lingüística— per promoure canvis en els hàbits lingüístics de la gent jove i, de fet, del conjunt de la població.

Bloc I. L'anàlisi de la realitat sociolingüística

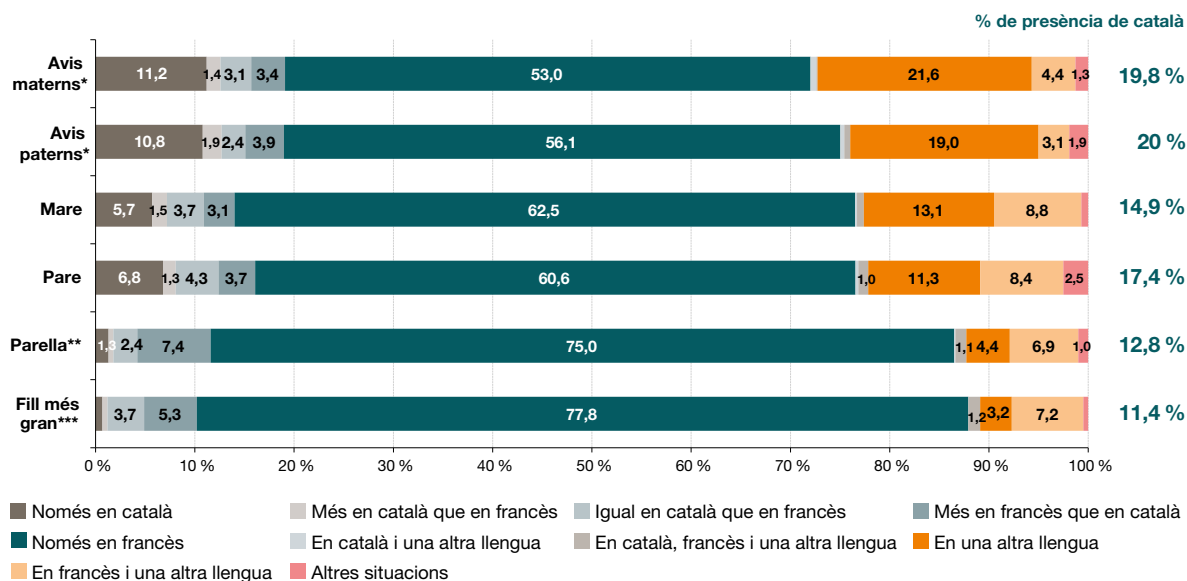
1__ Joves i llengües: un tema d'importància cabdal per a l'evolució sociolingüística

Els processos de substitució d'una llengua per una altra segueixen un patró bastant previsible. De manera regular, i per motius que poden ser diversos i que no són pas excloents, com ara la imposició militar, l'ensenyament obligatori, l'hegemonia cultural, la colonització, l'exogàmia, etc., s'escau que alguns segments d'una comunitat determinada X passen a fer servir una llengua d'origen exogen L_y més que no pas la resta del grup, que continua utilitzant la llengua endògena L_x . La substitució pròpiament dita es produeix en el moment en què la llengua d'origen exogen no sols s'usa més i més, sinó que comença a introduir-se en les relacions amb els membres de la pròpia comunitat, en el procés que podem denominar d'*apropiació* de la llengua (Boix i Vila 1998). Aquest és un moment crucial del procés, perquè és la materialització d'un canvi qualitatiu fonamental pel qual la vinculació entre ser membre del grup X i parlar la llengua L_x s'està trencant, és a dir, que la L_x està passant a ser prescindible fins i tot des d'un punt de vista identitari i la L_y està assumint també aquesta funció.

Els processos de substitució lingüística solen anar associats a l'evolució intergeneracional, de manera que, en termes globals, les generacions més joves tendeixen a emprar més la llengua exògena que no pas les generacions d'edat mitjana, i aquestes més que les generacions més grans. El punt àlgid de la substitució lingüística es correspon amb el moment en què una generació de progenitors trenca la transmissió intergeneracional de la llengua pròpia L_x i adopta la llengua d'origen exogen L_y . En aquest moment, les xifres mostren una clara correlació entre l'edat i el coneixement i l'ús de les dues llengües en contacte, amb màxims d'ús de L_x entre la gent de més edat i mínims d'ús (i de coneixement) entre els infants. Les dades de la Catalunya del Nord (Gràfic 1) exemplifiquen prou bé el patró esmentat en una situació de minorització extrema i substitució molt avançada: en termes

generals, i dins de la família, que és un dels àmbits més resistents a la substitució, el català es parla més amb els avis que no pas amb els progenitors, es parla més amb els progenitors que no pas amb els membres de la pròpia generació (la parella), i també es parla més amb la parella que no pas amb els propis fills. Les xifres del gràfic són prou il·lustratives en aquest sentit.

Gràfic 1. Evolució intergeneracional de les llengües emprades entre la població de la Catalunya del Nord

* Població que ha conegut els seus avis materns/paterns.

** Població que té o ha tingut parella.

*** Població que té fills o n'ha tingut.

Els valors més baixos que 1 % no apareixen al gràfic.

Font: Generalitat de Catalunya; Consell Departamental dels Pirineus Orientals; Institut Franco-català Transfronterer-UPVD (2016: 7) *Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord 2015*

Tenint en compte que el patró descrit és el més habitual en els processos de substitució lingüística, no és estrany que la sociolingüística catalana, com a mínim des del moment en què la caiguda de la dictadura va permetre parlar obertament sobre els perills que amenacen la llengua catalana, hagi parat una atenció molt significativa a l'evolució de la llengua catalana entre les generacions joves. Aquesta atenció és tan marcada que el tema *llengua i joves* és precisament el que més bibliografies específiques ha generat al Centre de Documentació de la Direcció General de Política Lingüística, concretament cinc, que abracen de 1979 a 2021,² i això tenint present que aquestes bibliografies són específiques i, per tant, no inclouen els treballs demolingüístics generals que analitzen l'evolució per edats i que solen parlar d'atenció significativa a la realitat del jovent. L'interès pel binomi *llengua i*

2 https://llengua.gencat.cat/ca/direccio_general_politica_linguistica/centre_de_documentacio/darreres-bibliografies-selectives/totes-les-bibliografies-selectives/ (darrera consulta 29/05/2021).

joves es percep igualment en el terreny de les notícies. El debat entorn de la relació dels joves i el català, formulat amb lleus variacions, ha traspassat l'àmbit acadèmic i ha aparegut de manera reiterada també en llibres de divulgació de fort impacte públic i en els mitjans de comunicació de més difusió, comptant-hi les televisions, les ràdios i els quotidians de més tiratge. Així, en la base de dades de notícies sobre llengua de la Secretaria de Política Lingüística es registren, només des de l'any 2000, 575 notícies que inclouen el terme «joves» al títol i 1.905 que l'inclouen al cos del text.

L'interès sostingut per la llengua dels joves ha provocat que, al llarg dels anys, la realitat sociolingüística dels joves catalans hagi estat analitzada des d'angles diversos i a partir de condicionaments diferents des del punt de vista dels recursos i les dades disponibles en cada moment, de les orientacions teòriques i metodològiques dels autors o de les finalitats dels seus treballs. Pel que fa als recursos i a les dades, per exemple, els treballs més antics no disposaven ni de suport institucional ni de les eines actuals —bases de dades i paquets d'anàlisis estadístiques o aparells d'enregistrament de veu, per exemple. Pel que fa a les perspectives d'anàlisi, els estudis han adoptat diversos enfocaments, que inclouen les perspectives macrosocials i demolingüístiques, les anàlisis antropològiques, els estudis psicossociològics o les entrevistes en profunditat entre d'altres, de vegades combinats, però tot sovint tractats de manera massa aïllada. Finalment, les finalitats dels treballs han estat diverses: en alguns casos s'ha tractat d'estudis independents realitzats *motu proprio* per investigadors, d'altres han estat resultat de treballs finançats per alguna institució pública o privada. La tipologia de publicacions generades també és molt diversa. Hi ha publicacions institucionals, capítols en monografies científiques, articles en revistes especialitzades i també en revistes de divulgació, per no parlar d'un bon nombre de publicacions a Internet amb voluntat analítica. La compartició de les dades a la web de l'Idescat, ni que sigui de manera parcial, ha esperonat també l'aparició d'anàlisis i interpretacions diverses.³

A continuació, i prenent com a punt de partida aquestes recerques ja disponibles, es fa una anàlisi sintètica de la situació del català en quatre àmbits que tenen especial incidència en el món juvenil: el sistema educatiu, el món del lleure, el mercat laboral i els mitjans de comunicació i les xarxes. Tot seguit, el tercer apartat presenta una anàlisi aprofundida de les dades sobre els grups d'edat jove a l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població* de 2018. La revisió d'aquesta evidència empírica és el punt de partida per a una reflexió sobre els reptes que ha de superar una política de promoció de l'ús del català entre el jovent. Aquesta reflexió ocupa el quart i últim apartat d'aquest primer bloc de contingut.

3 Vegeu Flors-Mas (2016) per a una revisió global dels treballs publicats fins al 2015.

2__ La situació del català en diversos àmbits del món juvenil

2.1. El sistema educatiu

El model de conjunció en català implantat a les escoles d'ençà dels anys 80 ha potenciat l'aprenentatge del català i ha proporcionat la base perquè els joves que no el tenen com a llengua inicial puguin desenvolupar el seu potencial lingüístic més enllà de l'escola, sempre que trobin entorns de socialització que ho afavoreixin (Bretxa i Parera 2012; Woolard 2016: 211-256). Els coneixements de català adquirits a través de l'escola permeten circular en les dinàmiques sociolingüístiques del país, encara que en alguns casos sigui només a nivell bàsic (entendre la llengua, llegir-la, fer-ne usos puntuals, etc.). Si bé el català està relacionat, com hem vist, amb l'èxit acadèmic, alguns joves d'entorns amb poc pes demogràfic del català no tenen contacte amb aquesta llengua més enllà de l'ús –sovint no exclusiu– que el professorat en fa a l'aula (Bretxa i Vila 2014). A més de limitar-ne el domini efectiu, aquest fet també comporta que alguns joves que no tenen el català com a llengua inicial l'associïn a l'entorn formal i regimentat de l'escola.

En el pas de primària a secundària, l'ús del català disminueix entre els docents i, més lleugerament, entre els alumnes (Vila [et al.]. 2020). En alguns casos, la renúncia per part del professorat a fer del català la llengua vehicular a classe acaba «dificultant l'accés al català, un capital lingüístic valuós en camps socials com l'educació o el mercat de treball, i contribueix així a perpetuar les baixes expectatives acadèmiques i la inserció “per baix” al mercat laboral d'immigrants i joves de classe treballadora» (Flors-Mas 2016: 20, fent referència a Codó i Patiño Santos 2014). Així doncs, el rol del professorat tant a l'aula com fora de l'aula té un pes determinant a l'hora de proveir els joves amb les destreses lingüístiques necessàries per aspirar a determinats objectius acadèmics i laborals.

La universitat és, en canvi, un entorn que sol afavorir l'ús del català i que facilita les mudes cap a aquesta llengua (Pujolar [et al.]. 2010, Bretxa i Parera 2012). «Per a bona part dels joves castellanoparlants que provenen d'entorns més descatalanitzats i arriben a la universitat, l'educació superior és una oportunitat d'entrar en contacte freqüent amb persones que parlen el català com a llengua habitual fora del context de la docència» (Bretxa i Parera 2012: 54).

Tot i això, cal tenir en compte que la mobilitat internacional i l'hegemonia de l'anglès com a llengua acadèmica, si bé suposen una obertura a la internacionalització i el multilingüisme, també poden representar una certa davallada en l'ús interpersonal de la llengua catalana en l'àmbit universitari. Per això és necessari que les noves generacions que entrin a la universitat estiguin sensibilitzades des del punt de vista lingüístic a fi que continuïn adoptant comportaments que afavoreixin l'ús del català amb els companys i els professors, independentment de quina sigui la seva llengua inicial.

2.2. El món del lleure

Les activitats extraescolars (esportives, artístiques, grups escoltes i d'esplai, grups de cultura popular, etc.) tenen un potencial destacat per generar contextos facilitadors de l'ús del català entre iguals (Consell Social de la Llengua Catalana 2009). El rol dels referents adults o de lideratge (entrenadors, formadors, dinamitzadors, monitors d'esplai o de menjador, caps de colla, etc.) és molt rellevant a l'hora de marcar els models de comportament lingüístic i determinar quina és la tria lingüística menys marcada en el context de l'activitat. Cal tenir en compte una sèrie d'aspectes a l'hora d'abordar els usos lingüístics en aquest àmbit:

- Grups i comunitats de pràctica que han estat tradicionalment catalanoparlants (per exemple, grups escoltes o grups de cultura popular, entre d'altres) poden veure considerablement reduït l'ús d'aquesta llengua quan un nombre significatiu de no-catalanoparlants passen a formar-ne part i els catalanoparlants activen la norma de convergència al castellà (Vila i Galindo 2012). Aquest fet pot ser cada vegada menys anecdòtic a causa dels canvis demogràfics. Convindria que els participants en aquestes activitats, especialment si desenvolupen rols de lideratge, estiguessin sensibilitzats en l'aspecte sociolingüístic.
- En esports d'equip o activitats en grup, com que hi solen prendre part un nombre elevat de persones, és fàcil que s'activi la norma de convergir al castellà –per part de l'entrenador o monitor, de tot el grup o d'una part significativa– per la tendència a pensar que alguns participants tenen mancances en el domini del català, amb les conseqüències que hem descrit anteriorment, tant per a l'accés al català de no-catalanoparlants inicials com per als índexs d'ús social de la llengua.

Per tant, si es vol mantenir i augmentar l'ús del català en aquest àmbit, convindria fer especial èmfasi en la formació i la sensibilització dels responsables d'aquests grups sobre el seu paper d'acollidors i facilitadors lingüístics.

2.3. El mercat laboral

La posició del català en el mercat laboral és complexa i de vegades contradictòria. Per una banda, és una llengua imprescindible per a l'accés a un nombre molt considerable de posicions, tant del sector públic com del privat, i constitueix un capital valorat en molts sectors en

què no és estrictament imprescindible. En aquest sentit, són molts els joves que activen el seu coneixement del català un cop entren al mercat laboral (Pujolar [et al.]. 2010, Bretxa i Parera 2012). Es detecten diferències entre els joves que marxen fora del propi municipi per treballar i els que hi romanen: «Per a algunes de les persones entrevistades, aquests àmbits —universitari o laboral— van comportar un desplaçament geogràfic, principalment a la ciutat de Barcelona. Per a unes altres, la inserció laboral va produir-se a la mateixa ciutat. Aquesta diferència sembla rellevant en termes lingüístics: per a les primeres sembla afavorir la posada en pràctica de la base de català adquirida a l'escola. Tanmateix, en les segones, que resten vinculades a les seves xarxes d'origen, no es detecta aquest canvi. En altres mots, el canvi d'entorn i la creació de vincles personals amb catalanoparlants faciliten l'activació de la base adquirida a l'escola» (Bretxa i Parera 2012: 54). El fet de sortir del propi municipi per motius laborals podria estar relacionat amb el fet de treballar en feines qualificades. De la mateixa manera, el fet que en l'actualitat un segment dels joves es plantegin anar a treballar a l'estranger podria desincentivar, en certa mesura, l'aprenentatge i l'ús del català.

Ara bé, en el món laboral, la demanda del català queda lluny de la del castellà a Catalunya mateix, perquè el castellà es dona per imprescindible a la pràctica totalitat de llocs de treball, mentre que l'exigència del català presenta com a mínim quatre grans distorsions:

- En primer lloc, no es requereix per aspirar a un ventall ampli de perfils laborals o per desenvolupar-lo (Consell Social de la Llengua Catalana 2009: 121), la qual cosa desposseeix el català de la consideració de llengua necessària per trobar feina, sobretot per als sectors de baixa formació, molts dels quals ocupen immigrants (Alarcón 2011). Això pot causar que el jovent d'aquests sectors percebi l'exigència de català com una «imposició inútil» i pot donar lloc a posicionaments de resistència, i fins i tot d'una certa aversió.
- En segon lloc, cal destacar la poca rellevància de la formació lingüística, amb finalitats comunicatives, en l'àmbit de la formació professional i ocupacional (Consell Social de la Llengua Catalana 2009: 121). Aquesta formació seria especialment necessària en els graus de formació relacionats amb l'atenció a les persones (salut, educació comunitària, etc.) i, en general, amb el fet d'estar de cara al públic (grans superfícies, petit comerç, restauració i serveis en general). Atès que les dades de l'EULP indiquen que s'utilitza molt més català en els àmbits en què es té la seguretat que els interlocutors el sabran parlar, garantir el coneixement de català dels treballadors que tenen contacte amb el públic «és un facilitador ineludible si es vol potenciar l'ús de la llengua i fins i tot salvaguardar el simple dret a utilitzar-la» (Vila i Sorolla 2018: 140).
- En tercer lloc, el requisit del coneixement del català s'ha vist distorsionat des de fa dècades pel fet que els alumnes escolaritzats —encara que sigui parcialment— a Catalunya poden certificar nivells alts de coneixement de català un cop han acabat l'ESO (concretament un C1), encara que en realitat una part d'ells no tingui aquests coneixements.

- En quart lloc, en els darrers temps es detecta que perfils laborals tradicionalment ocupats per catalanoparlants –des del sector del comerç fins a càrrecs mitjans i alts en les empreses, passant pel personal sanitari o de la banca– ocupen cada vegada més població no catalanoparlant (Consell Social de la Llengua Catalana 2009: 66; Vila i Sorolla 2018: 142-144). Això ha provocat que, si comparem les dades de l'*Enquesta sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003* i de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població 2018*, vegem que l'ús del català ha retrocedit significativament en tots els àmbits (Taula 1).

Taula 1. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre 2003 i 2018

Àmbits	Només català	Més català que castellà	Igual català que castellà	Més castellà que català	Només castellà	Altres llengües i combinacions
Llar actual	-10	-1,5	-1,2	0,2	3,3	9
Amics	-11,1	-1,3	-0,1	1,2	3,3	7,3
Veïns	-12,7	3,7	-0,1	2,4	4,3	0,6
Companys d'estudi (població que cursa estudis)	-9,1	0,1	-1,2	2	0,2	6,5
Companys de feina (població ocupada)	-12,2	-0,9	-0,4	2,6	3,7	2,8
Botigues i petits comerços	-15,7	2,8	2,7	1,9	6,9	0,3
Grans establiments	-15,5	2,6	4,4	2,1	5,9	-1
Bancs i caixes	-19,1	3	3,6	2,6	7,5	-1,4
Personal mèdic	-14,8	2,9	2,9	1,9	6,4	-0,3

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Tal com indiquen Vila i Sorolla: «Els àmbits en què més retrocedeix el català són els que estan més oberts a la interacció amb més varietat de persones: bancs i caixes, botigues i petits comerços, grans establiments comercials i mèdics, que coincideixen amb aquells en què s'usava més el català com a llengua exclusiva o predominant l'any 2003. En termes generals, l'ús exclusiu del català es desplaça cap a opcions amb més ús del castellà. El retrocés del català és menys important en els àmbits més privats, com ara les notes personals, els amics, la llar actual i fins i tot els companys d'estudi i de feina» (2018b: 142). Aquest fet, a banda de dificultar que els catalanoparlants utilitzin la seva pròpia llengua en una sèrie d'àmbits en què abans la usaven amb normalitat, pot fer disminuir la percepció del català com a eina útil per al progrés social.

En conclusió, perquè el català sigui percebut com un recurs útil la demanda s'hi ha d'adequar, tant pel que fa al requeriment de coneixements com al d'ús efectiu de la llengua en

l'entorn laboral. Si no, possibles expectatives creades en relació amb la llengua i la mobilitat social ascendent no s'acaben de complir.

2.4. Els mitjans de comunicació i les xarxes

La situació sociolingüística dels mitjans de comunicació és complexa i molt heterogènia. En algunes recerques (Servei d'Informació, Documentació i Estudis – Secretaria de Política Lingüística, *apud* Consell Social de la Llengua Catalana 2009: 90-91) s'ha detectat que, en igualtat de condicions, els joves solen preferir el castellà en àmbits com l'audiovisual. Entre alguns joves el català pot causar estranyesa i fins i tot incomoditat, però es detecten dues excepcions significatives: els productes infantils i els dibuixos animats, d'una banda, i els productes vistos en primer lloc en català, de l'altra. Això indica que probablement, quan es produeix un cert rebuig, és per la falta d'hàbits de consum en català. Ara bé, tant en el mercat català com en l'internacional, els joves –i la població en general– trien els productes si els resulten atractius, independentment de la llengua en què se'ls presentin (Servei d'Informació, Documentació i Estudis – Secretaria de Política Lingüística *apud* Consell Social de la Llengua Catalana 2009: 90-91). És probable que aquesta tria en funció de l'interès i no de la llengua es reforci progressivament gràcies a les tecnologies de la traducció en l'àmbit audiovisual.

Un bon exemple de com el català pot ser una llengua competitiva en el mercat audiovisual juvenil, tant a escala catalana com a escala internacional, és la sèrie *Merlí*, que després de triomfar a TV3 entre joves tant catalanoparlants com no catalanoparlants (com mostraven els nombrosos comentaris que es feien de la sèrie a Twitter durant les emissions, molts dels quals provenien de joves castellanoparlants), va ser adquirida per la plataforma audiovisual Netflix, a través de la qual va aconseguir un èxit destacable a escala internacional. Aquest èxit de productes culturals en català entre grans grups de població, independentment de la llengua, també es pot veure en l'àmbit musical amb fenòmens com el que en els últims anys han protagonitzat grups com Zoo o The Tyets. Tal com indicava Oriol Grau a les jornades «El català *mola*?» des de la seva experiència com a creador de productes culturals i audiovisuals: «El català *mola* si *mola* el que fem en català» (Grau 2012: 226).

Al costat d'aquests casos d'èxit, es detecta un buit d'oferta de productes culturals juvenils, en especial en l'entorn de les plataformes audiovisuals i les xarxes socials (Massaguer, Flors-Mas i Vila 2021). Això aboca el català a experimentar un cercle de minorització a les xarxes, ja que la manca d'oferta genera poc hàbit de consum de productes en aquesta llengua. Al seu torn, això pot portar una part dels creadors i de l'audiència a pensar que el català no és una llengua apta per a segons quina mena d'usos a les xarxes (una situació que podem considerar de diglòssia digital), la qual cosa els pot portar a optar pel castellà tant a l'hora de crear com de consumir continguts. La transformació dels hàbits de consum cultural i la diversificació de canals i plataformes afebleixen encara més la presència del català en aquesta àrea i representen un dels reptes més importants per acostar els joves al català:

- La desaparició del canal temàtic K3 va deixar pràcticament orfes els adolescents i joves de productes audiovisuals en català. Això és preocupant tenint en compte l'èxit de sèries d'animació japonesa doblades en català (*Dr. Slump*, *Bola de Drac*, *Doraemon*, *Shin-Chan*, etc.) al llarg de la història de la televisió catalana. Encara cal avaluar, en canvi, l'impacte de l'aposta de la CCMA pels canals infantil S3 i juvenil X3.
- Iniciatives meritòries com la sèrie per Instagram *Poliamor* no van tenir, probablement, l'èxit desitjat. Cal continuar innovant, oferir nous productes atractius i treballar perquè s'hi pugui accedir des de diverses plataformes.
- L'estratègia de fer programes bilingües (*APM*, *Zona Zàping*, etc.) per acostar el públic no catalanoparlant a la televisió catalana genera dubtes raonables. Si bé algunes veus sostenen que així potser s'atreuen no catalanoparlants cap al català, d'altres consideren que els programes amb molta presència del castellà legitimen precisament la irrellevància del català –si no cal parlar català ni per sortir a TV3, per a què cal?

3__ Les llengües i els joves a Catalunya a partir de l'EULP18

La vida lingüística de la joventut de Catalunya té múltiples facetes i es desenvolupa en diferents camps socials, amb dinàmiques de vegades contradictòries, com hem anat desgranant. Quina és, però, la presència relativa del català, el castellà i altres llengües entre el jovent de Catalunya en l'actualitat? I quins són els principals factors condicionants de l'ús o no ús de la llengua catalana en aquest segment de la població? A continuació, abordem aquestes qüestions a partir de les dades de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població* de 2018 (d'ara endavant, EULP18), darrera de la sèrie d'enquestes oficials sobre la realitat lingüística de Catalunya elaborada per la Generalitat de Catalunya a l'hora de redactar aquestes línies.⁴

3.1. Un breu apunt demogràfic

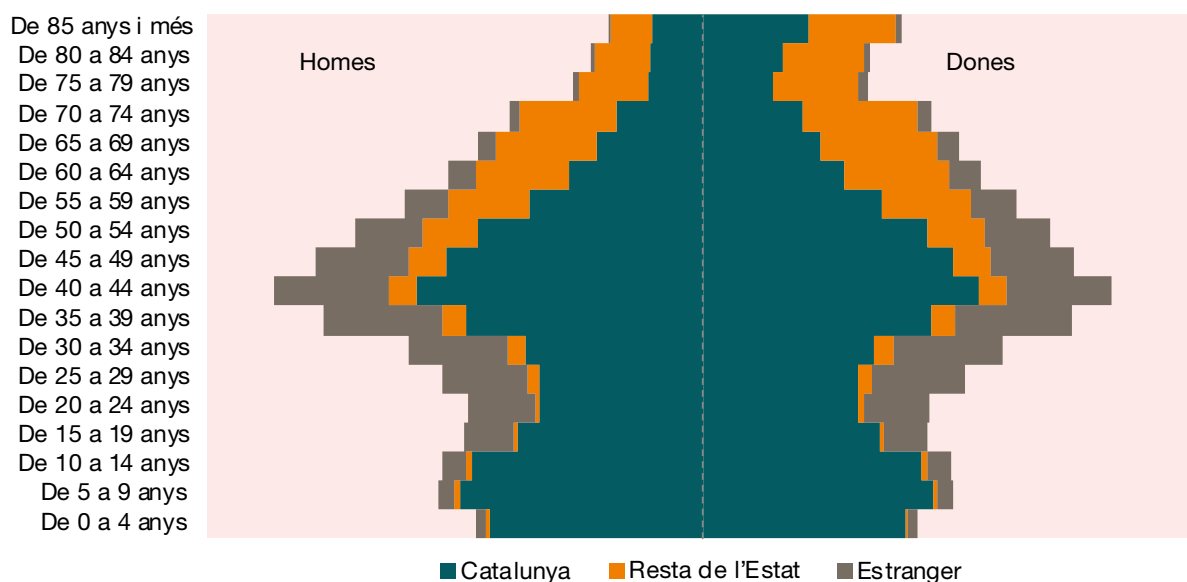
La realitat dels joves —sociolingüística i de tot tipus— no sempre és ben entesa per la societat adulta, que sovint se'n fa una idea a partir de contactes més o més parcials, i que moltes vegades la percep mediatitzada pels records de la seva pròpia joventut, passant per alt que els canvis que creu percebre com a exclusius del jovent són, de fet, experimentats per tota la societat i no sols pels més joves. En aquest sentit, el recurs a les dades quantitatives, malgrat les moltes limitacions que tenen, ajuda a obtenir visions de conjunt difícils d'aconseguir per altres vies.

Un primer element a tenir en compte a l'hora d'analitzar la realitat sociolingüística del jovent resident a Catalunya és la seva configuració demogràfica (Gràfic 2). D'acord amb les dades oficials, l'any 2018, les cohorts de població que en termes generals podia considerar-se *jove* —els que tenien entre 15 i 29 anys— es caracteritzaven, en relació amb la resta de la piràmide d'edat, per dos fets d'especial interès aquí. D'una banda, aquestes cohorts eren, junta-

⁴ Podeu consultar les dades dels successius EULP a <https://www.idescat.cat/pub/?id=eulp> i diverses anàlisis de l'EULP18 a https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/dades_i_estudis/poblacio/Enquesta-EULP/Enquesta-dusos-lingueistics-de-la-poblacio-2018/.

ment amb la població de 0 a 4 anys, les menys nombroses de tota l'escala per sota dels 60 anys. De l'altra, aquestes cohorts es componien essencialment de persones nascudes ja sigui a Catalunya, ja sigui fora de l'Estat espanyol, però només integraven un percentatge ínfim de persones nascudes a la resta de l'Estat; aquest últim tret les diferenciava fortament de les cohorts més grans, on els nats a la resta de l'Estat eren més o, fins i tot, molt nombrosos. De fet, i filant una mica més prim, en la cohort de joves de menor edat (15 a 19 anys) el percentatge de nascuts a Catalunya era superior al de qualsevol altra cohort de més edat, en una tendència que s'accentuava entre els adolescents i els infants. Val a dir que aquesta realitat és lògica, atès que el gruix de les migracions arribades a Catalunya està format per joves de certa edat i adults en edat laboral, no pas per adolescents i infants.

Gràfic 2. Piràmide de població dels residents a Catalunya l'any 2018 segons el lloc de naixement

Font: Generalitat de Catalunya (2019: 10)

En altres paraules, des del punt de vista del lloc de naixement, les cohorts de joves de Catalunya l'any 2018 es componien sobretot de nats a Catalunya i d'un percentatge menor de nats fora de l'Estat, percentatge que baixava amb l'edat. Ras i curt: com més joves, menys nats fora. Aquesta estructura demogràfica serà bàsica per entendre el comportament lingüístic dels joves que exposarem tot seguit.

Una vegada aclarida la composició demogràfica general per la via del padró continu, és hora d'endinsar-se en la realitat sociolingüística. En aquest treball, i amb l'objectiu de presentar-la, ens servirem, com ja hem avançat, de les dades provinents de l'EULP18. Aquesta enquesta abraça la població de 15 anys i més, per la qual cosa no podrem fer cap comentari sobre la població adolescent, però sí que podrem alternar l'anàlisi centrada en els joves amb les comparacions amb altres franges d'edat superior. En aquest sentit, segmentarem els grups d'edat de la manera que s'expressa a la Taula 2:

Taula 2. Franges d'edat utilitzades per a aquest estudi

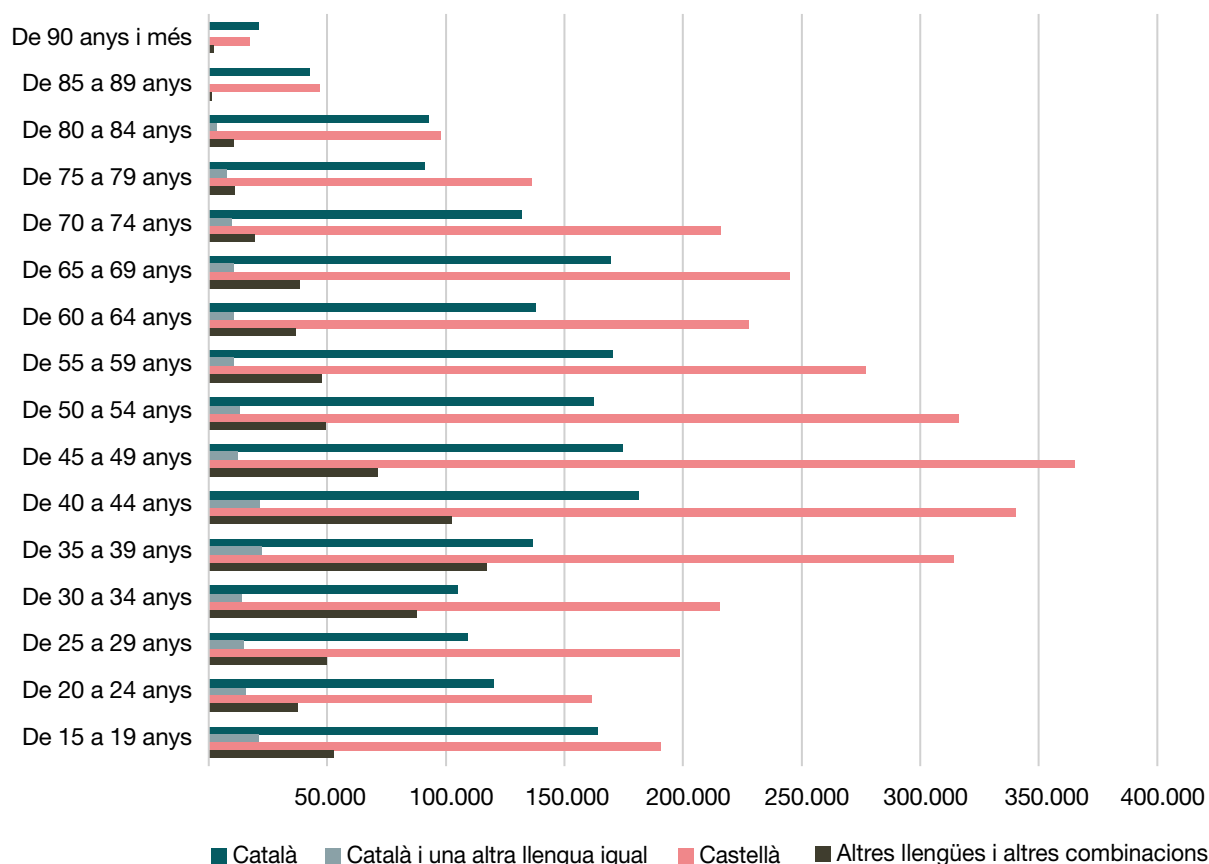
Franja d'edat	Joves		Adults joves		Adults madurs		Tercera edat		
Van néixer l'any	2003	1989	1988	1974	1973	1954	1953	1938	1918
Anys que tenien el 2018	15	29	30	44	45	64	65	80	100
Van fer 6 anys l'any	2009	1995	1994	1980	1979	1960	1959	1944	1924
Van fer 15 anys l'any	2018	2004	2003	1989	1988	1969	1968	1953	1933

3.2. L'estructura demolingüística segons la llengua inicial

A l'hora d'analitzar la situació de la llengua entre els joves, convé partir de variables estructurals i poc sotmeses a canvis, com ara la *llengua inicial* o primera llengua apresada a la llar. Per fer-ho es pot recórrer al Gràfic 3, que mostra el nombre absolut de parlants inicials de les quatre opcions lingüístiques en què es classifica la població en aquest estudi, concretament, a) *català*, b) *català i qualsevol altra llengua inicial, inclòs el castellà*, c) *castellà*, i d) *altres llengües i combinacions de llengües*. Tal com pot comprovar-se, després d'un segle d'immigracions, el castellà ha esdevingut la llengua més parlada a tots els grups d'edat llevat del grup de 90 anys i més. A més, la distància entre el català i el castellà, que comença sent molt minsa al grup de 85 a 89 anys, s'eixampla a mesura que baixa l'edat fins arribar al seu màxim en la franja d'edat entre 35 i 54 anys, amb el seu pic en el grup que el 2018 tenia entre 45 i 49 anys, on la distància entre castellanoparlant i catalanoparlants inicials va arribar a més de 190 mil persones. Val a dir que aquesta etapa, dels anys 1960 i 1970, coincideix tant amb el *baby boom* de natalitat a Catalunya com amb el pic de la immigració des de la resta de l'Estat espanyol, i que aquestes són també les franges d'edat majoritàries dels immigrants dels 2000, tal com mostra la columna d'altres llengües i combinacions.

Per sota d'aquests grups d'edat, el nombre absolut de pràcticament tots els grups minva, tot i que el seu ritme de reducció és diferent, molt més alt en el col·lectiu de primera llengua castellana que no pas en el col·lectiu de llengua catalana, que sembla estabilitzar-se a mitjan anys 1980 i torna a créixer moderadament a partir de mitjan anys noranta fins a situar-se a poca distància (poc menys de 27 mil efectius) del col·lectiu castellanoparlant inicial en la cohort de 15 a 19 anys. Vist doncs des d'una perspectiva demogràfica, no seria exacte afirmar que el català està retrocedint entre els joves com a llengua inicial, perquè si bé és cert que fa uns 30 o 40 anys el col·lectiu de catalanoparlants inicials va caure substancialment, en els tres darrers grups quinquennals ha crescut sensiblement.

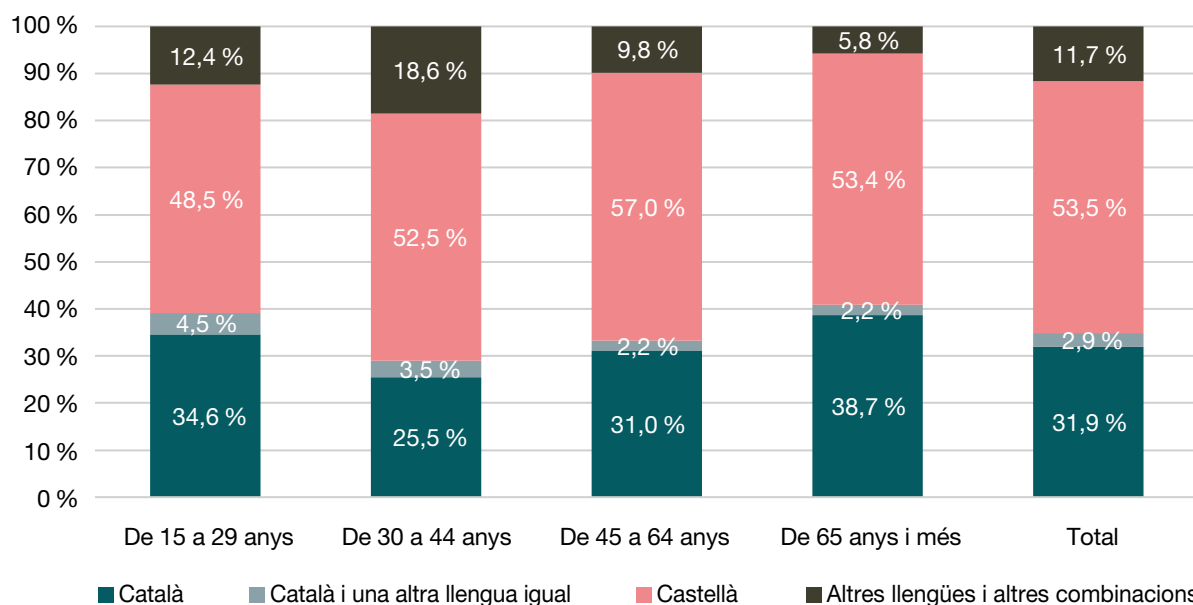
Gràfic 3. Nombre de parlants segons llengua inicial dividits per grups d'edat quinquennal

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Una comparació intergeneracional ja no a partir de xifres absolutes sinó de xifres relatives, i prenent com a referència franges d'edat de 15 o 20 anys, ajuda a copsar millor aquesta tendència a l'alça entre els joves. Tal com es veu al Gràfic 4, la franja jove conté un percentatge de catalanoparlants inicials significativament superior a la mitjana de totes les franges d'edat, a les dels adults joves (de 30 a 44 anys) i a la dels adults grans (de 45 a 64 anys), i només inferior al percentatge de la tercera edat (de 65 o més). A la franja d'edat jove també hi trobem el percentatge de l'opció *català i una altra llengua inicial* més gran de totes les franges. Si hom pren tots els parlants inicials de català, ja sigui com a llengua exclusiva o juntament amb alguna altra llengua, les xifres dels joves i les dels avis són pràcticament coincidents, és a dir, que es dibuixa gairebé una V força aplanada amb el braç dret més allargat que podem representar amb el símbol d'arrel quadrada $\sqrt{}$. Aquesta remuntada del català en la generació més jove respecte de les franges d'edat anteriors coincideix amb el fet que en aquest grup el percentatge de castellanoparlants inicials és el més baix de totes les franges —de fet, és l'única franja d'edat en què aquest grup queda per sota del 50 %. Per contra, el grup de parlants inicials d'altres llengües i combinacions entre els joves és superior a la mitjana i, de fet, el segon més notori de tota la piràmide, tot i que és inferior a la franja de 30 a 44 anys.

Gràfic 4. Percentatge de parlants segons llengua inicial dividits per franges d'edat

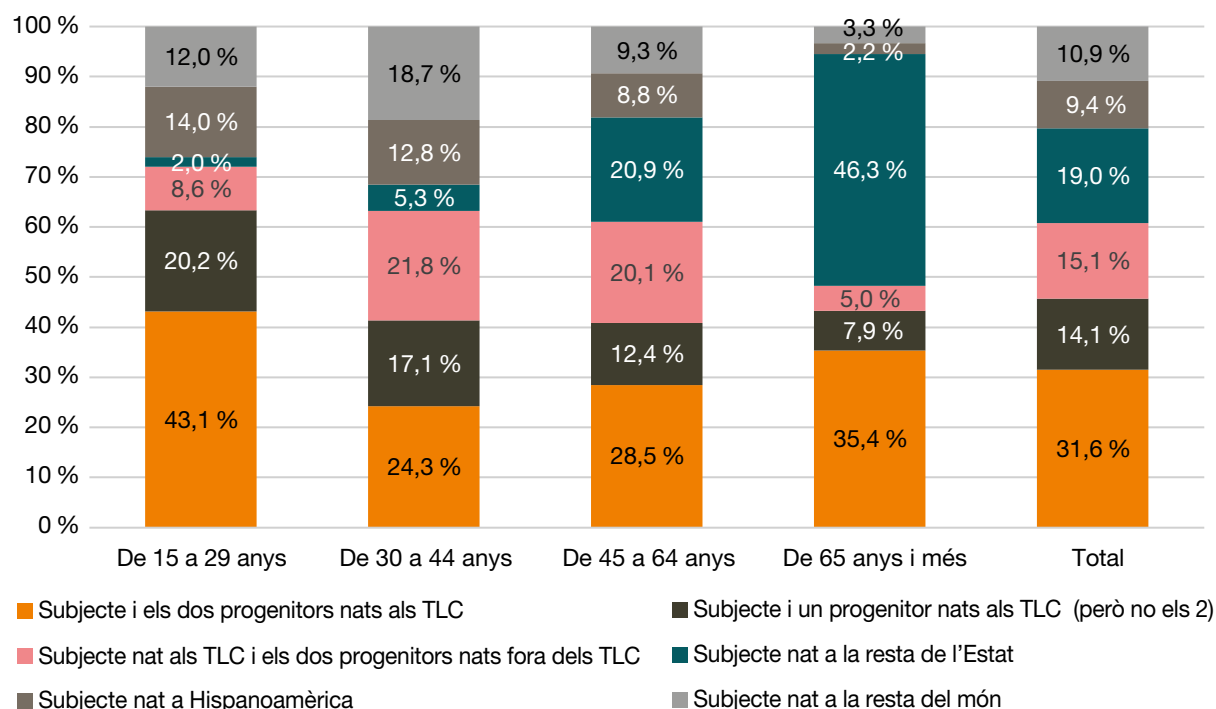
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

L'estructura de corba en forma de $\sqrt{\quad}$ del català com a llengua inicial no és cap novetat del 2018. De fet, l'EULP13 ja va donar aquest mateix resultat, fins i tot una mica més acusat, perquè el percentatge de catalanoparlants inicials dels més joves aleshores era lleugerament superior (36,3 %) a la xifra de la franja d'edat més gran (35 %) (Institut d'Estadística de Catalunya 2015: 44). Aquesta corba es deu a una combinació de factors, entre els quals destaquen en primer lloc els estrictament immigrants (Gràfic 5). L'any 2018, la generació més jove, nascuda entre 1994 i 2003, es diferenciava de les anteriors perquè era la que tenia més integrants nascuts als territoris de llengua catalana o, dit d'una altra manera, la que tenia menor presència d'immigració. A més, els fluxos immigrants eren diferents entre els joves respecte de les altres edats, perquè la generació dels joves era l'única en què l'any 2018 hi predominaven els hispanoamericans, mentre que a la franja dels adults joves hi predominen els nats a la resta del món (exclosos els territoris de llengua catalana, la resta de l'Estat espanyol i Hispanoamèrica), i entre els adults madurs i la tercera edat hi predominen els nats a la resta de l'Estat.

A banda dels fluxos migratoris, les quatre franges d'edat també es diferencien pel grau d'arrelament dels nats als territoris de llengua catalana (TLC). Tal com es veu al gràfic, el 2018 més del 60 % dels joves d'aquest col·lectiu eren fills de dos o d'un progenitor que també era nascut en aquests territoris. En canvi, a les generacions precedents, el percentatge de fills d'un o dos nats als TLC no arribava al 45 % de la població total. Certament, una part molt substancial dels integrants de la franja jove que tenen un o dos progenitors nats als TLC són, de fet, fills i nets de les immigracions provinents de la resta de l'Estat espanyol durant els anys 1960-1975, tal com palesa l'alt percentatge de nats als TLC joves que tenen el castellà com a llengua inicial (veg. més avall). Ara bé, diversos estudis previs ja han palesat que un percentatge significatiu dels descendents de les immigracions castellanoparlants acaben

adoptant la llengua catalana com a familiar al cap d'una o dues generacions (Torres 2018), per la qual cosa pot assenyalar-se l'arrelament familiar a Catalunya com un factor explicatiu del percentatge de joves catalanoparlants inicials a l'EULP18. En síntesi, doncs, el fet que el percentatge de catalanoparlants inicials entre els joves s'acosti al de la tercera edat s'explica per la combinació del menor pes de la immigració i del major pes de població arrelada en un context en què l'arrelament familiar ha afavorit, almenys fins ara, l'adopció del català.

Gràfic 5. Distribució dels membres de cada franja d'edat segons el seu origen familiar

TLC = territoris de llengua catalana

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En definitiva, les dades mostren que, des del punt de vista estrictament demolingüístic, l'any 2018 el contingent de joves catalanoparlants inicials no s'estava reduint sinó que, ben al contrari, havia augmentat respecte de les franges d'edat adulta jove i adulta madura, i això tant en termes absoluts com relatius.

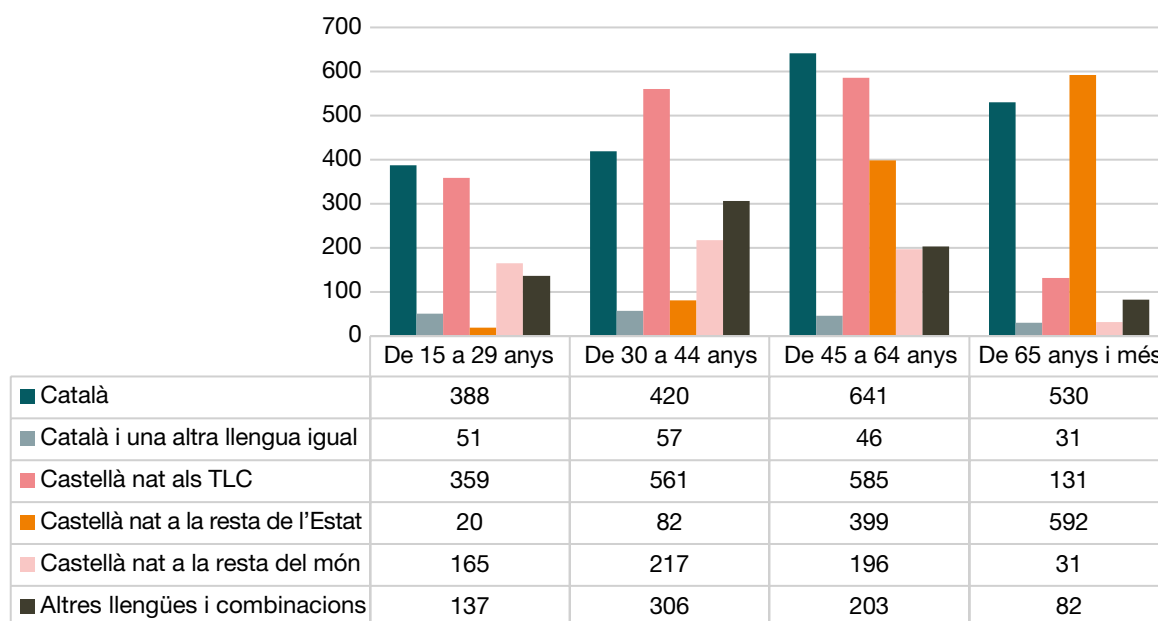
A l'hora d'entendre el funcionament sociolingüístic dels diferents grups d'edat és important d'evitar el reduccionisme lingüístic i tenir present que les successives immigracions des de finals del segle passat han convertit Catalunya en una societat no sols multilingüe, sinó multiètnica i multiracial,⁵ en el sentit que ara mateix hi conviuen persones de llengua inicial,

5 La divisió de l'espècie humana en races «biològiques» és un despropòsit científic, però moltes societats utilitzen els trets físics (el color de la pell, els trets facials, el cabell, etc.) com a base per classificar els seus integrants en presumptes «races» a les quals atribueixen trets presumptament inherents que serveixen de base per a conductes «racistes» que condicionen, entre altres, la pràctica lingüística o la percepció que se'n té (veg. per exemple Corona i Block 2020).

nacionalitats, cultura i trets físics molt diversos. En la mesura que els aprenentatges i les pràctiques lingüístiques són fenòmens estretament lligats a aquests factors, és imprescindible tenir-los presents si es volen entendre els processos d'avenç i retrocés de les llengües. En aquest sentit, l'aplicació de la variable *lloc de naixement* al grup de primera llengua castellana, el més gran i sens dubte el més heterogeni dels dos grups lingüístics principals entre els residents a Catalunya, permet visualitzar molt millor que les quatre franges d'edat mostren unes diferències d'origen que, com veurem més endavant, són rellevants des d'un punt de vista sociolingüístic (Gràfic 6 i Taula 8). Aquests trets poden sintetitzar-se de la manera següent:

- En la franja d'edat més gran, el col·lectiu de castellanoparlants inicials està integrat bàsicament per les persones nascudes a la resta de l'Estat espanyol que van protagonitzar l'onada immigratòria durant els anys 1960-75. El seu contacte amb el català va ser limitat i irregular: la llengua no tenia presència ni institucional ni escolar, i un percentatge molt elevat va construir la seva vida en àrees amb poca població autòctona. Tanmateix, també hi va haver sectors d'aquesta immigració que per feina, per amistats o per família van establir relacions amb persones catalanoparlants i van arribar a aprendre el català.
- Els castellanoparlants inicials de la franja d'adults madurs (de 45 a 64 anys) són els més heterogenis: la meitat són nascuts als territoris de llengua catalana, és a dir, persones socialitzades des de petites en aquests territoris i que, per edat, van poder tenir contacte o fins i tot rebre part de l'escolarització en català, però l'altra meitat són vinguts de la resta de l'Estat (33,8 %) o fins i tot de la resta del món (16,6 %), i majoritàriament no havien tingut contacte amb el català en l'edat infantil.
- La franja d'edat dels adults joves (de 30 a 44 anys) és la primera de qui es pot afirmar que la majoria dels castellanoparlants van tenir ensenyament del català i, en bona mesura, en català, perquè dos terços dels integrants es van escolaritzar a Catalunya entre 1980 i 2003. El percentatge de nats a la resta de l'Estat és molt més baix (9,2 %), mentre que el percentatge de nascuts a la resta del món —especialment a Hispanoamèrica— s'enfila fins al 25,2 %.
- Els castellanoparlants de la franja dels joves (de 15 a 29 anys) es componen essencialment de dos col·lectius: dos terços són nats als territoris de llengua catalana, d'origen essencialment peninsular —tot i que ja hi comencen a aparèixer els fills de les immigracions hispanoamericanes— mentre que un 30 % són nascuts a Hispanoamèrica. Els nats a la resta de l'Estat només representen el 3,6 %.

Gràfic 6. Nombre absolut de parlants (en milers) segons llengua inicial amb especificació de l'origen dels castellanoparlants inicials, dividits per franges d'edat

TLC = territoris de llengua catalana

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

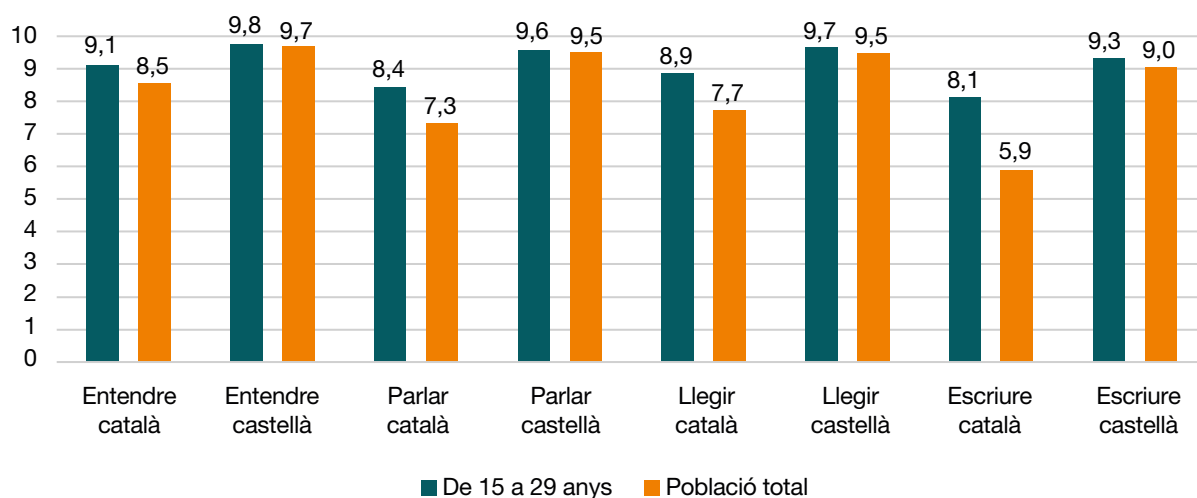
3.3. El coneixement del català i el castellà

Si hi ha a Catalunya alguna idea sobre les polítiques lingüístiques que gaudeixi del màxim consens social és que seria desitjable que el màxim de població assolís el màxim domini de les dues —a l'Aran, tres— llengües oficials. És precisament sobre aquesta base que fins i tot el Tribunal Constitucional espanyol va acceptar, a la seva sentència de 1994 sobre el model lingüístic escolar vigent, que el sistema educatiu tingués el català com a «centre de gravetat» lingüístic. Fins a quin punt s'assoleix, aquest objectiu, entre les franges d'edat més joves? El Gràfic 7, que compara la mitjana de coneixements autoavaluats en català i en castellà de la franja d'edat més jove i de la població més gran pel que fa a les quatre habilitats (entendre, saber parlar, saber llegir i saber escriure) permet constatar que, tot i els avenços, aquesta franja d'edat no acaba d'assolir l'objectiu de màxim coneixement de totes dues llengües.

La primera constatació a partir de les dades és que la població jove té sistemàticament més coneixement lingüístic que no pas la mitjana de la població, i això tant per al coneixement de català com per al coneixement de castellà, i en totes quatre habilitats. Ara bé, les diferències entre les llengües són de natura diversa. Per al cas del castellà, les distàncies entre els joves i la població total són molt minses i, en general, estadísticament no significatives, la qual cosa no resulta gaire estranya tenint en compte que el coneixement del castellà de la població total ja és alt i que bona part de la immigració ja porta el domini d'aquesta llengua dels seus països d'origen. Pel que fa al català, en canvi, la diferència entre el coneixement de la població total i de la franja d'edat més jove és força més alta en totes les habilitats, amb distàncies

molt considerables, de més d'un i fins i tot més de dos punts de mitjana. Clarament, doncs, la població jove sap el català millor que la població general, i això en bona mesura es deu al fet que l'escolarització majoritàriament en català actua com a contrapès del predomini social del castellà. Pel que fa a la comparació del coneixement entre les dues llengües, el mateix Gràfic 7 permet constatar que, en totes quatre habilitats, el domini del català és significativament inferior ($p < 0,05$) al domini del castellà, amb diferències que depassen el punt de distància en el cas de saber parlar i saber escriure.

Gràfic 7. Mitjana de coneixement de català i castellà de la població jove i de la població total

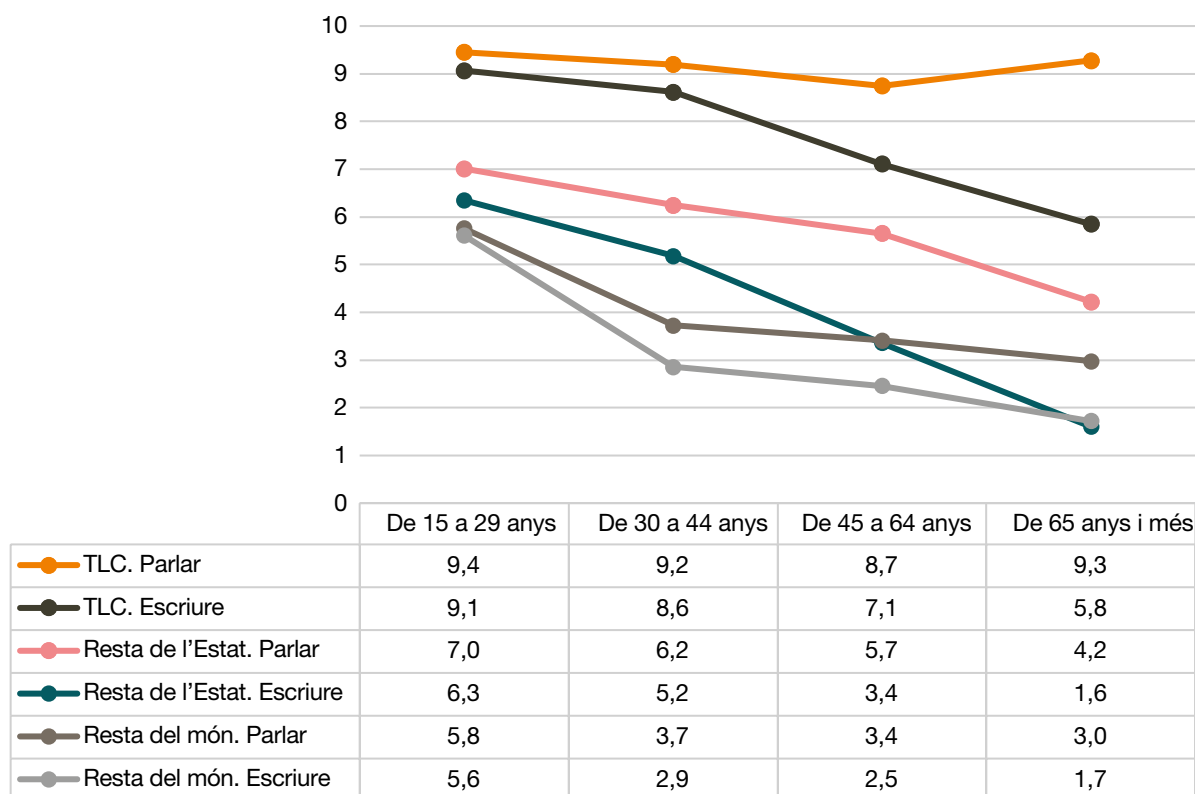

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En altres paraules: de mitjana, el jovent resident a Catalunya l'any 2018 sabia més català que el conjunt de la població, però encara dominava el castellà millor que el català. A què es deu aquesta diferència? Sobretot, a l'origen dels joves, tal com mostra el Gràfic 8, on es poden veure les mitjanes de coneixement de català de la població més gran de 14 anys de l'any 2018 segmentades per franja d'edat i lloc de naixement. En aquest gràfic es percep que, certament, el domini del català del jovent nascut als territoris de llengua catalana continua estant lleugerament per sota de les mitjanes de castellà de tot el jovent que vèiem al gràfic anterior. Ara bé, el que crida l'atenció d'aquest gràfic és que, si bé els joves provinents de la resta de l'Estat espanyol i de la resta del món assoleixen una mitjana de coneixement de català superior a les que obtenen els seus equivalents de franges d'edat superiors, els seus resultats queden molt lluny dels obtinguts pels nascuts als territoris de llengua catalana. Si a això hi afegim que els pitjors resultats són precisament els que obtenen els nascuts fora de l'Estat, que són la immensa majoria dels nascuts fora dels TLC, la resposta a la pregunta plantejada resulta clara: per més que encara hi hagi algunes diferències en el domini del català i el castellà entre els joves nascuts als territoris de llengua catalana, el principal motiu per a la distància entre el coneixement del català i del castellà és que, de mitjana, els joves nascuts fora de l'Estat assoleixen un coneixement molt limitat de català. Potser és més fàcil de copsar aquesta distància entre el coneixement de les dues llengües si es diu que l'any 2018

gairebé 10 de cada 10 joves (94,6 %) de 15 a 29 anys valoraven la seva habilitat de parlar en castellà en un 9 o 10 en una escala de 0 a 10, mentre que la xifra per al català era força més baixa i només arribava a 7 de cada 10 (70,9 %). Clarament, la bilingüïtzació del jovent català és encara desigual, i l'origen personal marca unes distàncies enormes pel que fa al nivell de coneixement del català.

Gràfic 8. Mitjana de coneixement de català per franges d'edat i lloc de naixement

TLC = territoris de llengua catalana

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

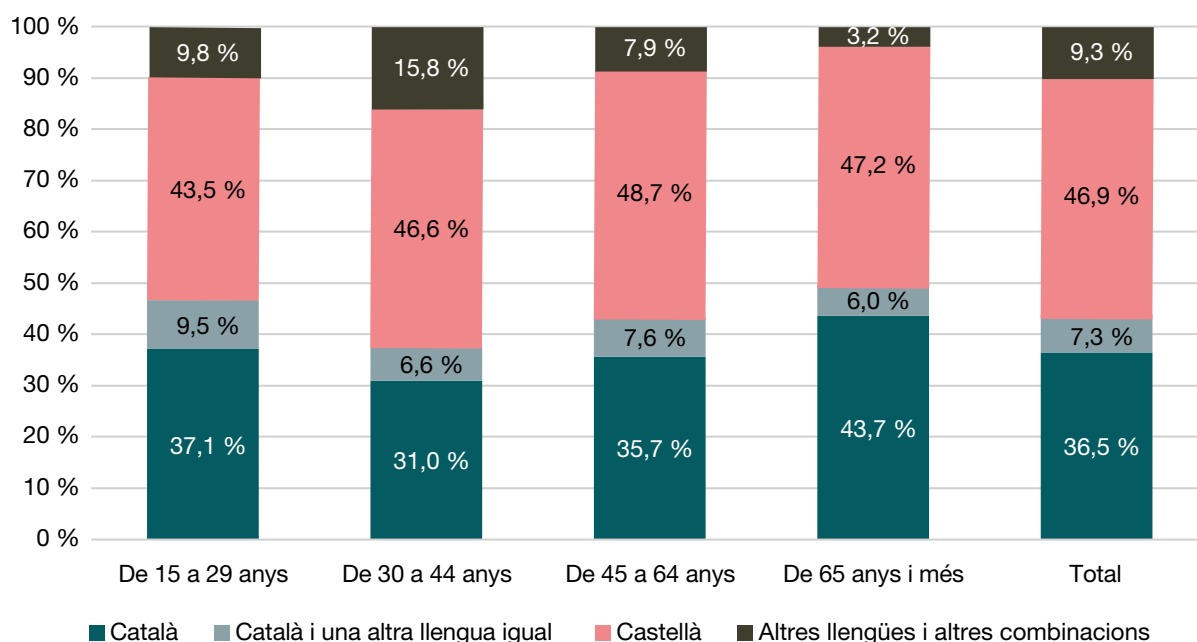
Aquestes xifres permeten lectures múltiples. En primer lloc, sembla que el coneixement del català no reula entre els joves, la qual cosa suggereix que en principi el jovent és el col·lectiu d'edat més capacitada per emprar oralment i per escrit el català. En segon lloc, la comparació entre el coneixement de les dues llengües mostra que aquest progrés encara no ha igualat els nivells de català i de castellà entre els joves, perquè continua havent-hi una diferència marcada en favor del domini del castellà. En altres paraules, hi ha amplis sectors dels joves que dominen la llengua, fins i tot molts que no la tenen com a llengua inicial ni d'identificació, però també hi ha sectors de població jove quantitativament significatius que tan sols tenen nivells intermedis de coneixement del català perquè l'escola només els ha «donat la base» (Bretxa i Parera 2012). De fet, fins i tot hi ha sectors, sobretot immigrants arribats a mitjan procés educatiu o després de l'edat escolar, que simplement no poden expressar-se en català encara que l'entenguin. En definitiva, segons les dades de 2018, el nivell de català entre els joves respecte de les generacions precedents no reula,

però encara no ha igualat el de castellà i hi ha amplis sectors que tenen dificultats per expressar-s'hi.

3.4. Les identifications i les normes d'etiqueta lingüístiques

Més enllà dels coneixements que en puguin tenir, les persones mantenen relacions emocionals i ideològiques complexes amb les llengües, especialment en societats lingüísticament diverses. A Catalunya, una de les maneres d'avaluar aquesta relació és el que es denomina la *llengua d'identificació*, és a dir, la llengua o llengües que cadascú considera com la més seva, aquella amb la qual sent un lligam emotiu més particular. L'any 2018, els percentatges de la llengua d'identificació que mostra el Gràfic 9 recordaven força la gràfica de la llengua inicial, la qual cosa no és gens estranya, perquè en situacions com la del Principat, la llengua inicial i la d'identificació tendeixen a coincidir en la majoria de casos. Posats a buscar semblances i diferències entre les dues variables, en termes generals, en la llengua d'identificació es detectava un petit augment de les opcions *català* i *català i una altra llengua igual* i una reducció concomitant de les opcions *castellà* i *altres llengües i combinacions* respecte de la llengua inicial. Es tracta d'unes tendències àmpliament conegudes que ja s'havien detectat en estudis anteriors. Aquestes tendències també es produeixen en la franja d'edat més jove. Val a dir que l'opció en què es produeix més creixement, la de *català i una altra llengua*, que per primera vegada se situa gairebé en el llindar del 10 % de la població, està formada molt majoritàriament per joves que s'identifiquen alhora amb el català i el castellà (9,5 % del total).

Gràfic 9. Percentatge de parlants segons llengua d'identificació dividits per franges d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

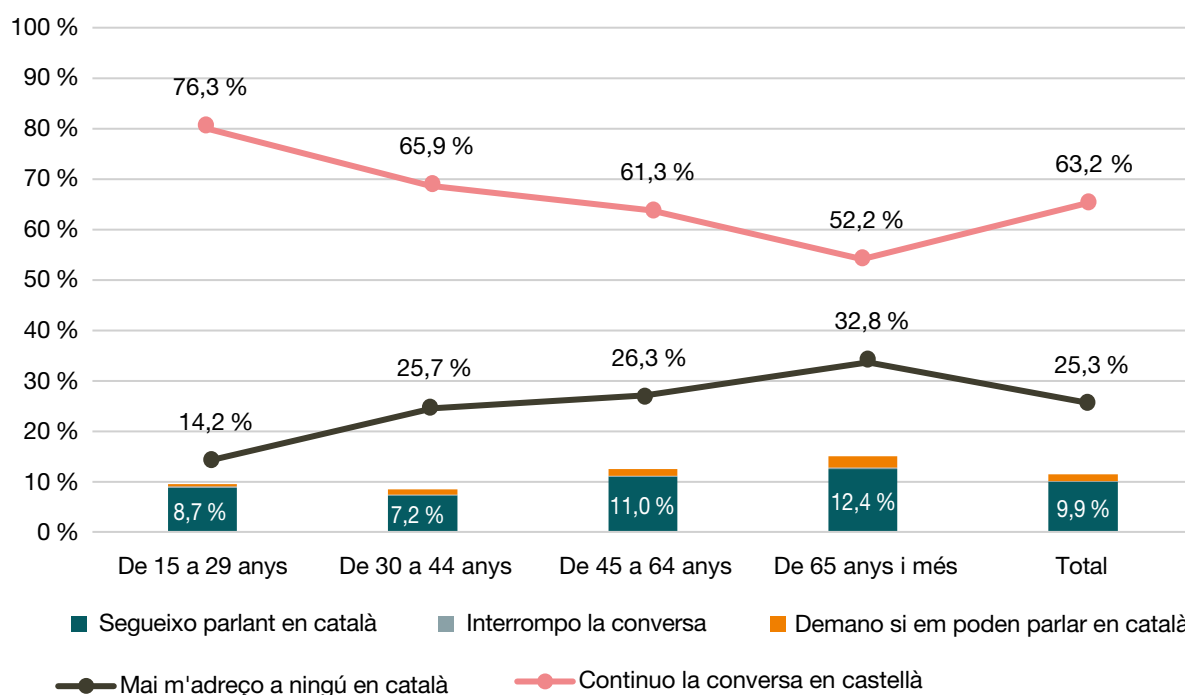
Ara bé, més enllà de la llengua d'identificació de cadascú, el cert és que les activitats lingüístiques molt majoritàriament es duen a terme relacionant-se amb altres persones. En societats plurilingües, això normalment condueix a l'emergència d'unes normes de comportament, una mena d'etiqueta social que marca com són els comportaments esperables, cortesos, i què es pot considerar inadequat, descortès o fins i tot agressiu. Les normes de comportament lingüístic vigents a cada societat són a la vegada una herència de la història —molt sovint reflecteixen les victòries i les derrotes d'uns pobles sobre els altres— i un reflex de les realitats sociolingüístiques del moment, perquè solen distingir entre la llengua de qui mana i la llengua de qui no té poder. El comportament dels viatgers i els turistes pot ser en aquest punt il·lustratiu. Per més que sempre hi ha excepcions, hi ha determinades nacionalitats —sobretot les que tenen passats imperials— que tenen poca tendència a aprendre llengües i que un cop fora del seu territori continuen esperant i fins i tot exigint ser atesos en la seva llengua, mentre que d'altres tenen molta més tendència a procurar fer servir llengües franques o, fins i tot, s'esforcen per aprendre alguna cosa de la llengua local. Però a més d'un reflex, les normes són, també, un poderosíssim element de construcció de la realitat sociolingüística, perquè una llengua que es pot parlar a tot arreu és una llengua que té valor i convé aprendre, mentre que una altra que sempre ha de cedir el seu lloc és una llengua que ofereix pocs incentius i, de fet, tendeix a desaparèixer. En aquest sentit, una de les característiques dels processos de substitució lingüística és que els parlants de la llengua minoritzada van assumint que ells tenen l'obligació de passar-se a la llengua hegemònica en més i més ocasions, mentre que els parlants de les llengües hegemòniques aprenen a sentir com a *natural* que els altres els parlin en la seva llengua i que ells no hagin de fer cap esforç d'aprenentatge lingüístic.

Precisament perquè els comportaments lingüístics estan carregats de significat social, resulta arriscat de prendre els comportaments declarats, sobretot quan són molt abstractes, com a reflex fidel de la realitat. Per aquest motiu, preguntes com ara «Si vostè parla en llengua X i li contesten en llengua Y, vostè què fa?» difícilment poden prendre's com una representació exacta del que ocorre en les interaccions dels individus enquestats. Ara bé, aquestes respostes sí que ens donen indicis, com a mínim, de les percepcions normatives dels parlants, és a dir, d'allò que entenen que són respostes adequades socialment. Aquesta realitat és la que intentarem copsar amb els gràfics 10 i 11.

El Gràfic 10 agrupa les persones segons el comportament que declaren quan s'adrecen a algú en català i reben una resposta en castellà. Les columnes mostren el percentatge de persones de cada franja d'edat que declaren seguir comportaments que podem aplegar sota el rètol «manteniment del català», i que inclouen l'opció de seguir parlant en català, que és pràcticament l'única rellevant, i d'altres de molt minoritàries, com ara interrompre la conversa o demanar explícitament a l'interlocutor que es passi al català. Tots aquests comportaments són clarament minoritaris en totes les franges d'edat, perquè ni tan sols entre la gent més gran no arriben al 15 % del total. Entre els joves, els «mantenidors» del català queden per sota de la mitjana del país, però per sobre dels adults joves. En tot cas, si hi ha algun comportament clarament majoritari al llarg de totes les franges d'edat és el de passar-se al castellà per continuar la conversa, representat per la línia superior, que de mitjana practica el

63 % de la població. Es tracta a més d'un comportament a l'alça segons baixem en franja d'edat, perquè només el practica un 52 % dels majors de 64 anys però el percentatge s'enfila fins al 76 % en els joves. I a costa de què creix? Doncs a costa de les persones que diuen que mai no enceten una conversa en català, representat per la línia central, que passa de quasi el 33 % de la gent gran a un 14 % entre el jovent.⁶ I què és el que surt si sintetitzem aquests resultats? Doncs dos principis molt clars: d'una banda, que l'any 2018, 9 de cada 10 residents a Catalunya de més de 14 anys, de totes les edats, responia en castellà quan li parlaven en aquesta llengua; d'una altra, que com més jove era la persona, el fet que es passés al castellà no implicava que no parlés mai en català.

Gràfic 10. Percentatge de parlants segons la seva resposta quan algú a qui s'han adreçat en català els respon en castellà, dividits per franges d'edat

Els valors més baixos que 1 % no apareixen al gràfic

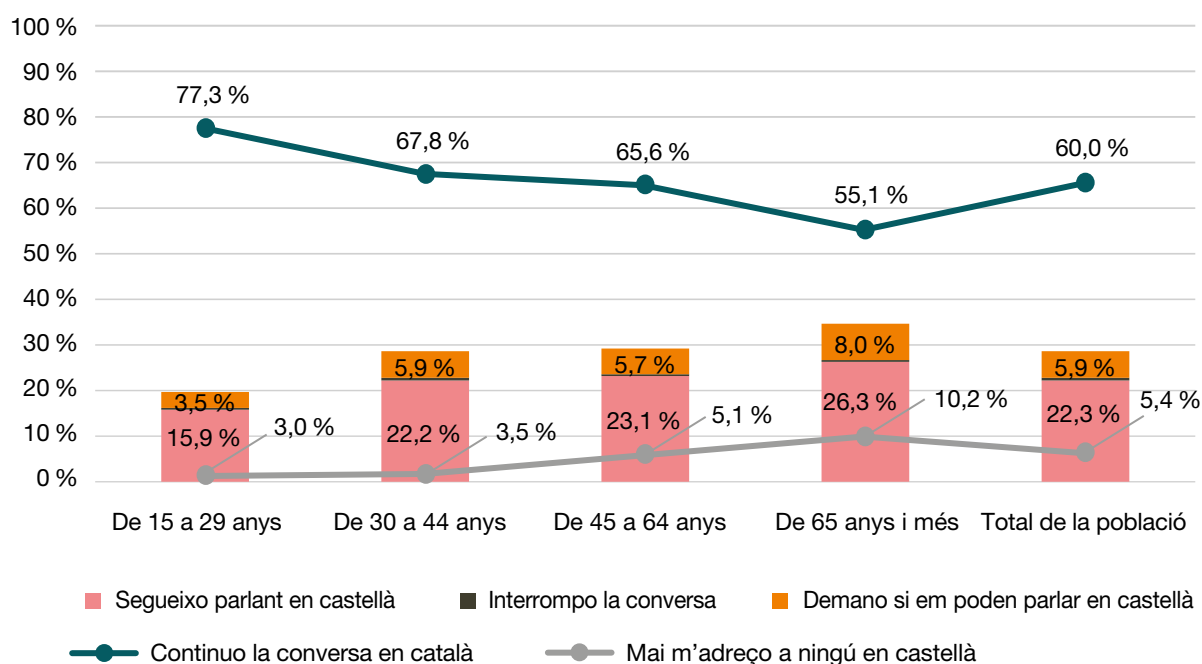
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Les coses són una mica diferents quan la situació és la inversa, és a dir, quan una persona que s'ha adreçat a algú en castellà rep una resposta en català (Gràfic 11). D'entrada, de mitjana, els percentatges dels mantenidors del castellà (28 %) tripliquen els dels mantenidors del català, no sols perquè hi ha molta més gent que continua parlant en castellà sinó perquè hi ha uns percentatges apreciables de gent que diu que demana als seus interlocutors que li parlin en castellà. Lògicament, el percentatge de persones que usen el català independentment

⁶ Les dues línies reflecteixen dos comportaments diferents però coincidents en el fet d'emprar el castellà. Per tant, la segona està apilada a sobre de la primera, i mostra el percentatge que cobreixen conjuntament. S'ofereixen també els percentatges de cada comportament per separat per a cada línia.

del que faci el seu interlocutor és força més reduït, sobretot perquè el percentatge de persones que diuen que no s'adrecen mai en castellà a ningú és de només un 5 % del total. Per contra, calculat sobre el total, el percentatge de «convergidors» cap al català, és a dir, de persones que es passen al català quan algú els respon en aquesta llengua, és molt similar al que vèiem en el cas anterior, fins i tot una mica superior (66 %). Pel que fa a l'evolució intergeneracional, la dinàmica és similar a la del català, amb un increment dels «convergidors» fins al 77 % entre els joves, a costa de la resta d'opcions.

Gràfic 11. Percentatge de parlants segons la seva resposta quan algú a qui s'han adreçat en castellà els respon en català, dividits per franges d'edat

Els valors més baixos que 1 % no apareixen al gràfic

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Hem afirmat que era arriscat de prendre aquestes declaracions com a reflex fidel dels comportaments quotidians, però una comparació entre els dos gràfics ens permet arribar a una sèrie de conclusions sobre grans tendències, si més no pel que fa a la valoració social dels comportaments. I el que mostren les dades del 2018 és que la tendència a convergir cap a la llengua de l'interlocutor és hegemònica a totes les franges d'edat, tant si és en direcció cap al català com, encara més, si és en direcció cap al castellà. Aquesta tendència s'accentua amb la joventut, una tendència que és fàcil associar amb el fet que a les franges d'edat joves hi ha més catalanoparlants inicials, o amb el fet que, en general, saben més català que les franges d'edat més grans. A més, els joves són també el col·lectiu menys inclinat a demanar explícitament un canvi de llengua a l'interlocutor i, encara menys, a interrompre la conversa. Tal com ja dèiem en referència a les dades de l'EULP13: «Si hi ha un col·lectiu d'origen especialment flexible pel que fa a utilitzar el català, és el dels nascuts a Catalunya, especialment els més joves, molt probablement pel fet que, a més d'altres consideracions de tipus actitudinal, és el que té uns

nivells de coneixement de la llengua més elevats». (Vila i Sorolla 2018: 148-149). De fet, segons les dades de l'EULP18, caldria aplicar la mateixa apreciació al castellà.

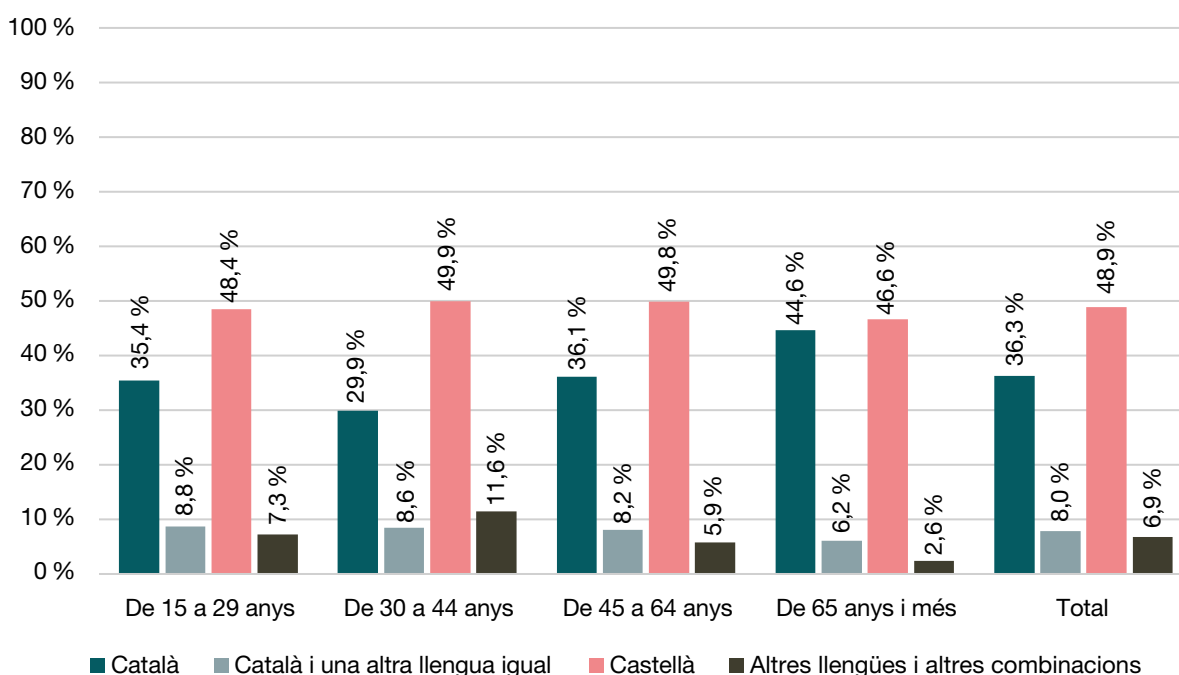
En altres paraules, analitzant les dades disponibles, l'any 2018 no es va detectar una reculada intergeneracional ni pel que fa a la identificació amb el català ni pel que fa a la predisposició a passar-se al català davant d'un interlocutor que parla en aquesta llengua, sinó més aviat un cert augment.

3.5. Els usos lingüístics

3.5.1. La llengua habitual

L'anàlisi de la llengua habitual de la població de Catalunya l'any 2018 té força semblances amb les dades de llengua inicial i de coneixement lingüístic: resultats força similars de català i castellà en la franja d'edat més gran, descens pronunciat del català i ascens del castellà en les dues franges d'edat d'adults, i pujada del català en la franja d'edat jove. En comparació amb les anteriors, la pujada del català en la franja d'edat jove és més feble, o sigui que la branca de la $\sqrt{\quad}$ corresponent a la franja més jove queda més avall, gairebé com una pista d'eslalom. Pel que fa a l'ús de català i una altra llengua —que és molt majoritàriament el castellà— hi ha un lleu creixement des de la franja d'edat més gran fins a la més jove. Per contra les altres llengües i combinacions assoleixen el seu pic en la franja d'edat d'adults joves, i baixen una mica entre el jovent, tot i quedar en segon lloc de les quatre franges d'edat.

Gràfic 12. Percentatge de parlants segons la seva llengua habitual, per franges d'edat

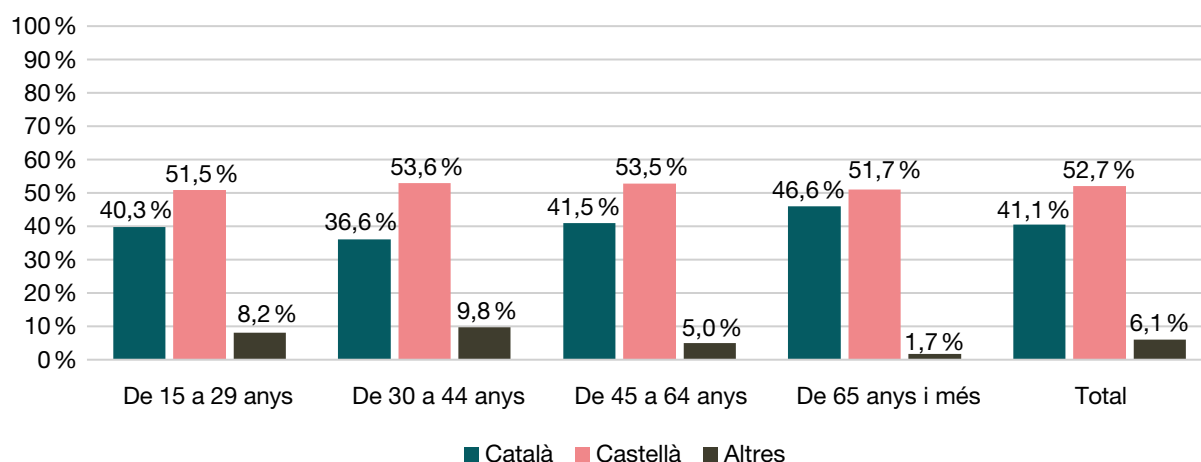
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En altres paraules, presos de manera col·lectiva, els joves residents a Catalunya tenien el català com a llengua habitual significativament més que no pas els adults joves, i només una mica menys que la franja d'edat de 45 a 64 anys. Novament, no es detecta una caiguda intergeneracional de l'ús del català, ans al contrari, el que hi ha és un augment de les persones joves que tenen el català com a llengua habitual respecte de la franja d'edat superior.

3.5.2. El percentatge d'ús

Una altra manera de mirar les dades és analitzant l'ús de català, castellà i altres llengües que fa cadascun dels informants i calcular-ne la mitjana. El resultat és el que pot veure's al Gràfic 13. Indica que la llengua més parlada per totes les franges d'edat és el castellà, sobretot en les franges d'edat intermèdies, i la segona és el català, que torna a mostrar una corba en forma de $\sqrt{\quad}$ o pista d'eslalom en què, tanmateix, el català dels joves no acaba d'atrapar el percentatge dels adults madurs.

Gràfic 13. Mitjana del percentatge d'ús del català, el castellà i les altres llengües segons franges d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Val a dir que en la franja jove, com en les franges d'edat anteriors, l'ús del català reposa sobretot en l'ús que en fan els seus parlants nadius, que són els qui el parlen més: tal com veurem més avall (Gràfic 19), els joves catalanoparlants inicials declaren parlar català gairebé el 71 % del temps, mentre que els seus equivalents bilingües inicials (català i una altra llengua igual com a llengües inicials) empen el català quasi un 46 % del temps. En canvi, els castellanoparlants inicials joves només declaren un 24 % d'ús del català i els al·loglots inicials queden una mica per sota del 18 %. En altres paraules, l'ús del català continua reposant essencialment sobre les espatlles dels seus parlants nadius, especialment quan declaren el català com a única llengua inicial.

3.5.3. Els usos amb persones concretes o en àmbits concrets

Per acabar aquesta revisió dels usos lingüístics, tot seguit es passarà revista a quatre tries de llengua prou comunes en la vida quotidiana dels joves:

- a) La llengua amb la parella
- b) La llengua amb les amistats
- c) La llengua a les botigues
- d) La llengua amb els metges

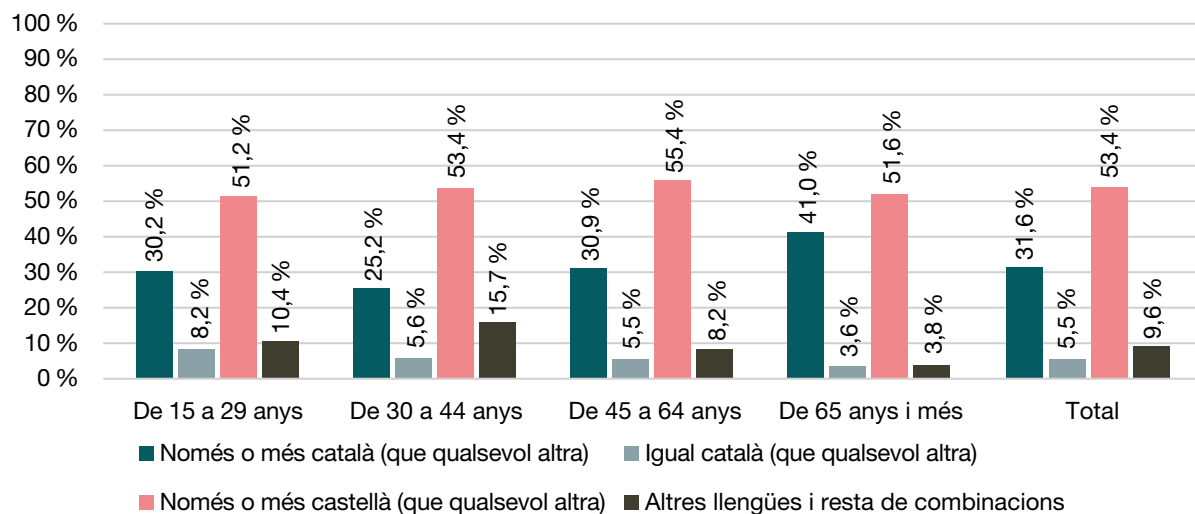
Tal com s'ha posat de manifest en recerques anteriors sobre els usos lingüístics, hi ha una sèrie de diferències entre aquests quatre tipus d'interlocutors que són previsible per les seves característiques intrínseques (Vila i Sorolla 2018). D'una banda, una de les quatre variables (*llengua amb la parella*) fa referència a una persona molt concreta, per la qual cosa esperaríem el màxim de respostes per a opcions monolingües. En canvi, a les altres tres preguntes hi ha uns interlocutors més nombrosos i difícils de determinar, la qual cosa afavoreix, almenys a Catalunya, opcions de resposta bilingüe. D'altra banda, dues de les preguntes (*llengua amb la parella* i *amb les amistats*) fan referència a àmbits enterament privats on els coneixements lingüístics dels interlocutors estan sotmesos a infinites variables. En canvi, les dues altres (*llengua a les botigues* i *amb els metges*) fan referència a relacions en el món dels serveis, un dels terrenys en què la regulació lingüística potencia el coneixement del català, la qual cosa fa que hi hagi més possibilitats de trobar interlocutors que el parlin.

Analitzarem els resultats des de dues perspectives. En primer lloc ens fixarem en les constants i les diferències des d'una perspectiva eminentment intergeneracional, és a dir, comparant els resultats dels joves amb els resultats de franges d'edat més avançades. Tot seguit analitzarem els resultats per àmbits prenent com a punt de referència la llengua inicial de cada grup analitzat.

L'anàlisi intergeneracional de la llengua parlada en aquests quatre contextos permet comprovar que els perfils dels dos àmbits privats són clarament diferents dels perfils dels dos àmbits de serveis.

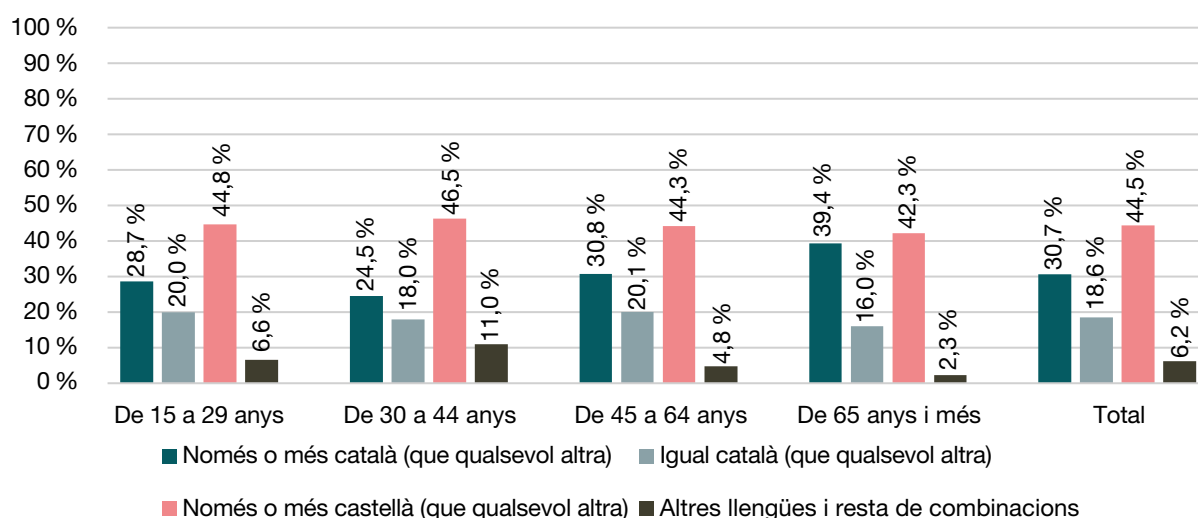
Per la banda de les relacions més privades, les pràctiques lingüístiques amb la parella i amb les amistats repeteixen algunes de les tendències detectades fins ara en la llengua inicial, d'identificació, habitual o en els usos lingüístics generals (Gràfic 14 i Gràfic 15). En tots aquests casos, el castellà és clarament la llengua més emprada, seguida a distància pel català i, per sota, d'altres opcions. Els percentatges d'ús del castellà tendeixen a ser bastant estables entre franges d'edat i no baixen especialment entre els més joves. Pel que fa al català, es detecta el perfil en $\sqrt{}$ on les puntuacions dels joves i dels adults madurs tendeixen a coincidir, una mica per sota de les de la tercera edat i per sobre de les dels adults joves. La gran diferència entre els dos gràfics és que el primer apareix decantat cap a opcions monolingües *català* o *castellà*, mentre que en el segon es recullen uns percentatges molt més elevats de l'opció bilingüe (*català i una altra llengua*, que correspon gairebé en la seva totalitat al castellà), que arriba a pujar fins al 20 %.

Gràfic 14. Llengua parlada amb la parella segons franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

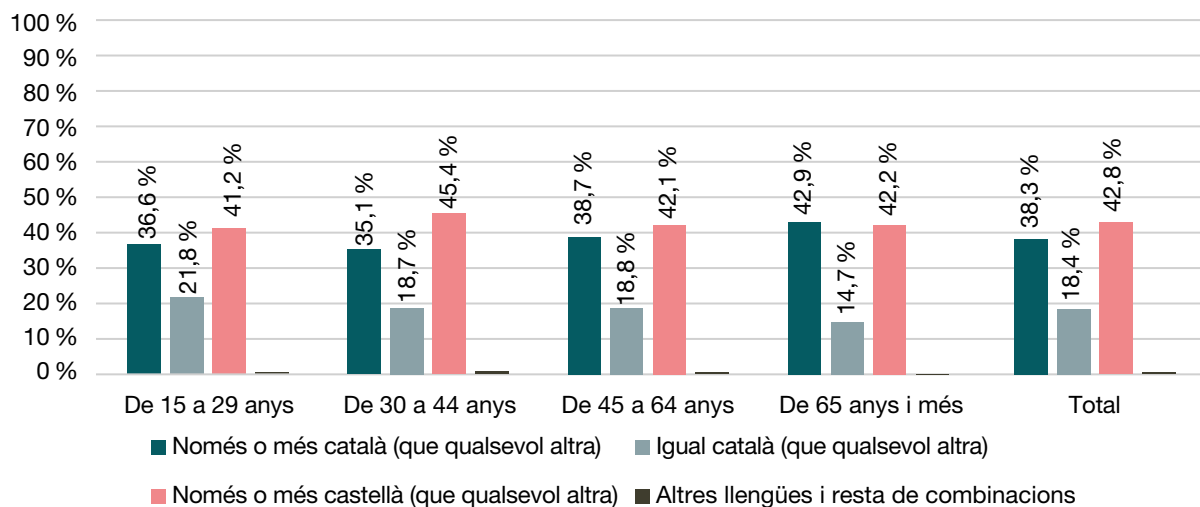
Gràfic 15. Llengua parlada amb les amistats segons franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Els altres dos àmbits analitzats mostren un perfil diferent en diversos sentits. En primer lloc, si bé el castellà continua essent-hi la llengua més parlada i es repeteix la corba en $\sqrt{\quad}$ per al català, la distància entre les dues és força menor que en els dos àmbits anteriors, i fins i tot hi ha algun cas en què el percentatge de parlants de català és lleument superior al de castellà. Aquesta menor distància es deu essencialment al fet que, encara que l'opció bilingüe *català i una altra igual* obtingui resultats apreciables, no ho fa només a costa d'una davallada del català sinó de manera més repartida entre les altres opcions.

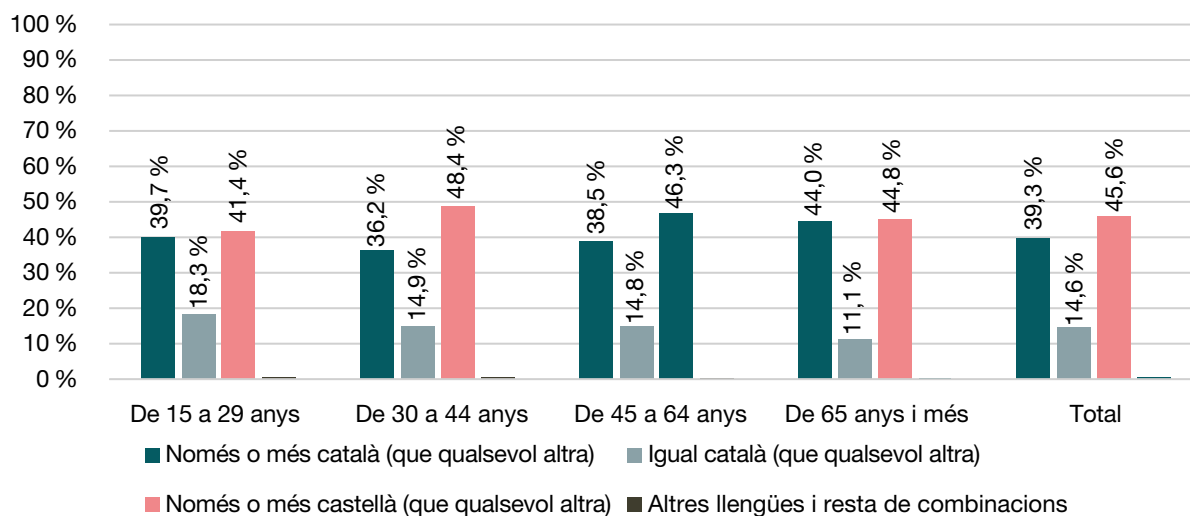
Gràfic 16. Llengua parlada a les botigues segons franja d'edat

Els valors més baixos que 1 % no apareixen al gràfic.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Gràfic 17. Llengua parlada amb els metges segons franja d'edat

Els valors més baixos que 1 % no apareixen al gràfic.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

La comparació intergeneracional mostra una forta minorització del català en totes les franges d'edat, però estrictament parlant, no confirmen que el seu ús reculi entre la franja d'edat més jove. De fet, en relació amb la franja d'edat que la segueix, es detecta una lleu remuntada que és més marcada en els àmbits privats. I és que la franja d'edat amb uns percentatges d'ús del català més baixos de tots és la dels adults joves, que l'any 2018 tenien entre 30 i 44 anys, és a dir, els nascuts entre 1974 i 1988. En comparació amb aquesta franja d'edat, els percentatges d'usuaris del català de la franja d'edat següent sempre són millors, sovint comparables a la franja d'edat d'adults madurs i fins i tot en alguns casos s'acosten als majors de 65 anys. Té sentit, doncs, parlar de reculada del català entre els joves quan potser estem presenciant una certa recuperació?

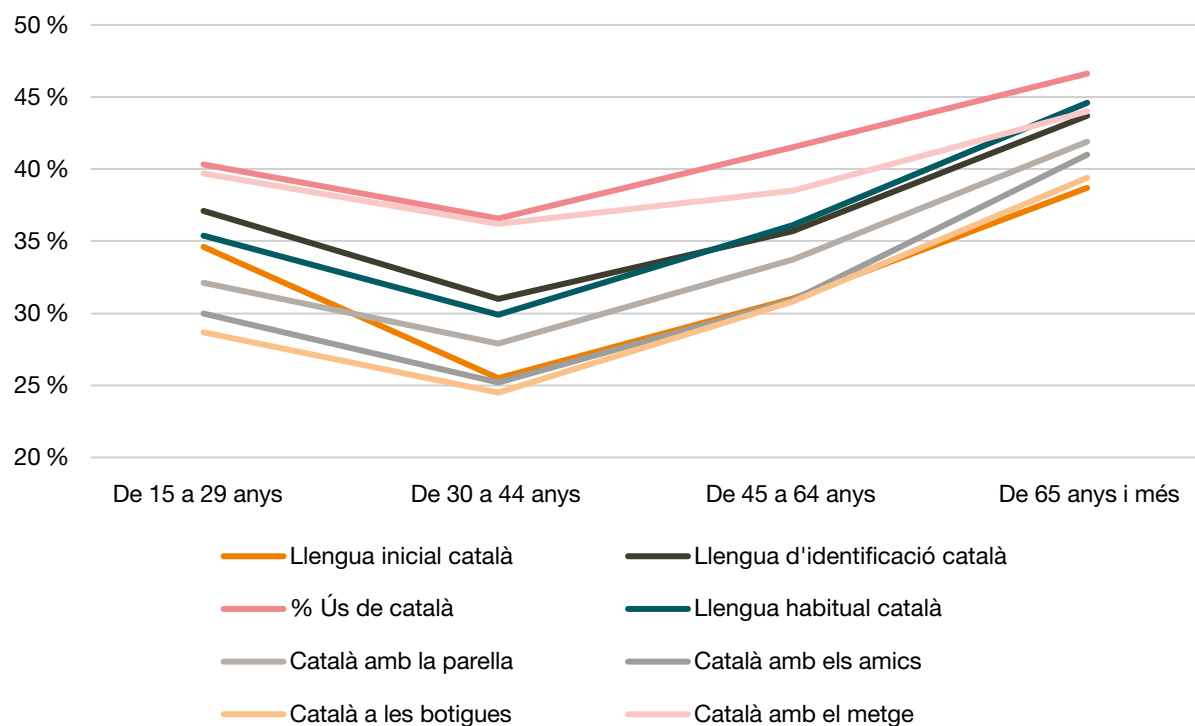
3.6. Els canvis en la intensitat d'ús de la llengua i les seves lògiques subjacents

3.6.1. L'evolució de la intensitat d'ús

La comparació intergeneracional de les diferents variables analitzades fins ara coincideix a mostrar ja sigui una corba en $\sqrt{}$ —per a la llengua inicial, la llengua d'identificació, els usos lingüístics— o una línia ascendent —per al coneixement del català i per a la voluntat de convergir-hi. Amb aquestes xifres a la mà, i des d'un punt de vista del nombre de parlants, tant absolut com sobretot relatiu, resulta difícil parlar de reculada del català entre el jovent i més aviat caldria parlar de recuperació, perquè després d'haver davallat de manera constant des de la generació més gran i haver assolit els mínims històrics amb la generació d'adults joves, la franja d'edat jove obté uns resultats significativament a l'alça en totes les dimensions.

Ara, una observació una mica més pausada de les dades genera alguns interrogants (Gràfic 18), perquè si bé no es detecta una reculada intergeneracional per a cada variable, el que sí que es percep és que la forta recuperació de la llengua inicial —en negre i traç més gruixut al gràfic següent— no es reproduïx de la mateixa manera en les altres variables. A què pot deure's que les variables d'identificació i ús no augmentin tant com la llengua inicial?

Gràfic 18. Percentatges de català segons l'evolució de la llengua inicial, d'identificació, i variables d'ús, per franges d'edat

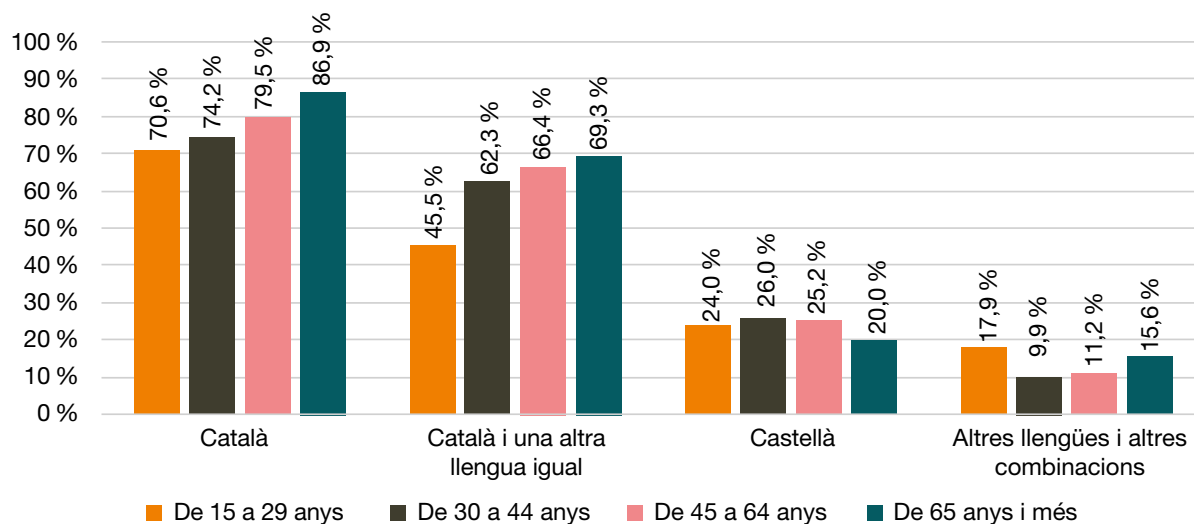

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

La resposta a la pregunta de per què els usos augmenten però ho fan menys que la llengua inicial es troba al Gràfic 19, que reproduïx el percentatge d'ús del català dels diferents grups de llengua inicial dividits per franges d'edat. El gràfic mostra dos factors fonamentals per entendre l'ús del català entre el jovent:

- D'una banda, igual com entre la resta de franges d'edat, entre els joves l'ús del català continua reposant de manera fonamental entre els seus parlants inicials. L'ús que en fan els coneixedors secundaris —els qui l'han après fora de la llar— és molt modest.
- D'altra banda, pel que fa a les tendències intergeneracionals, el percentatge d'ús del català baixa molt significativament a cada franja d'edat tant entre els catalanoparlants com en els bilingües de català més una altra llengua. Concretament, es redueix de 16 punts percentuals en el cas dels catalanoparlants inicials i de quasi 24 punts en el cas dels bilingües inicials. Per contra, el comportament entre els castellanoparlants inicials és força estable en les franges d'edat de joves, adults joves i adults madurs. Finalment, entre els parlants inicials d'altres llengües i combinacions de llengües, que és el que parteix de nivells inferiors d'ús, fa un salt apreciable —tot i que no arriba al 20 %— entre els joves.

Gràfic 19. Mitjana del percentatge d'ús del català, el castellà i les altres llengües segons llengua inicial i franges d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En altres paraules, si amb la generació jove el català ha guanyat en nombre de parlants, és a dir en extensió, bàsicament perquè hi ha més parlants nadius, en canvi sembla que els seus usuaris el fan servir una mica menys, és a dir, que ha perdut en intensitat d'ús. Un altre indicador que permet copsar aquest retrocés intergeneracional en la intensitat d'ús del català és el que neix de contrastar els usos lingüístics en diferents situacions —concretament, amb la parella, els amics, a les botigues i amb els metges— amb la llengua inicial. A les taules següents restarem els dos resultats per veure si hi ha diferències i en quina direcció van.

Si hom compara la llengua de la parella amb la llengua inicial en termes generals (veg. columna *Total* a la Taula 3), no hi ha pràcticament cap diferència ni en català ni en castellà. Ara bé, quan es comparen les diferències entre llengua amb la parella i llengua inicial per a cada franja d'edat, el resultat és ben diferent. Entre els joves, el català, ja sigui sol o acompanyat d'una altra llengua, reula substancialment en favor de les opcions *català i una altra llengua* i *castellà*, que també es veuen afavorides pel retrocés d'*altres llengües i combinacions*. Aquesta tendència és oposada a la que es detecta en les franges d'edat més altes, perquè el català no hi retrocedia i, entre la tercera edat, fins i tot hi avançava; i perquè en el cas del castellà es passa d'un lleu retrocés en les franges d'edat més grans a un increment entre els adults joves i, encara més, entre els joves.

Taula 3. Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb la parella i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial

Llengua	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Només o més català (que qualsevol altra)	-4,5 %	-0,3 %	-0,1 %	2,3 %	-0,3 %
Igual català (que qualsevol altra)	3,7 %	2,1 %	3,3 %	1,4 %	2,5 %
Només o més castellà (que qualsevol altra)	2,7 %	1,0 %	-1,6 %	-1,8 %	-0,1 %
Altres llengües i resta de combinacions	-1,9 %	-2,8 %	-1,6 %	-1,9 %	-2,1 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En el cas de les amistats, el creixement de l'opció bilingüe es produeix per aportacions de catalanoparlants, castellanoparlants i al·loglots inicials. Ara bé, de nou, la comparació intergeneracional mostra un canvi de tendència: en totes les franges d'edat per sobre dels 30 anys, les aportacions als usos bilingües provenien sobretot del castellà i d'altres llengües i combinacions. Per contra, entre el jovent, el principal grup aportador al bilingüisme són els catalanoparlants.

Taula 4. Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb les amistats i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial

Llengua	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Només o més català (que qualsevol altra)	-5,9 %	-0,9 %	-0,2 %	0,8 %	-1,2 %
Igual català (que qualsevol altra)	15,5 %	14,5 %	17,8 %	13,9 %	15,6 %
Només o més castellà (que qualsevol altra)	-3,8 %	-6,0 %	-12,6 %	-11,1 %	-8,9 %
Altres llengües i resta de combinacions	-5,8 %	-7,5 %	-5,0 %	-3,5 %	-5,5 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Les tries de llengües a les botigues mostren un creixement molt marcat de l'opció bilingüe *català i una altra* i, menys marcat, de l'opció *català*. Aquest creixement es nodreix sobretot de parlants inicials del castellà i d'altres llengües i combinacions. Tanmateix, en la franja d'edat jove veiem que el creixement del català arriba al mínim, mentre que l'opció bilingüe continua enfilant-se.

Taula 5. Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua a les botigues i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial

Llengua	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Només o més català (que qualsevol altra)	2,0 %	9,6 %	7,7 %	4,2 %	6,4 %
Igual català (que qualsevol altra)	17,3 %	15,3 %	16,5 %	12,6 %	15,5 %
Només o més castellà (que qualsevol altra)	-7,3 %	-7,1 %	-14,8 %	-11,2 %	-10,6 %
Altres llengües i resta de combinacions	-11,9 %	-17,8 %	-9,4 %	-5,6 %	-11,2 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Finalment, en les relacions amb el metge també es detecta un creixement de l'opció bilingüe, seguida del català, nodrida sobretot de parlants inicials de castellà i altres. Els joves mantenen aquesta tendència, però afeblida en relació amb la franja de més edat.

Taula 6. Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb les amistats i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial

Llengua	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Només o més català (que qualsevol altra)	5,1 %	10,7 %	7,5 %	5,4 %	7,4 %
Igual català (que qualsevol altra)	13,8 %	11,4 %	12,6 %	9,0 %	11,7 %
Només o més castellà (que qualsevol altra)	-7,1 %	-4,1 %	-10,6 %	-8,7 %	-7,8 %
Altres llengües i resta de combinacions	-11,8 %	-18,0 %	-9,5 %	-5,7 %	-11,3 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En síntesi, doncs, la comparació entre les tries lingüístiques en diferents àmbits i la llengua inicial apunten totes en una mateixa direcció: si en la franja d'edat dels més grans el català guanyava parlants a partir de les altres opcions, aquesta tendència s'afluixa en les franges d'edat següents, sobretot en els àmbits més privats, com la parella i els amics. En altres paraules, els parlants més joves declaren passar-se més al castellà que les franges d'edat precedents.

Ara estem en condicions d'entendre millor les dinàmiques sociolingüístiques que afecten la franja d'edat jove. Les dades de l'any 2018 reflecteixen dues tendències contraposades:

d'una banda, el nombre de catalanoparlants inicials de la franja d'edat jove havia crescut en termes absoluts i percentuals respecte a les dues franges de més edat gràcies al procés d'adopció del català entre els seus progenitors —procés produït, òbviament, entre 1989 i 2003, quan van néixer aquests joves— i gràcies al fet que en aquesta franja d'edat hi havia hagut menys immigració que en els anteriors. Però de manera simultània, individualment, l'any 2018 la majoria dels joves d'aquesta franja parlaven el català menys que els seus equivalents de generacions anteriors. Aquesta reducció en la intensitat d'ús es produïa en els principals usuaris de la llengua, els seus parlants nadius, i sembla que era especialment aguda en els àmbits personals i privats i menys perceptible en àmbits de serveis. Dit de manera sintètica, l'any 2018, el català, entre els joves, havia eixamplat significativament la base d'usuaris, la qual cosa, en un context d'augment del coneixement, va permetre un creixement global de l'ús de la llengua en el conjunt del país. Ara bé, aquest creixement, impulsat sobretot per la pujada de catalanoparlants inicials en relació amb la franja d'edat anterior, va anar acompanyat d'una reducció en la intensitat d'ús. Hi havia hagut, alhora, un avenç i un retrocés.

Quina és l'explicació de la reducció de la intensitat d'ús del català entre els seus parlants? Què ho fa, que el català no progressi entre els castellanoparlants joves? Les respostes a aquestes preguntes són complexes, i probablement depenen de múltiples factors difícils de copsar amb una sola enquesta. Les transformacions socials, econòmiques, ideològiques, etc., de les darreres dècades han estat enormes i és lògic que hagin tingut un fort impacte en les ideologies lingüístiques de les noves generacions. Cal no oblidar que els joves catalans actuals són en bona mesura la generació que es va escolaritzar durant la gran immigració del 2000-2010 i, per tant, és la primera que ha conviscut estretament —a les mateixes aules— amb el nou paradigma de diversitat lingüística i cultural en què ha entrat el país d'ençà del canvi de mil·lenni. En un altre ordre de coses, la manca de continguts i de referències juvenils en català a Internet, així com l'apagada del canal per a joves de la CCMA arran de la Gran Recessió han configurat un entorn de socialització lingüística molt diferent del de les generacions prèvies que ha afavorit la consideració del castellà com una llengua propera i ha fet que el català quedés com una llengua distant i poc útil en el camp de l'entreteniment d'aquells que no el tenen com a llengua familiar (Massaguer, Flors-Mas i Vila 2021).

En qualsevol cas, abans d'emetre hipòtesis sobre l'impacte dels canvis tecnològics o culturals, caldria parar atenció a un factor de base: fins a quin punt poden trobar-se explicacions demolingüístiques de fons en els canvis de comportaments? Seguint aquest fil, als pròxims apartats explorarem dues qüestions complementàries: d'una banda, fins a quin punt el col·lectiu dels catalanoparlants inicials jove és similar o diferent del col·lectiu equivalent de més edat. D'una altra, quina és la composició demolingüística del col·lectiu castellanoparlant inicial.

3.6.2. Els noms no fan les coses: qui són els catalanoparlants inicials?

Per entendre adequadament la paradoxa generada per la combinació de dues tendències aparentment contradictòries —creixement intergeneracional del coneixement del català i del català com a llengua inicial però reculada de l'ús— convé posar en qüestió algunes de les eines analítiques emprades fins ara, com per exemple *parlant inicial de llengua X*. Podria ser que aquesta etiqueta, definida per la pregunta «*Quina llengua va aprendre a parlar, de petit, a casa?*» estigués amagant canvis sociolingüístics significatius. Cal tenir present que el procés d'adquisició lingüística de la primera llengua és molt dependent del tipus de societat. Així, fins a ben entrat el segle xx, quan la immensa majoria dels catalans només aprenien el castellà en arribar a l'escola amb sis anys o encara més tard, quan anaven al servei militar (Galindo, de Rosselló i Bernat 2021), resultava obvi d'establir una correspondència entre la llengua inicial i la llengua apresada a la llar, que a més coincidia amb la llengua per defecte de les interaccions quotidianes amb els adults i amb els iguals. Aquest és en bona mesura el món en què encara es van socialitzar les generacions més grans dels nats a Catalunya. Tanmateix, aquest món, reflex de la realitat tradicional, ha canviat dràsticament durant les darreres dècades per la suma de nombrosos factors, que van des del creixement dels mitjans de comunicació i entreteniment i les xarxes socials, i la seva infiltració en la vida quotidiana a les successives immigracions i la seva progressiva incorporació a tots els espais i institucions de la vida catalana, o a l'avançament de l'edat d'escolarització. Tots aquests canvis sociolingüístics permeten posar en qüestió que la definició tradicional de llengua inicial reflecteixi adequadament la realitat sociolingüística dels processos d'adquisició i apropiació de les llengües a Catalunya.

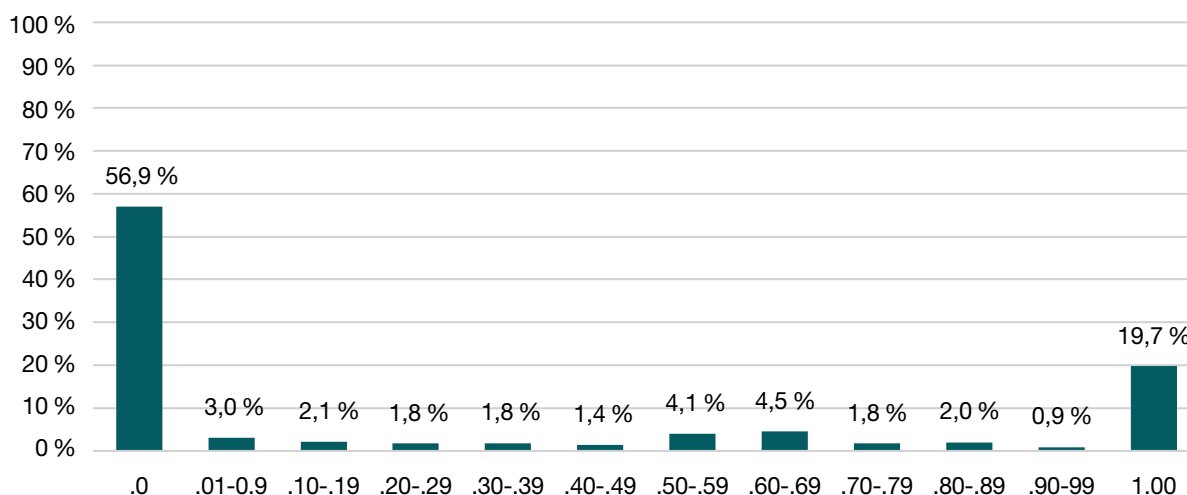
Per tal de valorar fins a quin punt el rètol de llengua inicial pot desdibuixar la realitat sociolingüística explorarem dues variables no tractades fins ara. En primer lloc, intentarem aproximar-nos a l'ambient de socialització lingüístic familiar més enllà de la llengua inicial mitjançant l'índex d'usos familiars amb progenitors i avis (UFPA), que en aquest treball s'obté combinant les variables *llengua parlada amb els diferents avis*, *llengua parlada pels progenitors entre ells* i *llengua parlada amb cada progenitor*. Aquest índex va de 0 a 10 i pretén aproximar-se al que podria ser l'entorn de socialització lingüística familiar.⁷ Els resultats de l'índex UFPA per al català apareixen al Gràfic 20. La lectura d'aquest gràfic, referit a la totalitat de la població de Catalunya, mostra que només dos de cada cinc habitants de Catalunya de l'any 2018 provenien de famílies catalanoparlants totalment homogènies, comptant-hi avis

7 Som conscients que aquest índex té diverses limitacions. En primer lloc, és impossible saber si els usos actuals corresponen amb els usos lingüístics en el moment del naixement. En segon lloc, l'índex no diferencia entre tipus de famílies i, per tant, no permet discernir el pes dels avis ni dels progenitors en la socialització de l'informant (per exemple, no distingeix entre avis convivents i no convivents amb l'informant, o entre parelles juntes o separades). Finalment, l'índex no recull els usos amb els germans per decisió explícita tot i que discutible, perquè els germans, sobretot els grans, són condicionadors dels usos en família, però el fet que puguin arribar en moments molt diferents de la socialització personal fa decantar-se per no incloure'ls en el còmput. En tot cas, en la mesura que permet reflectir ni que sigui de manera general la presència de llengües altres que el català en la vida familiar, en aquest treball s'emprarà l'UFPA com a indicador.

i pares, mentre que gairebé 6 de cada 10 s'havien socialitzat en famílies on ningú no parlava català. La resta, és a dir, gairebé una quarta part de la població, va socialitzar-se en famílies que, en les seves relacions internes, usaven una proporció variable de català. La comparació d'aquests resultats amb els resultats de llengua inicial del Gràfic 4 permeten identificar immediatament dues dades rellevants:

- D'una banda, el percentatge de catalanoparlants inicials (31,9 %) és molt més elevat que el de persones que es van criar en famílies homogèniament catalanoparlants (19,7 %). De fet, per arribar a la xifra de catalanoparlants inicials cal sumar totes les persones que declaren més d'un 0,5 d'UFPA i fins i tot la meitat dels que en declaren un 0,5.
- D'altra banda, per la part baixa, el 56,9 % de persones amb un 0 % d'UFPA és molt proper a la suma del 53,5 % de castellanoparlants inicials i l'11,7 % d'altres llengües i combinacions.

Gràfic 20. Índex d'usos familiars amb progenitors i avis (UFPA) per al català de tota la població

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En altres paraules, la comparació entre la llengua inicial i l'índex UFPA mostra que un percentatge elevadíssim de les persones que declaren ser de llengua inicial catalana de fet es van socialitzar en contextos en què almenys algun dels progenitors o dels avis parlava habitualment castellà en família. En canvi, per als castellanoparlants o al·loglots inicials, la presència familiar del català sembla molt més inhabitual, i tot fa pensar que es tracta de famílies lingüísticament molt més homogènies.

El fet que les persones de llengua inicial catalana provenguin de famílies lingüísticament molt més heterogènies que no pas els castellanoparlants queda clarament reflectit a la Taula 7, que mostra l'evolució intergeneracional de l'UFPA entre franges d'edat per a cada llengua inicial.

Taula 7. Distribució percentual de la població segons llengua inicial, índex UFPA de català i grup d'edat

Llengua inicial	UFPA	Grup d'edat				Total
		De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	
Català	0,00 català	3,3 %	1,5 %	0,8 %	2,4 %	1,9 %
	0,01-0,49 català	9,4 %	6,7 %	3,2 %	1,6 %	4,7 %
	0,50-0,74 català	31,5 %	24,1 %	18,0 %	10,1 %	19,8 %
	0,75-0,99 català	18,8 %	14,1 %	11,3 %	7,7 %	12,4 %
	1,00 català	36,9 %	53,6 %	66,7 %	78,3 %	61,3 %
	Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Català i una altra llengua igual	0,00 català	7,0 %	10,0 %	7,9 %	7,1 %	8,2 %
	0,01-0,49 català	47,9 %	47,5 %	27,0 %	19,0 %	37,9 %
	0,50-0,74 català	45,1 %	35,0 %	39,7 %	47,6 %	41,0 %
	0,75-0,99 català		6,3 %	22,2 %	14,3 %	9,8 %
	1,00 català		1,3 %	3,2 %	11,9 %	3,1 %
	Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Castellà	0,00 català	72,8 %	84,7 %	85,3 %	91,9 %	84,6 %
	0,01-0,49 català	23,1 %	13,2 %	12,4 %	6,1 %	12,9 %
	0,50-0,74 català	3,7 %	1,9 %	1,8 %	1,3 %	2,0 %
	0,75-0,99 català		0,1 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %
	1,00 català	0,4 %	0,1 %	0,2 %	0,4 %	0,2 %
	Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Altres llengües i altres combinacions	0,00 català	88,1 %	98,8 %	95,4 %	96,4 %	95,5 %
	0,01-0,49 català	8,8 %	1,2 %	3,2 %	1,8 %	3,3 %
	0,50-0,74 català	2,6 %		0,4 %		0,6 %
	1,00 català	0,5 %		1,1 %	1,8 %	0,6 %
	Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Total	0,00 català	47,6 %	63,5 %	58,3 %	55,7 %	57,2 %
	0,01-0,49 català	17,7 %	10,5 %	8,9 %	4,4 %	9,9 %
	0,50-0,74 català	15,1 %	8,4 %	7,5 %	5,6 %	8,7 %
	0,75-0,99 català	6,5 %	3,9 %	4,2 %	3,4 %	4,3 %
	1,00 català	13,1 %	13,8 %	21,0 %	30,9 %	19,9 %
	Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Algunes de les dades principals que forneix aquesta taula són:

1. Els catalanoparlants inicials ja eren lingüísticament força heterogenis d'origen en la franja d'edat de 65 anys i més, i la seva heterogeneïtat s'incrementa tant que, en la franja més jove, el percentatge de catalanoparlants inicials que es va socialitzar en una família homogèniament catalanoparlant només constitueix un 36,9 % de tots els catalanoparlants inicials. En altres paraules, gairebé dues de cada tres persones que es declaren catalanoparlants inicials van créixer en famílies on hi havia ús intrafamiliar del castellà.
2. Els parlants bilingües català i una altra llengua igual segueixen una trajectòria similar amb un ús encara menor del català, fins al punt que, en la generació jove, més de la meitat d'aquest col·lectiu prové de famílies on el català no arribava al 0,5 d'índex UFPA, i no n'hi havia cap en què el català es fes servir per sobre del 0,75.
3. A diferència d'aquests dos col·lectius, el grup de castellanoparlants inicials és molt més homogeni. En la generació més gran, un 91,9 % declaren 0,0 d'índex UFPA, i no arriba ni al 2 % amb més d'un 0,5 de català. Val a dir que aquesta dada no és gens sorprenent, atès que la immensa majoria d'aquest col·lectiu era nascut i socialitzat en territoris castellanoparlants. Aquesta homogeneïtat s'afebleix intergeneracionalment, però només de manera molt minsa: el percentatge de joves castellanoparlants inicials que no té gens ni mica de català en la seva família passa a un 72,8 %, però bàsicament en favor d'índexs d'UFPA baixos ($< 0,5$), perquè entre els joves els castellanoparlants inicials amb UFPA $> 0,5$ amb prou feines superen el 4 %.
4. Finalment, pel que fa al col·lectiu d'altres llengües i combinacions de llengües, la tendència és molt similar a la dels castellanoparlants, fins i tot més acusada, perquè d'un 96,4 % que no té cap presència familiar del català es passa a tan sols un 88,1 % amb un UFPA = 0,0 i un 3,1 % amb un UFPA $> 0,5$.

Aquests resultats permeten extreure algunes conclusions de relleu per a la resolució de la paradoxa enunciada anteriorment. La primera conclusió és que l'etiqueta *llengua inicial* fa referència a realitats significativament diferents, perquè en alguns casos descriu col·lectius lingüísticament molt homogenis, mentre que en altres casos fa referència a col·lectius molt més heterogenis. N'hi ha prou de comparar l'UFPA de catalanoparlants inicials i dels bilingües «català i una altra llengua igual» per adonar-se que la distinció entre aquests dos col·lectius és en bona mesura qüestionable, des del moment que el percentatge dels primers amb UFPA = 0,50-0,74 és 31,5 % i el dels segons és 45,1 %.

La segona conclusió, molt més aplicada, és que el col·lectiu dels catalanoparlants inicials és molt més heterogeni internament i inclou molta més presència de castellà que no pas a l'inrevés (català entre els castellanoparlants). En termes pràctics, per a un alt percentatge de catalanoparlants —especialment en la franja jove, on parlem de quasi dos terços del col·lectiu— el castellà pot no ser considerat la llengua inicial, però sí que és una llengua adquirida des de molt petit perquè era la llengua parlada amb algun avi o la llengua parlada pels progenitors entre ells. En canvi, per als castellanoparlants, ni tan sols per als de la

franja jove, el català no s'associa amb la família, perquè de manera molt majoritària usen només el castellà.

En altres paraules, des d'un punt de vista tant de coneixement com de lligams afectius, els catalanoparlants inicials són molt més propers al castellà perquè el tenen en família, mentre que, per als castellanoparlants i per als al·loglots, el català és una llengua molt més distant.

3.6.3. Les transformacions del col·lectiu castellanoparlant inicial

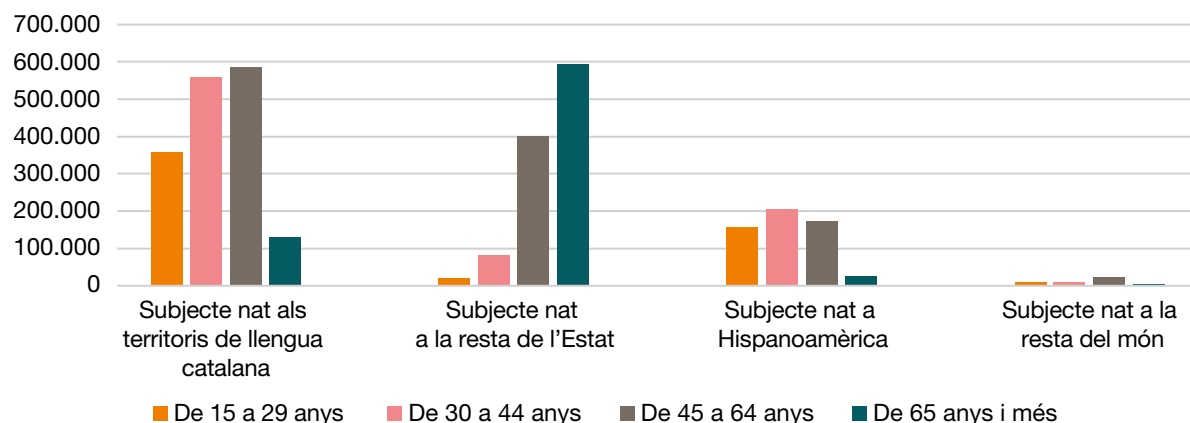
El Gràfic 19 no mostrava canvis substancials pel que fa a l'ús del català entre els castellanoparlants inicials segons l'edat, tot i que sí que registrava una disminució de dos punts entre la franja d'edat dels adults joves i la dels joves. Ara bé, de la mateixa manera que el rètol *catalanoparlant inicial* amaga realitats sociolingüístiques prou diverses, rere l'etiqueta *castellà com a llengua inicial* s'hi amaguen col·lectius sociolingüísticament molt diferents. Per començar, aquest grup inclou un gran nombre de persones d'origen peninsular, sobretot meridional, de nivell socioeconòmic i socioeducatiu baix que van arribar a Catalunya de joves entre 1950 i 1975, es van establir predominantment a la perifèria de les grans ciutats i han viscut tota la seva vida en un entorn essencialment monolingüe castellà. Però l'etiqueta inclou també d'altres col·lectius prou diferents pel que fa al seu origen i posició social —treballadors de l'Administració, tècnics, professionals, científics, empresaris, estudiants universitaris, etc.—, amb posicions de classes mitjanes, altes i fins i tot molt altes. Per descomptat, el rètol també inclou bona part dels fills i nets dels col·lectius anteriors, nascuts i socialitzats a Catalunya en una miríada de situacions sociolingüístiques diferents, així com un percentatge de població d'origen català que va adoptar el castellà com a llengua familiar per motius diversos, sobretot en parelles mixtes. Més enllà dels ciutadans espanyols, el rètol inclou també una enorme varietat de col·lectius d'altres nacionalitats, molt majoritàriament hispanoamericans, que inclouen una gran diversitat pel que fa a l'any d'arribada, la seva posició social i sociocultural de partida i d'arribada, el seu projecte migratori i la seva racialització individual i col·lectiva.⁸ Tots aquests col·lectius han tingut un accés enormement diferent a la llengua catalana i això fa convenient tenir present la seva heterogeneïtat, sobretot perquè no tenen el mateix pes entre els joves que en les franges d'edat superiors. En aquest sentit, el Gràfic 21 ens forneix dues informacions especialment rellevants per entendre'n l'evolució sociolingüística.

La primera és que entre els joves castellanoparlants inicials es distingeixen essencialment dos grans grups: d'una banda, el dels nats als territoris de llengua catalana, d'origen i nacionalitat espanyola; d'una altra, els nats a Hispanoamèrica. La resta, sobretot els nats a la res-

8 Entenem per *racialització* el procés pel qual en una societat determinada s'atribueix a uns individus la pertinença a una *raça* determinada que determina en bona mesura la seva inserció en la societat per tal com en condiciona l'accés a nombrosos recursos com la feina, l'habitatge, les relacions socials i la mateixa llengua.

ta de l'Estat, que tenen molta importància en altres franges d'edat, són molt poc freqüents entre els joves.

Gràfic 21. Nombre de castellanoparlants inicials segons lloc de naixement i franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

La segona dada rellevant provinent d'aquest gràfic és que el pes relatiu dels nats a Hispanoamèrica creix de manera molt ràpida, generació a generació, al llarg de la piràmide d'edat i assoleix una proporció màxima en la franja dels joves. Tal com mostra la Taula 8, la ràtio entre castellanoparlants inicials nats al conjunt de l'Estat espanyol i nats a Hispanoamèrica a la tercera edat és d'aproximadament 27 dels primers per cadascun dels segons, mentre que a la franja de 15 a 29 anys la proporció passa a ser de gairebé 2 a 1.⁹

Taula 8. Ràtio entre castellanoparlants inicials nats al conjunt de l'Estat espanyol i nats a Hispanoamèrica

Franja d'edat	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Ràtio	2,4	3,1	5,7	27,1	4,8

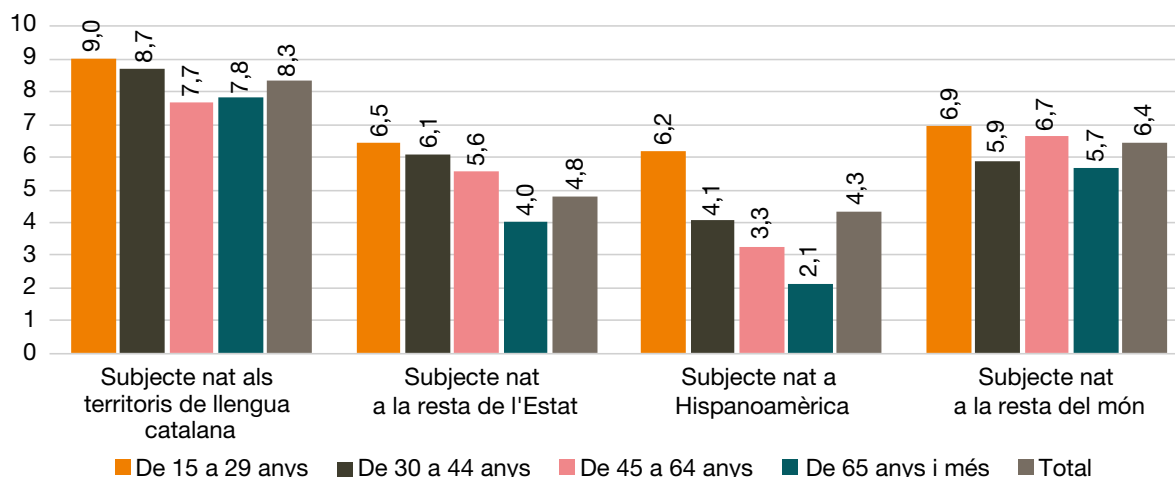
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Aquesta «hispanoamericanització» del col·lectiu castellanoparlant jove no pot deixar de tenir efectes lingüístics o sociolingüístics (Corona, Nussbaum i Unamuno 2013). Cal recordar que el col·lectiu de castellanoparlants inicials nats a Hispanoamèrica és el que mostra un nivell mitjà de coneixement del català més baix de tots els grups segons el lloc de naixement (Gràfic 22). En un context en què, com hem vist, el domini del castellà és generalitzat i l'etiqueta majoritària és la de passar-se al castellà davant d'un interlocutor que parli aquesta llengua, el fet que de mitjana els nats a Hispanoamèrica tinguin una capacitat de parlar el català que no arriba al 5 sobre 10 i el fet que se situï en poc més d'un 6 sobre 10 en la franja jove, permeten

⁹ Val a dir que si en comptes del lloc de naixement es prenguéssim un criteri etnolinguístic, és probable que la ràtio fos encara una mica més paritària, perquè la cohort de joves ja inclou un nombre difícil de determinar de descendents de famílies hispanoamericanes però ja nascuts als TLC.

afirmar que aquest col·lectiu genera una convergència al castellà molt generalitzada per part dels seus interlocutors.

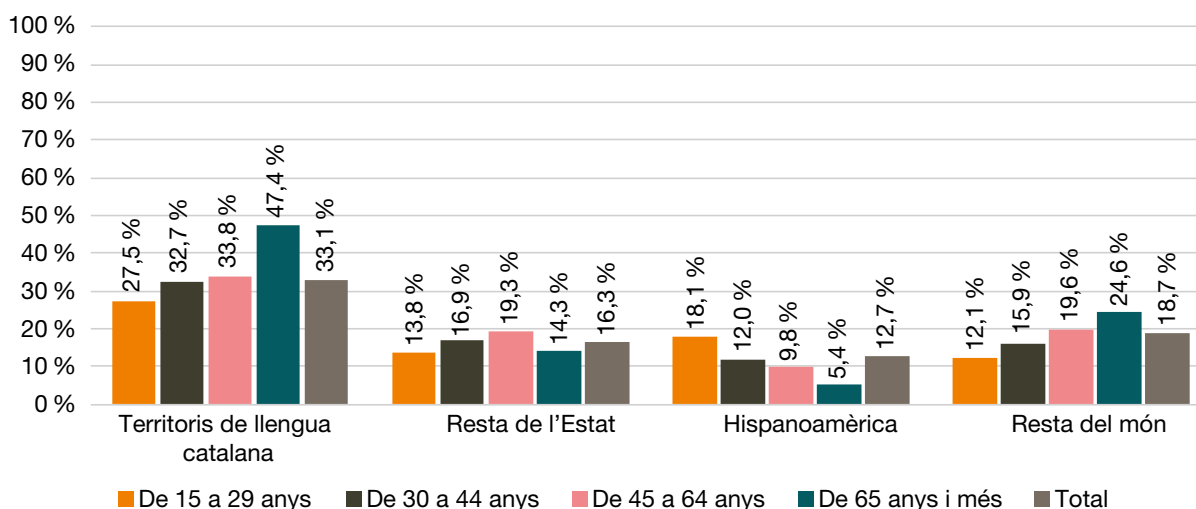
Gràfic 22. Evolució de la mitjana del nivell de saber parlar català dels castellanoparlants inicials segons lloc de naixement i franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

L'anàlisi de l'evolució intergeneracional de l'ús del català entre castellanoparlants inicials en funció del seu lloc de naixement (Gràfic 23) constata també que l'ús mitjà del català entre el col·lectiu dels castellanoparlants nats a Hispanoamèrica és molt escàs, ja que amb prou feines arriba al 13 % de mitjana. Això sí, la franja jove declara un ús del català una mica superior al de les franges de més edat, probablement perquè inclou un cert nombre d'efectius arribats de petits i socialitzats —i escolaritzats— en contextos més afavoridors de l'ús del català, però continua quedant en xifres força modestes.

Gràfic 23. Evolució de la mitjana del percentatge d'ús del català dels castellanoparlants inicials segons origen familiar i franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

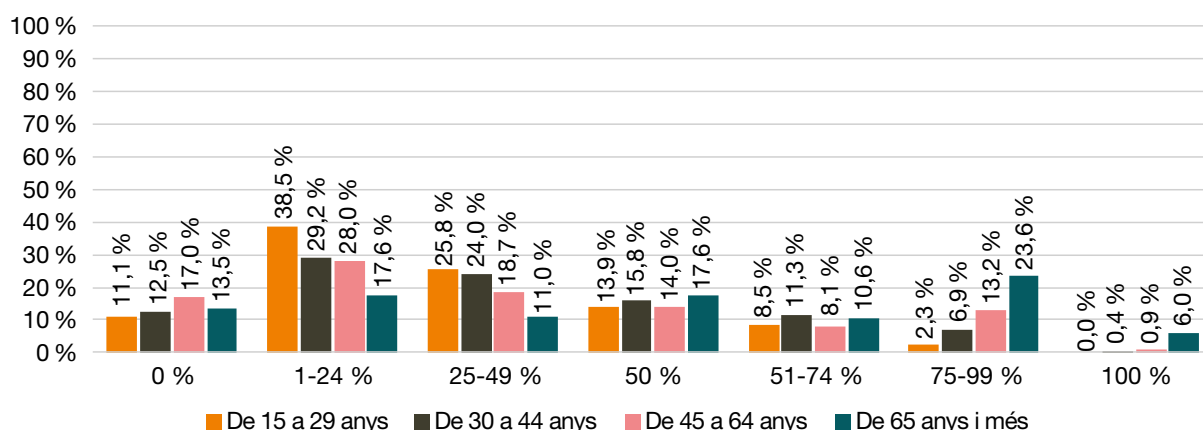
La importància d'un col·lectiu amb un coneixement baix del català com és el dels nats a Hispanoamèrica contribueix a entendre la davallada de la intensitat de l'ús del català entre el jovent. Ara bé, a banda de l'evolució d'aquest col·lectiu, el Gràfic 23 també mostra la tendència a un retrocés intergeneracional del català entre els altres col·lectius de castellanoparlants inicials. Atès el seu escassíssim pes percentual en la franja jove —i les diferències sociològiques de les franges joves d'aquests col·lectius respecte de les generacions anteriors— aquesta tendència no té gaire importància pel que fa als col·lectius dels nats a la resta de l'Estat i dels nats a la resta del món. Tanmateix, a què es deu la reducció entre el col·lectiu dels nats als TLC?

Abans d'endinsar-nos en les pràctiques lingüístiques d'aquest col·lectiu —que és, cal no oblidar-ho, el primer grup amb diferència de castellanoparlants inicials residents a Catalunya— convé fer un breu apunt sociològic per evitar tenir-ne una visió distorsionada. Els castellano-parlants inicials joves nascuts a Catalunya són un col·lectiu urbà, un 42,8 % dels quals viu en ciutats de més de 100 mil habitants, i un 17,6 % en ciutats d'entre 50.000 i 100.000, mentre que només un 1,6 % viu en localitats de fins a 2.000 habitants. Resideix majoritàriament a l'àmbit metropolità barceloní (71,8 %), el Penedès (8,8 %) i el Camp de Tarragona (8,4 %), però també a les comarques gironines i a la Catalunya central (5 % i 4,2 % del total). Té un nivell de formació clarament superior al dels seus pares i avis, perquè al 66,2 % que té el batxillerat i 21 % que ja ha assolit estudis universitaris —versus 63,7 % i 23,4 % del total d'aquesta franja d'edat— cal sumar-hi un 35,4 % que està estudiant batxillerat, mòduls formatius o grau. Com a exemple d'aquesta formació, un 84 % diu que sap parlar anglès. La seva orientació laboral és clarament cap al sector serveis, sovint qualificats: entre el 54,5 % que declara una feina, un 16 % diu que treballa a la restauració o en el sector vendes —14,6 % en tota la franja d'edat—, però un 14,8 % treballa o ha treballat en l'àmbit professional, científic o intel·lectual —compareu-ho amb el 12,6 % del total de la franja de joves— i un 8,4 % com a tècnic o professional de suport —8 % en tota la franja. Per contra, només un 4,8 % treballa en el sector artesanal, industrial o de la construcció —4 % en el total de la franja d'edat— i un 3,2 % —enfront del 3,3 % de la franja total— com a operador d'instal·lació i maquinària, i muntadors. En altres paraules, es tracta d'un col·lectiu molt similar al de la mitjana de la seva franja d'edat.

El Gràfic 24 mostra la distribució dels castellanoparlants inicials nats a Catalunya, agrupats en franges d'edat, en funció del seu percentatge d'ús oral del català (parlar-lo). Les diferències entre els grups no són molt marcades, però sí que resulten significatives ($p < 0,05$). Tal com ja s'apreciava al gràfic anterior, la franja de la tercera edat consta de més usuaris ubicats a les franges altes d'ús del català (entre el 75 i 100 %) que totes les altres, un resultat que molt probablement es deu a la seva particular trajectòria de contacte amb la llengua catalana. Tal com hem constatat al Gràfic 6, els castellanoparlants inicials nats als TLC abans de 1953 són un col·lectiu exigu que, tot i socialitzar-se sota el règim franquista, va créixer en un entorn on el català era demolingüísticament predominant, la qual cosa va facilitar que en força casos l'aprenguessin i l'empressin en les xarxes socials quotidianes, fins al punt que un percentatge gens negligible (30 %) el va adoptar com a llengua molt majoritària o fins i tot exclusiva. La generació d'adults madurs, per contra, ja es va socialitzar en un entorn social molt diferent i molt més castellanitzat, sovint en barris sorgits durant els 60 i 70 a base de població eminent-

ment immigrada des de la resta de l'Estat on la presència ambiental del català sovint era residual, cosa que segurament explica que aquesta sigui la franja d'edat que inclogui més parlants que declarin fer 0 % d'ús del català. Pel que fa a les dues generacions més joves, també es troben decantades cap als usos baixos de la llengua, i s'aprecia que la generació d'adults joves té una mica més de presència en les categories superiors al 50 % que no pas la dels joves, que destaca clarament en la franja de l'1 % al 24 %, tot i que, simultàniament, és la generació que menys declara un ús equivalent al 0 %.

Gràfic 24. Distribució dels castellanoparlants inicials nats a Catalunya segons percentatge d'ús de català

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

En altres paraules, si bé no hi ha unes diferències molt marcades entre generacions, sí que es detecta que la franja de castellanoparlants inicials joves s'ubica majoritàriament en uns usos febles o molt febles del català, per sota de les de més edat, tot i que també és la que menys declara un 0 % d'ús del català.

A l'hora de descriure les actituds del jovent castellanoparlant inicial nat a Catalunya cap al català en relació amb les generacions precedents, podria dir-se que en termes generals és la franja d'edat més ben formada, però també que és una mica menys proactiva que les anteriors. Com hem vist anteriorment, és el col·lectiu castellanoparlant que més domina la llengua catalana (Gràfic 22) i, en un altre ordre de coses, és la més ben informada pel que fa a la comunitat de llengua entre Catalunya, País Valencià, Illes i Andorra (només un 9,7 % diu que aquests territoris no comparteixen llengua). Per contra, en termes de capteniment, aquests joves declaren iniciar sempre o sovint les converses en català menys que la mitjana del col·lectiu (36,2 % vs. 45,6 % respectivament). També es declara una mica menys optimista pel que fa a l'evolució de la llengua: dins d'un marc general en què predominen les opcions de *statu quo* o de millora, aquest grup creu que el català s'usa poc o gens, per sobre de la mitjana del grup (15,2 % vs. 11,9 %); que s'usa menys que fa 5 anys (11,7 % vs. 7,8 % de mitjana) i que d'aquí a cinc anys s'usarà encara menys (14 % vs. 9,5 %). Ara bé, tot i aquesta disminució del compromís, l'enquesta no detecta una actitud de rebuig envers el català superior a la de les generacions anteriors: de fet, els joves són la franja d'edat de castellanoparlants inici-

als nats a Catalunya que més declara convergir cap al català quan algú els parla en aquesta llengua, concretament en un 83,8 % enfront del 79,8 % de mitjana.

La reculada en l'ús del català entre la franja jove respecte de la dels adults joves entre els castellanoparlants inicials nats a Catalunya és lleu però perceptible a Barcelona (−1,92), que és el territori on més n'hi ha, però tot i ser força habitual, no és general arreu del territori, i val a dir que les dades disponibles no dibuixen una pauta clara d'evolució (Taula 9). Així, per exemple, en alguns territoris amb percentatges alts d'ús ambiental del català es detecten els retrocessos percentuals més significatius en relació amb la generació d'adults joves, com ara a les comarques gironines (−8,15) i a les centrals (−7,89), mentre que en altres zones d'alt grau d'ús del català, el comportament és de creixement, especialment a les Terres de l'Ebre (+20,86). D'altra banda, l'ús del català a bona part dels territoris on la llengua està en posició més deficitària canvia molt poc entre generacions, i de manera irregular, perquè si bé en alguns baixa lleument, com al Barcelonès nord i al Vallès Occidental, en d'altres creix —molt lleument—, com al Baix Llobregat I i II, i a l'Hospitalet de Llobregat.

Taula 9. Mitjana de percentatge d'ús del català entre el total dels castellanoparlants inicials joves nats a Catalunya, entre els joves i entre els adults joves segons estrats territorials

Àmbit territorial	$\bar{X}$ ús de català entre total	$\bar{X}$ ús de català entre joves	Diferència $\bar{X}$ ús joves-total	$\bar{X}$ ús de català entre adults joves	Diferència $\bar{X}$ ús joves-adults joves
Comarques gironines	33,87	28,10	−5,77	36,25	−8,15
Alt Pirineu	42,92	38,45	−4,47	42,76	−4,31
Camp de Tarragona	26,16	23,18	−2,98	28,37	−5,19
Barcelona ciutat	22,80	20,28	−2,52	22,20	−1,92
Penedès	28,68	26,53	−2,15	29,48	−2,96
Maresme	27,68	27,43	−0,25	30,31	−2,89
Comarques centrals	35,89	36,49	0,59	44,38	−7,89
Barcelonès Nord	16,12	18,09	1,97	21,13	−3,04
Baix Llobregat	23,66	25,70	2,04	24,74	0,96
Vallès Occidental	20,69	23,39	2,69	24,21	−0,82
L'Hospitalet de Llobregat	15,37	18,28	2,91	17,00	1,29
Aran	10,83	13,82	2,99	9,83	3,99
Ponent	39,33	42,37	3,04	42,40	−0,04
Baix Llobregat II	15,05	19,15	4,10	16,80	2,35
Vallès Oriental	26,14	31,68	5,54	30,64	1,03
Terres de l'Ebre	45,01	50,82	5,80	29,96	20,86

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

3.7. El català entre els joves a Catalunya: algunes conclusions

Als apartats anteriors s'han analitzat les tendències demolingüístiques detectables a l'EULP18 per tal d'esbrinar les principals dinàmiques intergeneracionals que expliquen el comportament del jovent resident a Catalunya. En síntesi, les tendències detectades poden resumir-se en tres:

En primer lloc, en termes d'extensió, la tendència del català és al creixement, gràcies als següents factors:

- El nombre absolut de joves de llengua inicial catalana està en procés de recuperació, sobretot en la franja més baixa de la cohort, bàsicament com a conseqüència del fet que els pares de llengua inicial catalana d'ara fa 15-30 anys van transmetre el català tant en parelles homogènies com mixtes, i gràcies a l'atracció del català entre parlants d'altres llengües inicials, sobretot castellà, en les parelles mixtes (Flors-Mas [et al.]. 2021).
- El percentatge de catalanoparlants inicials és significativament més alt en la franja del jovent que en la franja dels adults joves i els adults madurs, sobretot perquè l'impacte de la immigració és superior entre aquestes dues franges que no pas en la dels joves.
- En termes generals, el domini del català és superior entre els joves en comparació amb totes les altres franges d'edat. Amb tot, els nivells de català continuen essent inferiors als de castellà i es detecten dos grups en què són comparativament molt baixos, concretament els nats a Hispanoamèrica i els nats a la resta del món.

En segon lloc, el jovent resident a Catalunya l'any 2018 declarava una gran predisposició a convergir cap a la llengua de l'interlocutor. Entre els no convergidors, a més, els joves eren els menys predisposats a reclamar un canvi de llengua del seu interlocutor o a interrompre la conversa per motiu de llengua. En certa manera, són la franja d'edat lingüísticament més flexible o dúctil.

En tercer lloc, les dades revisades mostren que l'any 2018, la intensitat d'ús del català es reduïa intergeneracionalment, de manera que els usuaris del català joves feien servir el català *per càpita* menys del que ho feien els usuaris de més edat. Aquesta reducció afectava els seus usuaris principals, els catalanoparlants inicials i els bilingües inicials de *català i una altra llengua igual*. També afectava els castellanoparlants inicials nats a Catalunya, que encara que declaraven un coneixement i una predisposició a convergir cap al català molt alts, en la pràctica l'usaven menys que els seus antecessors. La reducció en la intensitat d'ús no es reproduïa, en canvi, entre els nats a Hispanoamèrica i els parlants d'altres llengües i combinacions, perquè els primers experimentaven un augment lleu i els segons duplicaven la intensitat d'ús respecte dels adults joves, però tot i així, aquests dos col·lectius continuaven essent els que menys ús feien de mitjana del català: per sota del 20 % de mitjana.

Hi ha alguns fets que ajuden a explicar la reducció de la intensitat d'ús. En primer lloc, hem constatat que els catalanoparlants inicials joves provenen en gran mesura de llars en les

quals el castellà està present d'una manera o altra, la qual cosa permet entendre que, tant des d'un punt de vista del coneixement com de la relació afectiva, aquesta llengua és molt més propera per a aquests joves del que n'era per a les generacions prèvies de catalanoparlants inicials. El mateix, i encara amb més intensitat, pot dir-se dels bilingües inicials. Per contra, hem constatat que, per als castellanoparlants inicials, el català continua essent una llengua aliena a la realitat familiar. Per expressar-ho en termes cinematogràfics, si hom hagués pres la decisió sobre la base de criteris sociolingüístics, a la Catalunya contemporània hauria estat molt més verídica rodar *Ocho apellidos castellanos* que no pas *Ocho apellidos catalanes*, perquè si en algun col·lectiu s'hi ha produït barreja idiomàtica familiar és entre els catalanoparlants.

Una altra de les tendències que ajuden a entendre la reducció de la intensitat en l'ús del català és la importància creixent dels nats a Hispanoamèrica, que entre els joves ja arriben a ser un terç dels castellanoparlants inicials residents a Catalunya. La dada és important perquè, a diferència dels nats a Catalunya d'origen espanyol, es tracta d'un col·lectiu amb un nivell de domini declarat del català molt baix, segurament perquè la majoria no s'ha escolaritzat a Catalunya. Sumats als parlants d'altres llengües i combinacions de llengües, que també tenen un nivell de domini de català molt baix, i a alguns sectors dels nats a Catalunya d'origen espanyol, els coneixedors limitats del català constitueixen més del 25 % de la població jove de Catalunya.

Totes aquestes dades permeten aventurar l'explicació de per què la intensitat de l'ús del català evoluciona intergeneracionalment a la baixa malgrat el creixement de la base demogràfica i el domini de la llengua. Essencialment, si bé la gran majoria de joves declaren una gran predisposició per convergir cap a la llengua de l'interlocutor, la pressió per convergir cap a la llengua de l'altre és molt superior entre els parlants de català nadius que no pas entre els castellanoparlants, atès l'altíssim percentatge de persones amb un nivell baix o molt baix de català en totes les franges d'edat, inclosa la jove. Això fa que els joves catalanoparlants estiguin habituats a aplicar rutinàriament el canvi de llengua i passar-se al castellà, i que ho facin també amb castellanoparlants competents en català, i fins i tot amb els bilingües i amb els catalanoparlants. El fet que els catalanoparlants i els bilingües s'avancin sistemàticament a canviar de llengua *per si de cas* hi ha algun coneixedor feble del català en la interacció pot desactivar tant l'augment del coneixement de molts castellanoparlants com la seva predisposició majoritària a convergir, per la seva banda, cap al català, i de retruc desmotiva obertament l'aprenentatge per part dels aprenents incipients o prospectius, perquè els deixa sense manera d'avançar en els seus coneixements a partir de la pràctica. Els baixíssims nivells de català de la majoria dels joves nats a Hispanoamèrica i a la resta del món testimonien que majoritàriament deuen sentir molt escassa pressió ambiental per aprendre la llengua.

En altres paraules, tot fa pensar que la renovació continuada de la presència de desconeguts del català en un context en què els catalanoparlants venen no només amb nivells molt alts de competència en castellà, sinó cada vegada més familiaritzats amb el castellà ja des de casa, està reforçant la vigència de la norma de convergència automàtica al castellà, el funci-

onament de la qual ha estat descrit nombroses vegades, amb aquest o amb altres noms (Woolard 1992; Boix 1993, 1996; Vila 1996). Ara bé, a la Catalunya de principis dels 2020, caldria analitzar si aquesta norma no s'està veient reforçada per un fenomen fins ara menys comentat: la racialització dels comportaments lingüístics. Tal com s'ha apuntat anteriorment, al llarg de les dues primeres dècades la societat catalana s'ha diversificat no sols lingüísticament i culturalment, sinó també des del punt de vista fenotípic i genotípic, la qual cosa facilita el desenvolupament de conductes racialitzades envers la creixent població catalana d'origen altre que el mediterrani occidental. Entre aquests comportaments racialitzats hi ha sens dubte els comportaments lingüístics. Cal no oblidar que les normes de tria de llengües es basen sempre en multitud d'indícis com ara l'aspecte físic, la indumentària, l'accent, que són a la base de les atribucions d'identitat social als interlocutors. En la mesura que la població d'origen forà s'associa socialment a uns nivells baixos de coneixement del català, és gairebé inevitable que la norma de convergència s'associï amb pressupòsits racialitzadors i reforci la idea que a les persones de determinades característiques cal parlar-los en castellà, la qual cosa, en la pràctica, els impedeix d'aprendre la llengua i acaba desembocant en percepcions contraposades (Pujolar 2010). Així, pot haver-hi col·lectius de persones excloses de l'ús del català que desenvolupin la percepció que tenen una mena de dret a viure en un món monolingüe castellà en què tothom se'ls adreci en aquesta llengua i poden trobar fins i tot ofensiu que no sigui així, i també que es desenvolupin prejudicis com que els autòctons «es guarden la llengua per a ells», «no faciliten la integració (lingüística)» o, simplement, «no ens parlen en català perquè són racistes» (Corona i Block 2020; Fukuda 2014). De la banda de la societat receptora, per contra, hi ha el risc que es desenvolupin prejudicis envers aquests col·lectius que podrien ser vistos com a «tancats en ells mateixos», «reticents al català» o «que no volen integrar-se».

Enfront d'aquestes tendències, cal preguntar-se quin ha estat el paper de les institucions a l'hora d'establir el règim lingüístic que revelen les pràctiques dels joves catalans. Mireia Trenchs afirmava recentment en una entrevista que «[l]a normalització lingüística va normalitzar el bilingüisme» (Rovira Martínez 2021). Atesa la natura evanescent i polisèmica del terme *bilingüisme*, potser caldria ser una mica més precisos i afirmar que el conjunt de polítiques lingüístiques de les darreres dècades a Catalunya, incloent-hi les dels poders autonòmics però també les dictades per les autoritats centrals, el poder judicial, els poders econòmics, etc., el que han legitimat és el «sesquilingüisme social», és a dir, un entramat politicojudicial i un discurs hegemònic que, tot i reconèixer certes formes de bilingüisme social i institucional, les reconeix partint de la base que és absolutament legítim de voler viure (només) en castellà. Que el règim vigent a Catalunya és de «sesquilingüisme social» i no pas de bilingüisme integral és obvi per exemple en la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut d'Autonomia del 2010, la qual defensa l'obligatorietat de saber castellà i l'optativitat de saber català, i ho és també en els nombrosos discursos que defensen la desvinculació entre la catalanitat i el coneixement de la llengua catalana. De fet, caldria veure fins a quin punt la pràctica de bona part dels creadors d'opinió, els mitjans de comunicació, l'Administració i fins i tot les mateixes institucions catalanes ha contribuït a afermar la legitimitat del «sesquilingüisme»

entre les joves generacions. Així, per exemple, és legítim demanar-se si el fet que part de l'alumnat pugui fer tota la seva educació obligatòria sense haver de parlar en català davant d'uns professors que alternen entre català i castellà, o el fet que els mitjans públics incloguin nombrosos programes amb una alta presència del castellà, inclosos col·laboradors habituals que no parlen català, o la reducció de la disponibilitat de continguts en català per a nens, adolescents i joves com a resultat del tancament del K3, no es troba a la base dels comportaments detectats entre el jovent. Al capdavant, si parlar el català no és necessari ni per fer de professor, ni per entrar en nòmina dels mitjans en català, i si no serveix ni tan sols per aprovar l'assignatura de llengua catalana, resulta comprensible que un bon segment de les noves generacions hagin assimilat la idea que no serveix per a res i que, per tant, no cal posar la llengua en pràctica.

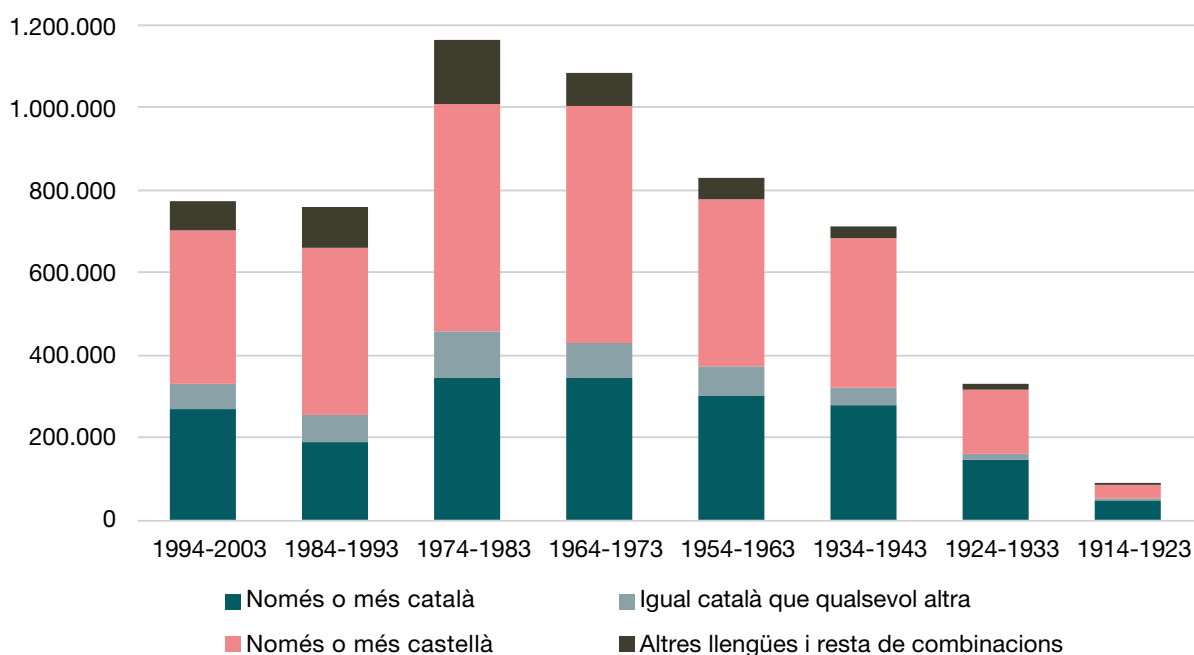
4__ Els principals reptes del català

Una vegada descrits els canvis sociolingüístics recents en les principals esferes de socialització juvenil a Catalunya, i havent-nos aproximat a la realitat demolingüística del jovent a partir de les dades l'EULP18, en aquest apartat identifiquem un seguit de reptes que es desprenen de l'anàlisi d'aquesta realitat social i que orienten les propostes i els discursos de promoció que despleguem en el segon bloc d'aquest estudi.

4.1. Una llengua que depèn massa dels seus parlants inicials

L'ús del català a Catalunya reposa en bona mesura en l'ús que en fan els catalanoparlants inicials (Vila i Sorolla 2018: 130), que són també els que marquen les oscil·lacions en els usos de català i castellà en els diversos àmbits (Vila i Sorolla 2018: 140-141). Un grup, a més, que com hem assenyalat en l'apartat anterior presenta en comparació amb les generacions pre-

Gràfic 25. Nombre absolut de parlants segons els seus usos lingüístics a la llar segons la seva dècada de naixement

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

cedents una relació de proximitat creixent amb la llengua castellana també en l'esfera familiar. En una línia similar, en tots els grups d'edat, les dades sobre llengua inicial, habitual i d'identificació, així com sobre els usos en tots els àmbits, són considerablement més favorables al català si s'observa només el grup de població nascuda a Catalunya que si s'observa el total de població que hi viu (Vila i Sorolla 2018: 141). Com que en la generació de 1994-2003 el percentatge d'informants nascuts a Catalunya és superior que en les franges d'edat precedents, això es reflecteix com hem vist en un creixement de l'extensió del català com a llengua inicial i també del coneixement del català en aquest grup d'edat. Amb tot, cal tenir en compte que aquesta cohort és numèricament molt inferior a les precedents, com mostra el gràfic següent sobre els usos a la llar en nombres absoluts segons la dècada de naixement.

4.2. Uns usos lingüístics fortament relacionats amb les identifications

Un dels reptes a superar per a la promoció del català és el fet que la tria lingüística està fortament relacionada amb la llengua inicial i d'identificació, de manera que l'ús social del català depèn molt de la presència de catalanoparlants inicials (Sorolla i Flors-Mas 2020). Una part molt significativa dels joves amb poca vinculació amb el català només usen aquesta llengua de forma reactiva en contextos molt catalanitzats o, més normalment, no l'usen en absolut. A l'hora d'explicar aquesta manca d'adopció del català es combinen identifications i imaginaris lingüístics, manca de competència i poca exposició a contextos socialitzadors que afavoreixin l'activació de l'ús del català. Hi ha un segment de joves que, tot i haver assolit àmplies competències en català gràcies a l'escola, les activen molt poc perquè el seu entorn els hi convida poc o perquè comparteixen creences que fan del català una llengua emocionalment distant o com a màxim instrumental. Per a molts altres, sobretot en el cas dels joves nascuts en certs entorns socials molt castellanitzats o directament nascuts fora de Catalunya, la manca d'ús té a veure amb un coneixement mediocre o fins i tot escàs de la llengua combinat amb el fet que sovint dominen més el castellà, que sol funcionar com a llengua franca.

Evidentment, coneixement i llengua d'identificació van lligats: si algú no coneix bé una llengua és difícil que s'hi identifiqui, i si no s'hi identifica és difícil que la triï per iniciar les converses. Fins i tot és comprensible que no tingui com a prioritat millorar-ne el coneixement si sap que pot utilitzar en qualsevol context la llengua que més domina i amb la qual més s'identifica. Es torna a posar de manifest, doncs, que el coneixement d'una llengua en la seva diversitat de registres té un pes fonamental en la tria lingüística: les persones que tenen el català com a llengua inicial –i, gairebé sempre, també d'identificació– són les que més utilitzen català, mentre que les persones que no l'hi tenen solen optar pel castellà. Com que la població catalanoparlant està més bilingüïtzada en tots els grups d'edat, també tendeix més a adaptar-se a la llengua de l'interlocutor. Tot plegat té com a conseqüència que l'interlocutor, pel coneixement lingüístic que se li atribueix, tingui més pes que no pas l'àmbit d'ús en què es produeix la interacció a l'hora de triar la llengua en les converses (Vila i Sorolla 2018: 135).

Això no impedeix que hi hagi àmbits més propicis que d'altres a la tria del català, sovint per la densitat de catalanoparlants que hi sol haver. Són contextos on el català és la tria més normal (Martínez [et al.]. 2012) o no marcada (Flors-Mas 2017). En aquests entorns clarament decantats cap a l'ús del català, pràcticament tothom que té els coneixements de la llengua els activa. Malauradament, aquests contextos facilitadors de l'ús del català són molt menys nombrosos del que caldria per facilitar que els no catalanoparlant d'origen s'habituin a parlar la llengua i se la facin seva, perquè, a causa de la minorització del català, perquè una conversa es desenvolupi en català no sols cal que el nombre de parlants inicials de català sigui més elevat que el de castellanoparlants inicials, sinó que, a més, cal que tots els participants en la conversa estiguin segurs que els seus interlocutors com a mínim entenen el català (Vila i Sorolla 2018: 135), cosa que només es pot comprovar, a la pràctica, si el parlen. En altres paraules, hi ha molts no-catalanoparlants d'origen que no poden practicar la llengua perquè no troben entorns que els hi convidin. Aquest fet apunta a la necessitat de crear contextos facilitadors de l'ús del català en què aquesta llengua es percebi com a tria menys marcada, de manera que els no catalanoparlants inicials es puguin socialitzar en un entorn que afavoreixi la pràctica dels diferents registres de la llengua.

4.3. La difícil conversió dels coneixements en usos

Les dades indiquen que haver estat educat en el model de conjunció al català no garanteix que la persona acabi sent capaç de parlar fluidament la llengua, per tal com hi ha segments de joves amb un coneixement només mitjà i sense col·loquialitzar. A un percentatge no negligible d'alumnes, el model de conjunció al català només els dota de les competències bàsiques en català (Bretxa i Parera 2012), però aquest aprenentatge escolar de la llengua no es transforma en ús fora de l'aula si no es donen les circumstàncies perquè sigui necessari usar-la: «L'adopció de l'ús social de la segona llengua s'efectua quan hom entra en contacte amb parlants habituals d'aquesta llengua, ja sigui amb companys d'estudi, ja sigui en el món del treball» (Pujolar [et al.]. 2010: 31).

La manca d'entorns de socialització en català dificulta que els coneixements adquirits a través de l'escola en el cas de les franges d'edat més joves es transformin en ús. En els usos amb els amics, per exemple, i segons l'EULP18, només un 30,8 % dels joves nascuts entre 1994 i 2003 declara utilitzar només o més català amb els amics, mentre que un 20,5 % declara que utilitza igual el català que qualsevol altra llengua. Aquests percentatges contrasten amb els d'ús del castellà: un 43,9 % declara utilitzar només o sobretot el castellà amb els amics. Un 4,8 % declara utilitzar altres llengües o combinacions diferents de català i castellà. A més, en relació amb això, cal no perdre de vista que «[q]uan els catalanoparlants diuen parlar el català, una part àmpliament majoritària dona per descomptat que “parlar català” habitualment no impedeix parlar altres llengües. Per contra, per a un percentatge elevadíssim de castellanoparlants, parlar castellà implica parlar sempre i exclusivament aquest idioma» (Vila i Sorolla 2018: 128). Per tant, és molt probable que els joves que declaren parlar «només» o «més» català, en realitat facin molt més ús del castellà que no pas ús del català fan

els que declaren parlar «només» o «més» castellà, els quals probablement només parlen el català de manera gairebé anecdòtica.

4.4. Un entorn heterogeni que sovint no potencia el català

A diferència d'allò que s'esdevé per al castellà, que compta amb un context institucional i un pes demogràfic que en garanteixen l'aprenentatge generalitzat, les actuals franges d'edat de joves se socialitzen en un entorn que en molts casos no potencia prou l'adquisició del català, especialment pel que fa a registres orals i col·loquials.

Alguns entorns propicien més que d'altres que els joves que tenen el català com a llengua inicial o habitual en facin ús i, d'aquesta manera, faciliten l'adopció del català a altres joves que no n'hi tenen. Moure's en uns entorns o uns altres pot ser alhora causa i conseqüència de desigualtats que poden tenir efectes en el present i en el futur dels joves (èxit acadèmic, oportunitats laborals, tipus de consum cultural, etc.). Òbviament, aquestes mancances afecten més uns sectors socials que uns altres. En aquest sentit, cal tenir en compte tres factors:

1. Àmbit territorial: perfil demolingüístic del lloc de residència (localitat, barri).
2. Nivell d'instrucció: té a veure amb l'estatus socioeconòmic familiar.
3. Dinàmiques sociolingüístiques dels diversos àmbits: institució educativa, sector laboral, tipus d'activitats d'oci i lleure, etc.

En relació amb l'àmbit territorial, ja hem comentat anteriorment que el fet d'haver nascut, o no, a Catalunya és determinant pel que fa al coneixement de la llengua. Dintre de Catalunya mateix també hi ha diferències substancials entre àmbits territorials. En l'àmbit metropolità de Barcelona, al Camp de Tarragona i al Penedès –les zones més poblades del país– la llengua majoritària és el castellà a causa de la distribució geogràfica de les onades migratòries dels segles xx i xxi (de Rosselló 2018: 91). Cal no caure en l'error, però, de concebre aquests territoris com a homogeniament castellanoparlants en contraposició amb la resta de territoris –comarques gironines, Ponent, comarques centrals, Pirineu i Aran i Terres de l'Ebre–, predominantment catalanoparlants. La realitat és molt més complexa i els perfils demolingüístics de les diverses localitats i barris dins d'un mateix territori poden divergir considerablement. És per això que cal entendre la realitat demolingüística territorial com una pell de lleopard, més que no pas com dos blocs més o menys extensos i homogenis.

D'altra banda, el nivell d'estudis que té una persona pot funcionar com a predictor de les seves habilitats lingüístiques en català (Taula 10). Això, òbviament, té a veure amb l'estatus socioeconòmic, tant pel suport que l'entorn familiar pot haver ofert al jove per assolir l'èxit acadèmic (i, per tant, dominar tant el català com el castellà), com per l'entorn sociolingüístic en què ha crescut. Significativament, la universitat és un dels entorns més importants de socialització en català, especialment per als joves que no el tenen com a llengua inicial. Tot i això, convé no perdre de vista que el salt formatiu més rellevant en relació amb la llengua catalana són els estudis secundaris (Martínez Melo 2018: 61).

Taula 10. Coneixement del català i nivell d'estudis. Percentatges

Nivell d'estudis	Entendre	Parlar	Llegir	Escriure
Sense estudis	72,7 %	40,2 %	38,1 %	10,4 %
Estudis primaris	93,9 %	74,2 %	78,0 %	45,1 %
Estudis secundaris	96,1 %	86,9 %	91,2 %	76,2 %
Estudis universitaris	96,3 %	87,1 %	92,9 %	78,8 %
No consta	84,8 %	65,4 %	75,9 %	51,0 %
Total	94,4 %	81,2 %	85,5 %	65,3 %

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EULP18

Un cop els joves entren al mercat laboral, el fet de dominar el català es relaciona amb l'èxit acadèmic i, per tant, amb les feines qualificades. Finalment, no es pot perdre de vista que les dinàmiques sociolingüístiques dels diferents àmbits de socialització juvenil afecten les possibilitats de socialització en català de diversos perfils de joves, com ja hem apuntat en l'apartat 2.

4.5. El règim juridicolingüístic vigent

Tot i el seu estatus de llengua oficial, el català és, per a un nombre significatiu de persones, prescindible per viure a Catalunya: «el castellà és l'única llengua de coneixement constitucionalment obligatori a Catalunya, la llengua de l'Estat de cara a l'estranger, la llengua en què funciona efectivament l'Administració en les seves relacions amb la població immigrada, des de les oficines consulars fins als aeroports i les duanes, i la llengua realment valorada a l'hora de [emprendre] processos crucials com ara l'arrelament, la nacionalització o l'obtenció de feina. [...] a això s'hi suma l'hegemonia del castellà als mitjans de comunicació i en bona part del món socioeconòmic, i a sobre l'intervencionisme dels poders espanyols en els afers lingüístics del país, sempre en el sentit d'afeblir el català» (Vila i Sorolla 2018: 158). Aquest règim lingüístic té especial incidència en el cas dels joves nascuts fora de Catalunya, que solen utilitzar el castellà com a llengua franca en l'àmbit interpersonal.

4.6. Els significats socials canviants de les llengües a Catalunya

El fet de parlar, o no parlar, una o altra llengua en segons quines situacions pot ser considerat un senyal de pertinença a un sector social o ideològic determinat (Pujolar [et al.]. 2010: 19; Massaguer 2022). Òbviament, aquests significats socials de les llengües tenen importància a l'hora de promoure una o altra tria lingüística en cada situació. Això es produeix en tots els grups d'edat, però en el cas dels joves es pot aguditzar pel fet d'estar en una etapa de recerca i definició de la pròpia identitat. A tall d'exemple, Woolard reporta que alguns dels seus informants, que sí que utilitzen el català com a adults però preferien no fer-lo servir durant l'adolescència, atribueixen el seu capteniment inicial a la «immaduresa» i a la «vergonya» que els provocaven unes hipotètiques avaluacions negatives per part dels seus iguals (2016: 270-271).

Parlar català, llengua pròpia i històrica de Catalunya, funciona com un potent indicador de pertinença al país. Aquesta vinculació entre la llengua i pertinença ha estat històricament un dels principals motors d'adopció del català per part de persones vingudes d'altres llocs. Tot i la minorització demogràfica del català al llarg dels segles xx i xxi, aquesta identificació continua tenint un pes important entre les noves generacions, de manera que el fet que una persona parli català quan la situació ho requereix constitueix un indicador d'autoctonitat, més enllà de quina sigui la seva llengua inicial o, fins i tot, d'on hagi nascut.

La vinculació amb el català entre el jovent, però, és àmplia i variable, i va des de sectors que el tenen com a llengua d'identificació i hi mostren un alt grau d'adhesió fins a sectors que el tenen en el seu repertori i li atorguen un significat molt més utilitari, per no parlar dels que hi mostren rebuig actiu (veg. per exemple Newman, Michnowicz i Dodsworth 2011). En sectors joves de llengua inicial no catalana hi ha certa tendència a associar el català a àmbits institucionals, com ara l'educatiu, i a entorns més aviat formals i poc transgressors:

«Quins són els joves que tendiran a percebre-la així? [...] els joves que provenen de famílies no catalanoparlants, sobretot en els casos en què viuen en entorns amb molt baixa densitat de catalanoparlants i on, per tant, pràcticament no s'estableixen vincles comunicatius horitzontals (no jeràrquics, com els que s'estableixen en la relació alumne-professor) no ja en català, sinó amb gent catalanoparlant. [...] En aquests casos, el català tendeix a esdevenir un marcador simbòlic de convencionalitat del qual el jove tendeix a sentir-se distanciat. En les situacions més extremes (que són minoritàries, però no marginals), el nivell de competència lingüística efectiva (interpretada com a capacitat per parlar fluidament i automàtica en català) d'aquests joves és molt baixa. No és difícil llavors que es faci de necessitat, virtut, i la incompetència lingüística reforci el sentiment d'aversion envers el català» (González 2009: 106).

Igualment, l'ús del castellà i d'altres llengües està també carregat de significat social. Hi ha determinats sectors que converteixen l'ús exclusiu del castellà en una eina d'identificació. D'una banda, el castellà —i fins i tot el monolingüisme en castellà— està fortament associat a una concepció de l'espanyolitat sovint excloent de les altres llengües de l'Estat. En un altre sentit, alguns grups de joves d'origen hispanoamericà que es reconeixen com a *latinos* (Block i Corona 2014) poden percebre en certa mesura el català com una *lengua de ellos* (Corona i Bermell 2008), pròpia només d'un subgrup dels catalans i aliena a les seves realitats quotidianes.

Tenint en compte això, cal preguntar-se fins a quin punt el català és o pot ser una barrera o una drecera cultural per a determinats joves, ja que pot generar tant un efecte com l'altre (González 2009: 97). Cal més recerca empírica per analitzar els factors concrets que orienten cap un efecte o un altre i com s'hi pot intervenir. En qualsevol cas, les dades de què disposem semblen indicar que, entre la població jove, no parlar o no poder parlar català quan la situació ho requereix es pot interpretar com un comportament marcat que pot indicar origen

forà, estatus socioeconòmic baix (relacionat amb el baix nivell d'instrucció) o afinitat per determinades opcions polítiques (Massaguer 2022).

Com hem indicat, els significats socials associats a cada llengua i a cada varietat no són inamovibles, i la trajectòria de cada parlant determina possibles modificacions en aquests significats. Així, per exemple:

«Woolard (1992: 199-242; revisitat a Woolard 2003) descrivia [...] com els estudiants castellanoparlants de classe mitjana, que vivien en barris centrals de majoria catalanoparlant, estaven més orientats cap als estudis i tenien millors expectatives laborals, incorporaven usos del català i escenificaven identitats més bilingües; per contra, els estudiants amb el mateix origen lingüístic però de classe treballadora, que vivien en barris perifèrics amb molt poca presència de catalanoparlants i es mostraven refractaris a l'activitat acadèmica, romanien monolingües i mantenien una identitat castellana, que ja no s'associava tant al fet de parlar castellà com a no fer servir mai el català» (Flors-Mas 2016: 16-17).

En aquest sentit, les identitats socials i lingüístiques poden variar al llarg de la vida i s'han d'entendre com un procés de construcció permanent.

4.7. Els discursos sobre les llengües a la Catalunya actual

Els discursos lingüístics a la Catalunya actual són diversos i sovint contraposats. Els discursos favorables al català de les darreres dècades han fet un èmfasi especial en el lligam entre llengua, arrelament i mobilitat social. Determinats sectors que queden lluny de la llengua catalana poden percebre un cert desajust entre aquests discursos i el seu dia a dia, de vegades marcat per dificultats d'integració i mobilitat social que van més enllà de la qüestió lingüística (Massaguer 2022). Així, si bé certament per una banda «el coneixement i l'ús del català tornen a situar-se com a capitals rellevants en l'accés a ocupacions més qualificades i indicien trajectòries de mobilitat social ascendent» (Flors-Mas 2016: 20), alguns perfils de joves «veuen limitades les seues opcions a treballs poc qualificats, en què predomina l'ús del castellà», i en altres casos «sovint l'expectativa que s'havien format sobre l'ús del català no s'acaba corresponent amb les possibilitats/necessitats finals» (Flors-Mas 2016: 20, sobre la base de Vila, Sorolla i Larrea 2013).

Moltes de les dificultats per a la promoció de la llengua arrenquen de discursos que, sense ser totalment o obertament contraris al català, sí que sovint en dificulten l'extensió. Per exemple, discursos basats en les assumpcions següents (Consell Social de la Llengua Catalana 2009, Massaguer 2022):

- a) Priorització de la comunicació fàcil i ràpida entre persones amb orígens geogràfics i lingüístics diferents: el fet que tots els catalanoparlants siguin bilingües però no ho siguin la resta de persones que viuen a Catalunya pot fer que determinats sectors de

la població associïn el castellà –que sí que parla pràcticament tothom– amb la facilitat de comunicació.

- b) La voluntat de desconflicтивització de la qüestió lingüística: hi ha sectors de la població que poden identificar l'ús per defecte del castellà amb el fet d'evitar potencials conflictes lingüístics amb persones que no han après el català.
- c) Les demandes del mercat global: el pes demogràfic de llengües com el castellà i l'anglès comporta que, als ulls d'una part dels parlants, aquestes llengües tinguin més potència econòmica que les llengües mitjanes com el català. Aquest tipus d'arguments es fan sentir especialment en àmbits com la producció de continguts audiovisuals orientats a les xarxes socials (Massaguer, Flors-Mas i Vila 2021).
- d) Una suposada llibertat de tria lingüística: reclamar el dret de «triar» el castellà es pot confondre amb el fet de no poder utilitzar el català per falta de domini d'aquesta llengua. Dit d'una altra manera, un parlant només pot triar lliurement si la llengua que prefereix no utilitzar forma part del seu repertori lingüístic.
- e) Un suposat foment del bilingüisme i el multilingüisme a Catalunya: alguns discursos defensen l'ús del castellà a Catalunya com una manera de fomentar el bilingüisme o el multilingüisme. El cert, però, és que, si ens ho mirem a una escala estatal i global, l'única manera de fomentar el multilingüisme és parlant les llengües locals.

Bloc II. La intervenció sobre la realitat sociolingüística

5__ Principis per a l'acció en política lingüística

Una vegada descrit el context demosociolingüístic en què es mouen els joves i les joves a la Catalunya contemporània, i identificats els principals reptes que en deriven per a una política de promoció de l'ús del català, en aquest apartat s'identifiquen un seguit d'idees clau i principis que, al nostre parer, poden servir per orientar una intervenció informada i transformadora sobre la realitat sociolingüística del jovent. Considerem que, si vol ser eficaç, una política de promoció de l'ús del català entre la població jove hauria de partir de les següents premisses:

- a) Per tal que l'alt índex de coneixement del català entre els joves es vagi traduint progressivament en més ús és necessari intervenir en les ideologies, representacions i discursos sobre les llengües a Catalunya. Sense representacions positives i vinculació afectiva amb la llengua, difícilment existirà una motivació per activar-ne el coneixement i, per tant, ampliar-ne l'ús. Alhora, són necessàries també intervencions centrades en el canvi d'hàbits.
- b) Tenint en compte que els joves catalans responen a diferents perfils pel que fa al coneixement, l'ús i les representacions i identificacions lingüístiques, és necessari segmentar el públic al qual s'adrecen les polítiques lingüístiques per aconseguir que cada perfil utilitzi més català que el que utilitza en l'actualitat.
- c) En paral·lel, per estendre l'ús del català és necessari que els diversos perfils de parlants comparteixin espais de comunicació entre iguals en què el català sigui la llengua comuna o, com a mínim, la tria menys marcada. Convé crear contextos afavoridors de l'ús del català, en què els catalanoparlants inicials i els bilingües es mantinguin en la utilització d'aquesta llengua i els catalanoparlants no inicials hi convergeixin progressivament, a fi de reforçar coneixements i ampliar l'ús de la llengua en contextos orals i col·loquials. Dit en altres paraules: a més dels àmbits individuals (microsocial) i del conjunt de la

societat (macrosocial), les polítiques lingüístiques han d'incorporar el nivell mesosocial per generar aquests espais de trobada i interacció afavoridors del català.

- d) En la mesura que sigui possible, caldria planificar actuacions en diversos àmbits en què la presència i l'ús del català tenen marge de millora. És el cas, per exemple, del món de l'educació en el lleure i les activitats extraescolars i de l'àmbit laboral i formatiu. En aquest sentit, impulsar projectes de recerca acció ajudaria a conèixer més profundament les dinàmiques sociolingüístiques en aquests espais a fi de dissenyar polítiques lingüístiques adequades a cada context.

En els següents apartats aprofundim i desenvolupem aquests principis i idees força.

5.1. Dissenyar una actuació multinivell

Més enllà de l'àmbit d'influència de l'administració i les institucions públiques, molts agents fan política lingüística, directament o indirecta, a diversos nivells. Per difondre els discursos orientats a promoure comportaments lingüístics més sostenibles per a la vitalitat del català cal dissenyar actuacions a nivell macro, meso i micro.

En el nivell macro, és important aconseguir que el màxim d'actors assumeixin i vehiculin missatges positius en relació amb la recuperació de la llengua catalana. Cal donar a les campanyes macro una dimensió adequada i controlar-ne acuradament l'aparença institucional, tenint en compte que no sempre arriben a tots els sectors de població i que, per si mateixes, difícilment aconseguixen modificar comportaments.

A l'hora de vehicular els missatges favorables a la llengua és imprescindible treballar simultàniament en el nivell mesosocial. Entenem per mesosocial el nivell de les entitats, públiques o privades, i de les xarxes socials. Treballar en coordinació amb una multiplicitat d'entitats permet arribar a diversos perfils de destinataris. Les activitats que aquestes entitats desenvolupen (esportives, culturals, educatives, d'acció social, etc.) ofereixen un marc propici per fomentar els usos del català entre els joves més enllà de l'àmbit estrictament escolar. Convindria implicar aquests agents en el foment de la llengua i fer-los participants dels valors socials que això comporta: actuar a favor de la diversitat lingüística i cultural, potenciar l'arrelament al país i la integració dels nouvinguts, combatre la segregació i les desigualtats, generar oportunitats laborals, i la resta de punts que recollim a la secció sobre discursos favorables al català. En aquests contextos el paper dels responsables de les entitats i sobretot dels dinamitzadors de les activitats és clau. Recomanem, doncs, crear dinàmiques de col·laboració regular amb aquests agents a fi de conèixer els seus perfils d'usuaris i oferir-los recursos en funció de les seves necessitats. Els projectes de recerca acció que proposem a l'apartat 5.3.5 van en aquesta línia.

Finalment, cal entendre que a la base de la transformació dels comportaments socials hi ha els canvis individuals. En aquest sentit, cal explorar quins discursos i quins formats discursius permeten potenciar les actuacions des de la base, a un nivell micro. Això implica posar a l'abast d'individus i col·lectius recursos discursius i estratègics que els motivin a augmentar

l'ús del català en el seu entorn immediat, una qüestió sobre la qual incideix l'últim apartat d'aquest document.

5.2. Tenir en compte la diversificació dels destinataris

La societat catalana és sociolingüísticament molt diversa, i no tots els missatges són igualment adequats per a tots els públics. Els catalanoparlants inicials tenen un paper clau en l'extensió social del català, perquè és aquest grup el que determina en bona part les oscil·lacions en l'ús de català i castellà en els diferents àmbits (Vila i Sorolla 2018: 141). Seria, però, un error concentrar els esforços només en els parlants inicials, no tan sols perquè hi ha segments importants de catalanoparlants d'identificació que no tenen aquesta llengua com a inicial, sinó perquè el creixement dels catalanoparlants d'adopció constitueix un pas imprescindible per superar la minorització demogràfica de la llengua. D'altra banda, és fonamental incidir també en l'opinió dels no catalanoparlants no sols per incentivar-los a fer el pas d'aprendre la llengua pròpia del país, sinó també per guanyar-se la seva estima i complicitat. Cal no oblidar que sense la solidaritat i la comprensió dels parlants de les llengües dominants resultarà molt més difícil aplicar mesures que en principi poden sentir com a alienes o fins i tot contradictòries amb els seus interessos.

És necessari, doncs, dissenyar polítiques lingüístiques «personalitzades» per a diferents perfils de parlants, tenint en compte la diversificació de públics diana en la promoció del català, fruit d'una realitat sociolingüística altament complexa. La segmentació permet ajustar els missatges a les necessitats i el punt de vista de cada perfil i trobar els canals per fer arribar aquests missatges de manera efectiva.

Per a les campanyes destinades als joves, proposem segmentar el públic segons els usos lingüístics. Com hem vist anteriorment, aquests usos estan condicionats, d'una banda, pel grau de coneixement efectiu de català que, al seu torn, influeix en les actituds envers la llengua; i, de l'altra, per la identificació amb el català en el cas dels joves que declaren tenir-hi una competència alta (Sorolla i Flors-Mas 2020). Ara bé, és important no identificar mecànicament els comportaments amb les actituds o les identifications. Per exemple, cal no confondre la convergència cap al castellà amb el menyspreu o la manca d'estima pel català. De fet, tant els joves que parlen habitualment català com els que alternen català i castellà manifesten «sentiments d'estimació envers la llengua», però justifiquen el seu comportament perquè el «desig de prioritzar la comunicació fàcil i la convivència per sobre de l'idioma s'imposa la majoria de vegades» (Servei d'Informació, Documentació i Estudis – Secretaria de Política Lingüística, 2008, *apud* Consell Social de la Llengua Catalana, 2009: 92). Proposem una primera segmentació dels públics diana basada en els següents perfils de parlants:

a) Usuaris predominants del català

Majoritàriament són nascuts a Catalunya i tenen el català com a llengua inicial i d'identificació. Són els principals usuaris actuals de la llengua, i en bona mesura són també els que

marquen les diferències en l'ús del català i castellà, segons àmbits i tipus d'interlocutors, que es reflecteixen en les dades de l'EULP (Vila i Sorolla 2018: 141). Tenen un paper clau a l'hora de condicionar la tria lingüística dels parlants que saben parlar català tot i no tenir-lo com a primera llengua.

b) Alternadors entre català i castellà

Majoritàriament són nascuts a Catalunya i han estat educats en català. Una part important té el castellà com a llengua inicial. Són els més disposats a adaptar-se a la llengua de l'interlocutor, però també aquells que podrien incrementar-ne l'ús només amb petits ajustos en les pràctiques lingüístiques i sense gaires esforços, perquè ja dominen la llengua.

c) Castellanoparlants no usuaris habituals del català

Es tracta d'un perfil molt heterogeni que inclou persones arribades de la resta de l'Estat, catalans de naixença fills o nets de les grans immigracions dels anys 50-75, o hispanoamericans amb orígens i trajectòries ben diverses. El fet que no usin el català pot deure's a una multiplicitat de factors, entre els quals s'hi poden comptar: a) la falta d'identificació o de vinculació afectiva amb el català a pesar de disposar d'un nivell de competència declarada alt (Sorolla i Flors-Mas 2020), b) un domini limitat del català, especialment en els aspectes de la col·loquialitat i c) les dificultats d'accés a espais de socialització amb una densitat alta de catalanoparlants. A banda del factor desincentivador de ser parlants inicials de la llengua oficial de l'Estat i, també oficial a Catalunya juntament amb el català, una part d'aquest perfil pot tenir reticències ideològiques d'origen divers, algunes de més polititzades que d'altres, envers l'ús del català.

d) Al·loglots no usuaris habituals de català

Una part significativa dels al·loglots residents a Catalunya, sobretot els arribats després de l'edat escolar, tenen poc coneixement de la llengua pròpia del país. En conseqüència, fan un ús pràcticament nul o anecdòtic de català, que sol ser degut a una manca de domini dels diversos registres a causa de dificultats d'accés a espais de socialització que funcionen en aquesta llengua.¹⁰ Això va sovint acompanyat amb creences negatives que representen el català com a poc útil, com la llengua dels autòctons o com una llengua difícil d'aprendre.

5.3. Plantejar com a objectiu els canvis graduals

L'objectiu de les línies de discurs i les actuacions que plantegem en aquest document és que els joves utilitzin progressivament més català, en més situacions i amb més persones. Els límits entre els diferents perfils de destinataris que hem establert són porosos, de manera que

¹⁰ Així ho hem pogut constatar, per exemple, en el cas dels aprenents de català del Consorci per a la Normalització Lingüística (Massaguer, Flors-Mas i Vila 2023).

cal potenciar que els parlants passin gradualment d'un perfil a un altre: de no usuaris de català a alternadors, d'alternadors a usuaris predominants de català i d'usuaris predominants a mantenidors del català.

Per a això cal proporcionar-los els recursos per fer-ho, des de models lingüístics per a registres col·loquials fins a estratègies per mantenir-se en català en les converses, i oferir-los oportunitats per mobilitzar aquests recursos (contextos facilitadors), en funció del punt de partida.

5.4. Centrar-se en el canvi d'hàbits

Com és ben sabut, el seguiment generalitzat de la norma de convergència al castellà té efectes negatius ben tangibles per a la vitalitat del català. Les causes d'aquest comportament, que es va transmetent de generació en generació, cal cercar-les en els processos històrics de minorització del català, que han portat molts catalanoparlants a interioritzar hàbits lingüístics que serien anòmals per a les llengües dominants (Suay 2019).

Tant els joves que són usuaris predominants de català com bona part dels alternadors de català i castellà declaren tenir actituds favorables a la llengua catalana i es mostren d'alguna manera disposats a contribuir a mantenir-la (Pujolar *[et al.]* 2010). Tot i això, una proporció alta de catalanoparlants es canvien al castellà perquè suposen que el seu interlocutor tindrà dificultats per entendre'ls o bé no considerarà adequat que se li adrecin en català, de manera que s'iniciï un possible conflicte que no tingui res a veure amb el motiu pel qual s'havia iniciat la comunicació. Convé incidir en aquest desajust entre consciència lingüística i conducta i oferir recursos perquè els joves que prefereixin utilitzar el català puguin fer-ho amb comoditat (Vila i Ros i Sagarra (coord.) 2009, Suay i Sanginés 2010), sense la pressió que pot suposar optar per seguir una conducta socialment marcada, com encara ho són les converses bilingües.

Per altra banda, cal facilitar recursos a les persones que no parlen català habitualment però que voldrien parlar-lo a fi que trobin espais on poder practicar la llengua sense la pressió que pot comportar, per exemple, haver de prioritzar la rapidesa en la comunicació o de sentir-se constantment avaluat (rebre valoracions positives o negatives sobre la qualitat del català que un parla) quan l'objectiu és precisament «passar» com un més. L'enfocament centrat a potenciar els canvis graduals pot ser especialment adequat per a aquest perfil de destinataris, que poden prendre's els usos alternats entre català i castellà com un primer pas per començar a utilitzar el català.

Per canviar conductes abans que res és necessari desactivar pensaments i creences que impedeixen mantenir-se en català, triar-lo com a llengua de comunicació o començar a usar-lo de manera habitual. Un cop desactivats aquests pensaments i creences, cal fer incidència en el fet que algunes persones són models de comportament lingüístic, especialment quan desenvolupen rols de lideratge o guia (càrrecs directius, mestres i professors, monitors, caps de grup, influenciadors a les xarxes socials, etc.), ja que poden determinar quina és la tria lingüística no marcada en un determinat context. Potenciar els hàbits generats a través d'aquests models és més recomanable que difondre missatges que demanin explícitament

un canvi de conducta («Fes X en català») perquè es poden percebre com a limitadors de la llibertat de tria lingüística individual.

5.5. Potenciar la recerca acció i l'avaluació de resultats

Falta recerca empírica per detectar necessitats específiques dels diferents perfils de joves, dissenyar polítiques lingüístiques adequades als seus interessos i avaluar-ne els resultats. En aquest sentit, els projectes de recerca acció poden ser útils per conèixer més profundament diversos contextos sociolingüístics juvenils i intervenir-hi. Focalitzar en el nivell meso i en les comunitats de pràctica (activitats extraescolars, clubs esportius, grups d'esplai, etc.) permetria arribar als destinataris de manera més o menys personalitzada, donar-los veu i promoure canvis en creences i hàbits. Projectes impulsats al País Basc, com Gu Gazteok (Euskararen Aholku Batzordea 2016), Kuadrillategi o Bidaide (Sagardía i Susperregi 2012) poden ser, amb les adaptacions necessàries, un bon model. En una primera fase, proposem dur a terme proves pilot i, en fases posteriors, ampliar l'abast de les actuacions per tal d'arribar a un nombre significatiu de destinataris. Si es decidís tirar aquestes accions endavant, caldria establir criteris d'avaluació dels objectius. Aquests objectius haurien de ser els següents:

1. Aprofundir en el coneixement de diferents patrons en les dinàmiques sociolingüístiques dels diversos grups de joves: ideologies, discursos, pràctiques i coneixement dels registres col·loquials.
2. Recollir les veus dels joves en qüestions relatives a la llengua catalana i el multilingüisme.
3. Difondre discursos rellevants per augmentar l'ús interpersonal del català entre els diferents perfils de públics diana i canviar creences que limiten l'ús del català.
4. Promoure pràctiques i models de comportament lingüístic favorables al català.
5. Generar espais de trobada en què es potenciï el català com a tria no marcada en la socialització entre iguals, i d'aquesta manera:
 - a) Facilitar l'accés a la llengua a joves amb poques oportunitats de socialitzar-se en català, a fi que augmentin el domini dels registres col·loquials i que desenvolupin una certa vinculació afectiva amb la llengua a través d'experiències de socialització positives.
 - b) Desenvolupar hàbits de comportament lingüístic favorables al català, com ara el manteniment de la llengua en les converses entre catalanoparlants inicials i alternadors de català i castellà.

Potenciar les representacions positives de la llengua catalana: associar-la a espais d'oci i lleure, a les oportunitats acadèmiques i laborals i a persones amb capacitat d'influència en el seu entorn.

Tanquem aquest apartat amb una visió sintètica de les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats per a una política de promoció de l'ús del català entre el jovent de Catalunya, una política que integra els principis per a l'acció que hem anat desgranant amb el diagnòstic i els reptes que hem identificat en el primer bloc de contingut.

5.6. DAFO

DEBILITATS	AMENACES
Coneixements	Coneixements
1. Mancances en el coneixement del català, especialment pel que fa a registres col·loquials. 2. El règim lingüístic vigent i les actuals dinàmiques sociolingüístiques afavoreixen el coneixement universal del castellà però no del català.	1. Sectors de població jove amb manca de domini efectiu dels diversos registres del català, tot i haver estat escolaritzats en aquesta llengua. 2. Dificultats d'accés al català per part de certs col·lectius, sobretot nouvinguts, per manca de socialització en aquesta llengua.
Usos	Usos
3. Baixos índexs d'ús del català en localitats i barris que han rebut alts índexs de població immigrada durant els segles xx i xxi. 4. L'ús del català reposa excessivament en els parlants que el tenen com a llengua inicial. 5. Seguiment majoritari de la norma de convergència al castellà entre els catalanoparlants. 6. Creixement de l'alternança català-castellà en el discurs en català. 7. El castellà ha adquirit en la majoria d'àmbits el rol de llengua franca entre autòctons i al·lòctons i predomina en la comunicació intergrup al.	3. Entorns generalment poc catalanitzadors per als no catalanoparlants inicials. 4. L'aprenentatge del català a través de l'escola i l'obtenció de certificats de llengua no es tradueix en ús a causa de la manca de socialització en català. 5. Tria lingüística sovint determinada per factors no lingüístics: color de pell, indumentària, tipus d'activitat professional, etc. 6. Bilingüització progressiva d'espais tradicionalment catalanoparlants. 7. Presència precària o insuficient del català en àmbits destacats en el dia a dia de la població jove: món educatiu, activitats de lleure, món laboral, mitjans de comunicació i xarxes.
Representacions i discursos	Representacions i discursos
8. Poc contacte i poca vinculació afectiva amb el català per part de determinats sectors socials, cosa que en alguns casos pot causar certes reticències a usar la llengua. 9. Català sovint percebut com una llengua «només per als autòctons». 10. Percepció del català com a llengua poc apta per a registres informals. 11. Insuficiència i poca implantació en determinats sectors de discursos favorables a l'extensió de l'ús social del català. 12. Català associat amb l'activitat escolar, més que no pas amb els usos entre iguals, entre determinats perfils de joves.	8. Castellà percebut com a única llengua realment necessària per viure a Catalunya. 9. Usos racialitzats de la llengua amb persones d'aparença no autòctona. 10. Percepció del català com a tria marcada en alguns entorns poc catalanitzats. 11. Circulació de discursos poc favorables a l'extensió de l'ús social del català. 12. Possible associació del català exclusivament amb entorns formals i regimentats per part d'alguns perfils de joves.
Recursos	Recursos
13. Manca de més entorns de socialització en català perquè els no catalanoparlants inicials el puguin practicar.	13. Mancances en l'oferta i la demanda de català en nombrosos àmbits: educatiu, laboral i consum cultural i mediàtic.

FORTALESES	OPORTUNITATS
Coneixements	Coneixements
1. Índexs alts de coneixement de català, especialment entre la gent jove.	1. Bilingüització de bona part dels joves nascuts a Catalunya que no tenen el català com a llengua inicial.
Usos	Usos
2. Els joves no catalanoparlants inicials tendeixen a convergir al català si l'interlocutor els parla en aquesta llengua.	2. La població jove no catalanoparlant inicial té menys tendència a l'ús exclusiu del castellà que les generacions precedents.
3. Alguns entorns amb presència alta de catalanoparlants faciliten que els que no el tenen com a llengua inicial facin la muda al català.	3. En la generació més jove (nats entre 1994 i 2003) hi ha més usuaris del català que en les immediatament precedents.
4. Els no-catalanoparlants inicials que tenen accés a entorns de socialització en català (per exemple a la universitat) tendeixen a adoptar més el català.	4. Els moments de canvi vital poden ser ocasions propícies per adoptar el català.
Representacions i discursos	Representacions i discursos
5. Identificació amb el català d'una part significativa dels joves catalans, independentment de la seva llengua inicial.	5. Les identitats socials i lingüístiques estan en construcció permanent i poden variar al llarg del temps.
6. El fet que el català s'associï a àmbits formals i a determinats sectors de centralitat social és una font de prestigi.	6. El català s'associa amb la pertinença a Catalunya i la mobilitat social ascendent.
7. Els discursos obertament contraris a la llengua catalana són minoritaris.	7. Els discursos que no afavoreixen l'extensió de l'ús social del català tenen en molts casos un fonament feble i és possible capgirar-los.
Recursos	Recursos
8. L'escola i les institucions d'ensenyament del català (CPNL, EOI, serveis lingüístics universitaris, etc.) fan possible l'extensió del coneixement del català entre amplis sectors de la població.	8. És possible crear contextos facilitadors de l'ús del català aprofitant la tendència a basar la tria lingüística en l'opció menys marcada en cada camp social.
9. Existència de productes culturals i mediàtics d'èxit en català.	9. En consum mediàtic i cultural, la tria es focalitza en el producte, més que no pas en la llengua i, per tant, hi ha marge per crear nous productes en català que siguin competitius en el mercat.

6__ Discursos per promoure el català entre els joves

6.1. El lloc de l'argumentació en la promoció del català

Si observem les xifres de coneixement de la llengua, l'ús del català entre els joves té un ampli marge de creixement, especialment pel que fa a l'ús entre iguals. Les causes principals d'aquest desajust entre coneixement i ús poden sintetitzar-se en la interrelació entre:

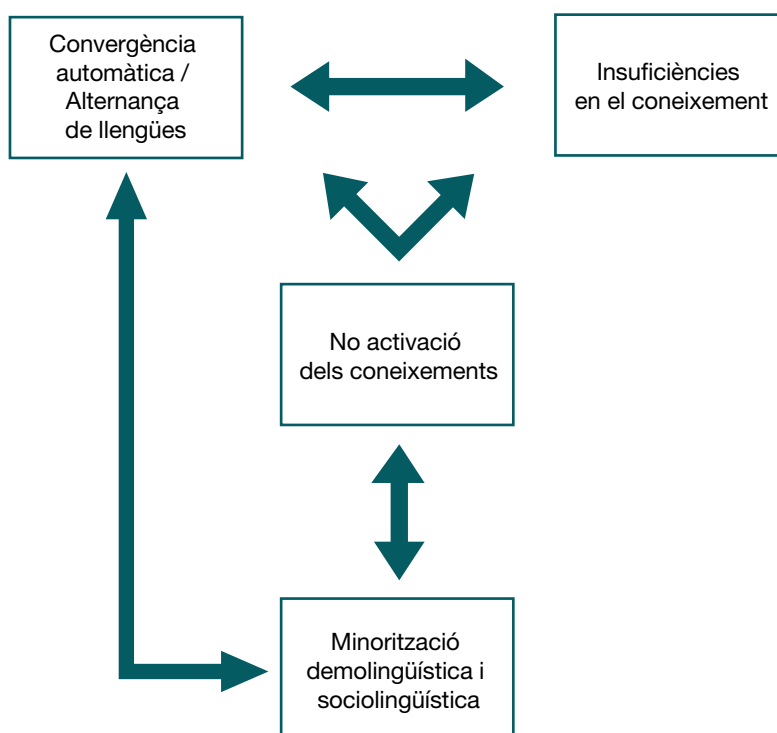
- a) Les dinàmiques demolingüístiques i sociolingüístiques de minorització del català que hem apuntat als apartats anteriors.
- b) El seguiment generalitzat de la norma de convergència al castellà.
- c) La manca de domini dels registres col·loquials per part d'amplis sectors joves que no tenen el català com a llengua inicial.
- d) La manca d'identificació o de vinculació afectiva amb el català d'una part de la població d'origen no catalanoparlant, fins i tot en casos en què hi té plena competència (declarada).

Aquests factors s'interrelacionen de manera complexa (vegeu la il·lustració 1). D'entrada, la minorització sociolingüística i demolingüística fa percebre tot sovint el castellà com a tria menys marcada, especialment en els entorns amb poca presència de catalanoparlants inicials, en nombrosos entorns digitals o en determinats àmbits d'interacció en què participa una gran diversitat de persones (des de grans centres comercials fins a alguns entorns associatius).

Aquesta posició del castellà com a llengua menys marcada afavoreix, d'una banda, que els joves amb menys competència en català no posin en pràctica els coneixements que en tenen —limitats però existents—, la qual cosa els impedeix millorar-los; d'altra banda, incentiva la convergència automàtica dels catalanoparlants cap al castellà, una norma de comportament implantada sobretot al llarg del segle xx que continua persistint amb molta força. També es detecta una creixent alternança amb el castellà enmig del discurs en català amb finalitats diverses —humorístiques, de citació d'altres persones, amb finalitats metalingüístiques, etc.—, que contribueix a naturalitzar l'ús del castellà entre els catalanoparlants.

El pas sovintejat al castellà té molt a veure amb les suposades mancances en el coneixement de català que alguns interlocutors atribueixen a determinats perfils de joves. Aquestes mancances poden ser reals o no, i tot sovint són factors que no tenen a veure amb el domini de la llengua (com el color de la pell, l'accent, la indumentària, etc.) els que desencadenen l'adopció automàtica del castellà. En aquest context, no és pas estrany que els joves amb un domini més feble del català que, pel motiu que sigui, no es veuen interpel·lats en aquesta llengua acabin acostumant-se a no fer-ne mai ús, amb conseqüències individuals i col·lectives: d'una banda, aquest comportament aguditza la minorització social del català; d'una altra, la manca d'ús repercuteix negativament en el domini que se'n té en una mena de cercle viciós on menys ús implica menys coneixement i menys coneixement, menys ús i, per tant, manca d'identificació.

II·l·lustració 1. Interrelació entre minorització, convergència i coneixement

Les dinàmiques suara descrites solen funcionar de manera rutinària, és a dir, com a comportaments sobre els quals a priori no es reflexiona. A l'hora de transformar aquests comportaments és important recordar que en psicologia es distingeixen tres nivells a l'hora d'analitzar les conductes humanes (Suay 2019: 28):

- Nivell cognitiu, que fa referència als pensaments.
- Nivell fisiològic, que fa referència als canvis orgànics que solem experimentar en forma d'emocions (sorpresa, por, ira, tristesa, alegria, etc.).
- Nivell motor, que fa referència a la conducta (parlar o callar, avançar o retrocedir, aixecar la veu, demanar excuses, etc.).

És fonamental que les polítiques lingüístiques proporcionin models de comportament i tècniques de canvi d'hàbits que siguin alternatius als dominants i que facilitin que les persones que ho desitgin puguin superar els hàbits que minoritzen la llengua. En aquest sentit, experiències com el Taller d'Espai Lingüístic Personal (Suay i Sanginés 2010) proporcionen recursos valuosos per a les polítiques de promoció del català que incideixen sobretot en els nivells fisiològic i motor.

Tanmateix, al costat d'aquestes iniciatives, és igualment cert que els factors de natura cognitiva, mental i discursiva —com ara els prejudicis lingüístics, l'autoodi o les diverses ideologies lingüístiques— exerceixen una influència innegable a l'hora de matisar i fins i tot transformar els comportaments dels parlants. L'establiment com a llengües plenament normalitzades de moltes de les llengües europees que havien estat objecte de minorització —des del polonès fins al neerlandès de Flandes i des del finès fins al grec— hauria estat impossible sense un marc mental i discursiu general que ho afavorís. Des d'aquesta perspectiva, la promoció d'una llengua demana que almenys una part substancial de la seva comunitat comparteixi unes conviccions i unes creences que li siguin favorables, perquè sense aquestes conviccions favorables no és possible d'emprendre les mesures necessàries a tots els nivells per tal de recuperar la llengua, i més encara en unes societats democràtiques com la nostra, en què la presa de decisions polítiques depèn, en darrer terme, de la voluntat dels electors. És obvi que a la societat catalana existeixen a hores d'ara diferents sensibilitats envers la llengua pròpia del país (i totes les altres), que inclouen la identificació, l'estima, la indiferència, la reticència, fins i tot el rebuig més o menys dissimulat per part d'alguns sectors.

Per aquest motiu, a continuació plantejarem un seguit d'arguments que poden servir per tal de reforçar els discursos favorables al foment de l'aprenentatge i l'ús del català. En aquest argumentari incidim precisament en aquest nivell cognitiu, és a dir, en els pensaments que ens impulsen a actuar d'una manera o d'una altra. Cal reforçar els argumentaris existents favorables a la promoció de l'ús de la llengua catalana i oferir alternatives a alguns discursos actualment en circulació que dificulten la tria del català per a la comunicació entre iguals.

6.2. Per què parlar (més) català? Enfocaments i arguments

6.2.1. Enfocaments: línies de discurs

En aquest apartat desenvolupem 40 arguments classificats per blocs a partir de sis enfocaments complementaris. Cada enfocament fa referència a un aspecte relacionat amb l'interès individual o col·lectiu pel qual podria ser desitjable parlar més català. Incloem igualment un seguit de tècniques personals per aconseguir utilitzar més català en el dia a dia.

Els arguments i les tècniques que proposem són diversos i poden emprar-se amb diferents tipus de destinataris. L'argumentari integra, per una banda, algunes línies de discurs tradici-

onals, com el valor de la llengua per a l'arrelament a Catalunya o el seu interès instrumental, ja que la recerca recent indica que aquests arguments no perden vigència i es continuen considerant plenament vàlids entre diferents perfils de població (Puigdevall *[et al.]*. 2018). Aquest recull, però, va més enllà, i inclou altres línies de discurs més innovadores, a fi d'adoptar marcs discursius amb tirada creixent entre la població, com el del creixement personal, l'empoderament i l'autosuperació, i també per adaptar-los a les qüestions sociolingüístiques.

Els sis enfocaments adoptats són els següents:

a) Integració, arrelament i cohesió social

Parlar la llengua pròpia del lloc on un viu és una eina molt útil per facilitar la integració i l'arrelament perquè indica pertinença al lloc en qüestió. Tothom que ho vulgui, independentment d'on hagi nascut, pot adoptar aquest element que identifica els catalans com a tals i, així, participar en la vida social del país plenament i sense limitacions.

b) Facilitat d'aprenentatge

Qui vol aprendre català disposa d'una gran diversitat de recursos per fer-ho. El model de conjunció al català proporciona accés a la llengua a tots els joves escolaritzats a Catalunya. Les persones no escolaritzades a Catalunya disposen d'un ventall ampli de recursos per aprendre la llengua i la majoria són gratuïts en els nivells bàsics. El fet que el català sigui una llengua propera a altres llengües de l'entorn (com el castellà, sense anar més lluny) en facilita l'aprenentatge a les persones que ja parlen alguna d'aquestes llengües.

c) Interès instrumental

Parlar català és necessari per tenir èxit acadèmic i professional a Catalunya i per participar de la vida pública.

d) Compromís ètic amb la diversitat global i la justícia lingüística

L'única manera de preservar la diversitat lingüística global és mantenint les llengües locals als seus propis territoris. En les circumstàncies actuals, que més aviat empenyen a l'homogeneïtzació, és necessari compensar les inèrcies que van exclusivament a favor de les llengües dominants perquè això amenaça la diversitat cultural i lingüística a escala mundial. Així es comporten els països que gestionen millor la diversitat lingüística, i per això són necessàries polítiques lingüístiques que afavoreixin el català.

e) Responsabilitat individual

Els nostres comportaments a escala individual tenen conseqüències directes i tangibles a escala global. Ho veiem en qüestions com el medi ambient. Amb les llengües passa el mateix: els nostres usos lingüístics en les converses diàries són el que dona forma a les dinàmiques sociolingüístiques en el seu conjunt. Per tant, tots tenim un paper important en la vitalitat del català.

f) Empoderament i satisfacció amb un mateix

Superar reptes aporta satisfacció amb un mateix. Tothom té motius per parlar més català, però aquests motius poden variar per a cada persona, en funció del seu perfil i del repte que es plantegi. Mentre que per a algú pot ser un repte llençar-se a parlar la llengua, per a algú altre pot ser-ho mantenir-se en català en les converses bilingües. En qualsevol cas, treure el màxim potencial lingüístic d'un mateix i arribar per mèrits propis a la situació desitjada és una font d'empoderament i benestar.

6.2.2. Arguments: motius

a) Integració, arrelament i cohesió social

1. Perquè el català és la llengua del lloc on vius

Les persones que han decidit establir-se en un lloc haurien de poder-se comunicar en la llengua pròpia d'aquell lloc. El català és la llengua que històricament s'ha parlat a Catalunya i a la resta de territoris que formen part del domini lingüístic. Fins a mitjan segle xx era pràcticament l'única llengua que se sentia als carrers. Per aquestes raons històriques i perquè es parla aquí i enlloc més, és l'element més important que ens identifica i ens singularitza com a catalans, independentment dels orígens familiars de cadascú. El coneixement de la realitat catalana i el vincle amb la seva gent és molt més profund si parles la llengua.

2. Perquè parlar català et facilita la participació social

Parlar la llengua del lloc on un viu facilita enormement la familiarització amb els entorns institucionals (administració, escola, lloc de treball, etc.) i la integració a les xarxes socials locals (associacions, grups amb interessos compartits, etc.).

3. Perquè parlar català afavoreix i enforteix el vincle emocional amb les persones que el parlen

És més fàcil acostar-te a algú si li parles en la seva llengua. Tenir una bona xarxa de relacions socials et permet conèixer realment el lloc on vius i et pot proporcionar oportunitats de tota mena: des de fer nous amics i conèixer potencials parelles fins a guanyar nous clients i ampliar horitzons professionals.

4. Perquè el català et dona accés directe a una part de l'oferta cultural que potser t'estàs perdent

Música, sèries, literatura, televisió, festes... Gaudeix sense intermediaris de la cultura que tens més a prop. Algunes persones argumenten que no tenen necessitat de parlar català en el seu dia a dia perquè en els ambients en què es mouen no els cal. Això pot ser cert, igual que pot ser cert que si el parlessin tindrien accés a noves experiències interessants i estimulants més enllà del seu cercle habitual, experiències que ara s'estan perdent perquè no les coneixen.

5. Perquè aprendre i fer servir el català assenyala una voluntat d'integrar-se a Catalunya

Tothom que viu a Catalunya pot decidir si vol adoptar, o no, el signe més important de pertinença al país, que en el nostre cas és la llengua. A diferència d'altres elements que també poden compartir els membres d'una mateixa cultura (l'ètnia, la religió, etc.), les llengües que una persona parlarà al llarg de la vida no estan determinades en el moment de néixer ni venen necessàriament donades per l'entorn en què ha crescut. A més, se'n poden tenir diverses perquè les llengües no són excloents entre si, sinó tot al contrari. Parlar català facilita que una persona se senti un membre més de la societat catalana i que els altres la reconeguin com a tal.

6. Perquè parlant català amb tothom no fas diferències entre membres d'un mateix grup

Sovint no ens adrecem en català a algunes persones perquè el seu aspecte, la seva manera de vestir o la seva ocupació poden fer pensar que no en saben, i fins i tot ens passem al castellà si parlen català amb accent. Encara que es faci de bona fe, no utilitzar el català amb algú per prejudicis basats en la seva aparença dificulta molt l'aprenentatge als qui encara no saben català. Aquest comportament, a més, sovint té una lectura discriminatòria, perquè el missatge que es transmet a aquestes persones és que «no les considerem d'aquí». Si donem a entendre a una persona que «no és dels nostres» tractant-la de manera diferent que a la resta, estem sent respectuosos? Cada vegada hi ha més joves d'orígens diversos i amb diferents llengües familiars que han nascut a Catalunya i s'han socialitzat en català, per la qual cosa no només tenen un domini absolut de la llengua, sinó que en molts casos la parlen habitualment amb els amics.

7. Perquè les llengües són punts d'arribada, més que d'origen, i per això el català es pot parlar amb molts accents

Les maneres de parlar català s'han diversificat en els últims anys i la llengua cada cop se sent amb accents més diversos. La millor manera de valorar l'esforç de les persones que han après català es parlar-los en aquesta llengua sense fer discriminacions.

b) Facilitat d'aprenentatge

8. Perquè la majoria de la gent que viu a Catalunya sap parlar el català i gairebé tothom l'entén

Les dades oficials indiquen que un 81,2 % de la població que viu a Catalunya sap parlar català i un 94,3 % de la població l'entén. La població jove és la que té un coneixement més alt de català i, per tant, també són els que més tendeixen a adaptar-se a la llengua de l'interlocutor. Un 97,6 % dels nascuts entre 1994 i 2003 declara que

l'entén –pràcticament la totalitat dels catalans de menys de 30 anys– i un 89,8 % declara saber-lo parlar bé o molt bé. Així doncs, la immensa majoria de joves (nou de cada deu) no tenen cap problema per contestar en català, i encara menys per entendre'l, quan els parlen en aquesta llengua.

9. Perquè qui ja sap altres llengües properes té avantatge a l'hora d'aprendre català

La majoria de gent que viu a Catalunya sap parlar, com a mínim, una llengua romànica. En les diverses llengües que provenen del llatí, les estructures gramaticals i una part molt important del vocabulari coincideixen perquè venen de la mateixa arrel. Això facilita la intercomprensió mútua entre les persones que parlen aquestes llengües i accelera molt el procés d'aprendre-les a parlar.

10. Perquè la millor manera d'aprendre una llengua és practicant-la

Si tens coneixements bàsics, o fins i tot «latents», d'una llengua, s'expandiran ràpidament si et llences a parlar-la, encara que al principi cometis errors. A parlar se n'aprèn parlant. Si busques oportunitats per participar en converses en què es faci servir el català, notaràs com en poc temps vas agafant fluïdesa i els errors desapareixen progressivament. Com més la parlis, millor la parlaràs.

11. Perquè tens recursos per aprendre'l i molts són gratuïts

El model de conjunció al català facilita enormement que la majoria de joves nascuts i escolaritzats a Catalunya coneguin la llengua. De tota manera, pot passar que algunes persones sentin que no en tenen el domini que els agradaria. Aquestes persones, i també les que no s'han escolaritzat a Catalunya, disposen de nombrosos recursos per aprendre o millorar la llengua, i la majoria són gratuïts en els nivells bàsics. Els centres del Consorci per a la Normalització Lingüística, les escoles oficials d'idiomes o els serveis lingüístics universitaris, entre d'altres, ofereixen classes, complementades amb moltes altres activitats per aprendre llengua. Per altra banda, els cursos en línia faciliten l'aprenentatge del català amb horaris flexibles.

12. Perquè tens molts espais on practicar-lo

Si consideres que tens coneixements suficients de català en gramàtica i vocabulari però vols millorar la fluïdesa a l'hora de parlar, tens diverses opcions. Existeixen espais pensats exclusivament amb aquesta finalitat, com les parelles lingüístiques, els grups de conversa o els intercanvis d'idiomes. Més enllà d'aquests espais, també et pot interessar participar en activitats com ara cursos, tallers o grups per practicar aficions comunes, en què segur que trobes gent amb qui poder parlar el català. Això pot incloure des de cursos i tallers per desenvolupar noves habilitats (cuina, esports, activitats artístiques, creixement personal, etc.) fins a grups excursionistes o colles castelleres, entre moltes altres alternatives.

c) Interès instrumental

13. Perquè el català és un recurs valuós en una societat altament competitiva

En una societat altament competitiva és necessari desenvolupar totes les destreses personals que tinguem i adquirir-ne de noves per poder desenvolupar amb èxit el nostre projecte de vida. Hi ha persones que no aprenen català perquè els sembla que no els cal i que, el dia que el necessiten per algun motiu —perquè fan noves amistats, tenen un examen, una entrevista de feina, etc.— no són capaços de fer-lo servir. És justament per això que l'escolarització en català i l'oferta de català per a adults fomenta la igualtat d'oportunitats en els àmbits educatiu, laboral i de participació social, entre d'altres. En altres paraules, estudiar en català en les primeres fases de la vida assegura la possibilitat de tria en un futur. A la Catalunya actual, saber català et permet moure't en tots els entorns socials sense limitacions lingüístiques.

13.1. Per estudiar: ensenyament obligatori, formació professional, universitat, formació continuada, etc.

El català no només és imprescindible per superar l'educació obligatòria a Catalunya, sinó també per seguir correctament les classes a la universitat, la formació professional o els cursos de formació continuada. També és necessari per relacionar-se amb normalitat en qualsevol d'aquests entorns (sentir-se en igualtat de condicions, fer contactes, etc.). Especialment en el cas de la gent jove, convé aprofitar el fet d'estar en una etapa d'experimentació i aprenentatge en què estan adquirint recursos en tots els sentits (formació, habilitats socials, xarxes relacionals, etc.). Les habilitats lingüístiques no haurien de ser una excepció perquè poden condicionar l'accés a la resta de recursos.

13.2. Per treballar: moltes feines requereixen coneixements de català

El català és un capital altament valorat en el mercat laboral. D'una banda, tenir un nivell elevat de català en totes les habilitats és necessari per accedir a qualsevol lloc de treball en les institucions públiques de Catalunya a fi de garantir que tots els ciutadans poden ser atesos en la llengua pròpia del país. De l'altra, moltes empreses i entitats privades també demanen saber català com a requisit per treballar-hi —especialment en llocs de treball relacionats amb la comunicació amb els usuaris i l'atenció al públic—, i en moltes altres, encara que no incloquin la llengua com un requisit en les ofertes laborals, es valora a la pràctica. Qualsevol entrevista de feina pot ser en català, amb avís previ o no, i convé estar preparats si volem competir en igualtat de condicions amb la resta de candidats.

13.3. Per participar en la vida pública: institucions, teixit associatiu i mitjans de comunicació

La vida pública de Catalunya funciona majoritàriament en català. Això inclou les institucions –totes les públiques i moltes de les privades–, el teixit associatiu i els mitjans de comunicació catalans. Les persones que parlen català estan més familiaritzades amb els entorns institucionals, cívics i participatius i se sol donar per descomptat que qui es mou en aquests entorns parla la llengua.

d) Compromís ètic amb la diversitat global i la justícia lingüística

14. Perquè l'única manera de mantenir la diversitat global és protegir les llengües en els seus territoris i, a més a més, surt a compte

La humanitat s'ha caracteritzat sempre per la diversitat de llengües, una diversitat que ens ajuda a ser creatius, a construir la nostra identitat i que ens enriqueix com a persones. El món globalitzat en què vivim està fent molt més fàcil viatjar i relacionar-nos internacionalment. Per tant, totes les societats hem de trobar la manera de combinar l'aprenentatge de les llengües franques que permeten les relacions de llarg abast amb la protecció de les llengües pròpies de cada societat en el seu territori que ens cohesionen com a societat. Això és exactament el que fan, i amb molt d'èxit, moltes de les societats més pròsperes i democràtiques del món com Noruega, Islàndia, Suècia, Països Baixos, etc., que protegeixen les seves llengües preservant-ne zelosament l'oficialitat, garantint que s'usi en el comerç, assegurant-ne la presència als mitjans de comunicació, etc. Si volem contribuir a preservar la diversitat lingüística a escala global, hem de començar per defensar la llengua pròpia del territori, que és la nostra aportació, única i insubstituïble, a la pluralitat lingüística de la humanitat.

15. Perquè el català ha patit una història de repressió i minorització i és just intentar revertir-ne les conseqüències

El català ha patit repressió i minorització durant més de 300 anys, inclosos els 40 anys de dictadura franquista, quan es va vetar en la vida oficial, es van cremar llibres en català, es va expulsar de les escoles i es va impedir que accedís als mitjans de comunicació, amb penalitzacions i càstigs diversos, incloent-hi presó i maltractaments. Les conseqüències d'aquesta repressió històrica encara són ben tangibles avui en dia, no sols perquè hi ha moltes persones que no van tenir l'oportunitat d'aprendre a escriure en la pròpia llengua o que, vingudes de fora, no van poder aprendre'l, sinó perquè hi ha força àmbits en què, tot i que en teoria pot emprar-s'hi el català, la llengua continua sense haver-s'hi normalitzat. De fet, en termes legals, l'ordenament jurídic continua sense ser igualitari i en molts aspectes garanteix la supremacia del castellà. Per posar-ne només alguns exemples:

- L'Estat espanyol es nega sistemàticament a sol·licitar que el català sigui oficial a les institucions europees al costat de les altres 24 llengües que ja ho són, moltes de les quals són menys parlades que el català.
- El català no és oficial a les institucions centrals de l'Estat, cosa que força els catalans, per exemple, a traduir la seva documentació quan cal tenir-hi tractes.
- El coneixement del castellà és obligatori a tot l'Estat, però el coneixement del català a Catalunya és optatiu.
- Aprendre castellà és obligatori per accedir a la nacionalitat espanyola, però saber català no serveix de res per obtenir-la.
- Les màximes decisions sobre política lingüística de Catalunya les prenen uns tribunals en què sovint no hi ha jutges catalanoparlants, o en què només són una exigua minoria.

Després de tres segles de minorització, és de justícia corregir les causes que posen en perill el futur del català.

16. Perquè les dades demostrin que el català està en una posició més feble que el castellà fins i tot a Catalunya

En termes internacionals, el castellà té una posició molt sòlida, amb més de 400 milions de parlants i estatus oficial per llei o *de facto* a 21 països i a diverses organitzacions internacionals. A més, té un notabilíssim suport econòmic per part dels estats que la tenen com a oficial, un ús ampli a les plataformes audiovisuals, al món econòmic, en la cultura, etc. És una llengua sense cap amenaça que està totalment protegida com a llengua oficial exclusiva a la major part dels territoris on es parla.

El català, per la seva banda, és una llengua mitjana, amb uns 10 milions de parlants i un abast territorial que és força més reduït. La seva protecció, a més, és molt més feble, perquè només és llengua oficial exclusiva a Andorra i ha de compartir oficialitat amb el castellà a la major part del seu territori. De fet, a Catalunya mateix, la posició del català és més feble que la del castellà, tal com mostra la taula següent:

Taula 11. Percentatge de persones que saben parlar i de parlants habituals del català i el castellà a Catalunya

	Català	Castellà
Coneixements lingüístics	El 65,5 % el parla perfectament o amb força correcció	El 94,9 % el parla perfectament o amb força correcció
	El 34,4 % té dificultats per parlar-lo	El 4 % té dificultats per parlar-lo
% com a llengua habitual	El 36,1 % el té com a llengua habitual	El 48,6 % el té com a llengua habitual

Font: Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població de l'any 2018

Des d'una perspectiva històrica, si comparem les xifres de què disposem sobre llengua inicial a Catalunya actualment i a principis del segle xx, veurem com s'ha produït

una davallada significativa de persones amb el català com a primera llengua. Mentre que fins abans de la Guerra Civil (1936-1939) la gran majoria de la població que vivia a Catalunya tenia el català com a llengua inicial, al 2018 aquesta xifra ha davallat fins al 31,5 %. Això, com és obvi, té conseqüències directes i molt tangibles en l'ús social.

17. Perquè només es pot garantir la supervivència del català a llarg termini si se'n fomenta l'ús allà on és llengua pròpia, i això implica donar-li funcions i espais propis

L'oficialitat d'una llengua, per ella sola, té una incidència limitada en l'ús lingüístic del dia a dia. Una mostra d'això és l'irlandès: d'acord amb les últimes dades disponibles, provinents del cens de 2016, menys del 2 % dels irlandesos el parlen en el seu dia a dia, malgrat que és la primera llengua oficial. Si els parlants no la fan servir allà on és pròpia, la llengua es perd. D'aquí que calgui garantir que les llengües tenen els seus propis espais i funcions, és a dir, que hi ha llocs i activitats on tothom, parlants nadius i parlants adoptius, fan servir la llengua amb naturalitat. És per això que es fan campanyes i es destinen recursos a potenciar que la gent que viu a Catalunya parli català. És necessari conscienciar la ciutadania perquè tinguin comportaments lingüísticament sostenibles, de la mateixa manera que es promouen comportaments sostenibles per al medi ambient o estils de vida saludable.

18. Perquè fomentar el català no significa renunciar a altres llengües, sinó apostar per la gestió sostenible del multilingüisme

Les persones podem aprendre diverses llengües, no sols de petits, sinó al llarg de tota la vida, i a banda de la nostra llengua inicial podem tenir una o més *llengües adoptives*. A Catalunya, terra d'acollida, hi ha moltíssima gent arribada d'arreu del món que no va aprendre català en família però que l'ha adoptat com una de les seves llengües. El foment del català no va en detriment de cap altra llengua, i es fa sempre des d'un marc de promoció del multilingüisme global. Convé avançar cap a un model que fomenti l'obertura al món i la comunicació global en diverses llengües i que alhora inclogui el català en una posició preferent, com a llengua pròpia del país.

19. Perquè a Catalunya, si no hi ha el català, no es pot parlar de bilingüisme ni de plurilingüisme justos

Tot i ser la llengua pròpia i tenir estatus oficial, avui dia encara no és possible viure en català a Catalunya, perquè hi ha molts àmbits en què el català és absent o només es pot emprar amb molta dificultat. Ho veiem en àmbits com el cinema i les grans plataformes audiovisuals, a la justícia i a l'Administració de l'Estat, però també en el comerç i els serveis, i fins i tot en àmbits tan sensibles com l'atenció mèdica. Qualsevol discurs que apel·li al bilingüisme o al plurilingüisme a Catalunya i que es vulgui just ha de començar garantint el dret a emprar el català i a ser atès en aquesta llengua.

e) Responsabilitat individual

20. Perquè les nostres pràctiques lingüístiques individuals tenen conseqüències directes i visibles en la situació global del català

En certa mesura, tothom fa política lingüística en el seu dia a dia. La suma dels usos lingüístics individuals quotidians és el que determina la salut i la vitalitat d'una llengua. En les condicions sociolingüístiques actuals la salut del català depèn, en bona mesura, de si les persones que viuen als llocs on es parla utilitzen la llengua en el seu dia a dia, i és per això que cadascú de nosaltres hi té una part de responsabilitat.

El futur del català depèn molt del que facin les administracions i les empreses, però es juga, també, en el terreny de l'acció «des de baix». Si abandonem el català amb les persones que l'entenen però no el parlen, l'índex d'ús baixa en picat. Per contra, si el mantenim, podem incidir positivament en els processos sociolingüístics. D'aquesta manera compartim el català com una eina d'acollida per als que s'estableixen al país i contribuïm a preservar la diversitat lingüística a nivell global.

21. Perquè tots, independentment de quina sigui la nostra primera llengua, ens hauríem de sentir responsables de protegir les llengües minoritzades

Si no parlem català els que vivim aquí, no el parlarà ningú. Tenint en compte això, els que realment promouen la multiculturalitat i el multilingüisme en un context tant global com local són els que es mantenen en català, independentment de quina sigui la seva primera llengua. Si els teus valors inclouen la preservació de la diversitat i la protecció de les minories, segurament et sents partícip de l'estima per la llengua catalana i potser creus que seria una bona idea intentar utilitzar-la més.

22. Perquè en l'actual context de globalització parlar una llengua local és un acte de resistència contra l'homogeneïtzació cultural

Saber parlar llengües globals com l'anglès o el castellà és molt útil per comunicar-se en una escala internacional, però prioritzar aquestes llengües a nivell local, quan no és necessari per garantir la comunicació, equival a reforçar les llengües dominants que s'han estès gràcies a conquestes, processos de colonització i imposicions de naturalesa diversa. Utilitzar una llengua que ha patit un procés de minorització equival a posicionar-te al costat de la part que està en la situació menys favorable.

23. Perquè el català necessita més gent que l'utilitzi en el dia a dia per tenir garantida la supervivència a llarg termini

Catalunya és una terra d'acollida. Moltes persones que s'hi han anat establir s'han sumat al català tot i no tenir-lo com a llengua inicial. Ara bé, per garantir un futur sòlid per a la llengua, cal que se n'hi sumin moltes més, perquè amb les que ho fan actualment no n'hi ha prou. Per aconseguir-ho, és imprescindible que els que ja la parlen en

l'actualitat no deixin de fer-ho. Perquè, què passa quan abandonem una llengua en les converses quotidianes? Vegem-ho gràficament, en un exemple extret i adaptat de Vila i Ros (2009).

Imaginem-nos un territori poblat per quatre persones on s'hi parlen dues llengües (en aquest cas, inventades: el veridià i el cramoví). Tres dels habitants d'aquest territori (A, B i C) parlen veridià i l'altre habitant (D) parla cramoví. Clarament, hi ha una majoria de parlants de veridià:

veridià cramoví

A B C D

Les persones que parlen veridià entenen perfectament el cramoví i viceversa, però els veridi-anoparlants tenen una particularitat: sempre canvien al cramoví quan algú els parla en aquesta llengua. En canvi, el parlant de cramoví, encara que estigui en minoria, no parla mai en veridià. Tots plegats diuen que es comporten així «per educació» i, d'entrada, no hi veuen problemes. Ara bé, tenint en compte això, quantes converses diríeu que són en veridià i quantes en cramoví? Potser un 75 % i un 25 % respectivament, de manera proporcional a la població? Doncs no és així, ja que, de totes les converses possibles, la majoria són en cramoví, tal com mostra l'esquema següent, en què les converses que serien en veridià estan marcades en vermell i les que serien en cramoví, en blau.

AB

AC ABC

AD ABD ABCD

BC ACD

BD BCD

CD

Els parlants de veridià ja noten que, encara que són molts, la seva llengua està en minoria, però no acaben d'entendre per què. Va passant el temps i, com que el cramoví és una llengua amb molta presència al carrer, cada cop té més parlants, de tal manera que un 50 % de la població parla habitualment veridià i l'altre 50 % parla habitualment cramoví.

veridià cramoví

A B C D

Hi ha qui veuria aquesta situació com un exemple de bilingüisme perfecte, però mirem què passa en realitat: de totes les converses possibles, *només una* (9 %!) seria en veridià, perquè els veridi-anoparlants continuen canviant al cramoví sempre que un cramovinoparlant participa en la conversa.

AB

AC ABC

AD ABD ABCD

BC ACD

BD BCD

CD

Com que els uns i els altres s'adonen que el veridià es parla cada cop més, sorgeixen mil raons per explicar-ho: «el veridià és més difícil», «algunes llengües són més potents», «el veridià no té projecció internacional», «el veridià té menys presència a les xarxes socials», etc. Per desgràcia,

se'ls escapa la principal: el veridià retrocedeix perquè, «per educació», els seus parlants l'abandonen constantment i els parlants de cramoví creuen, també «per educació», que a ells no els cal parlar en veridià. I així és com, pas a pas, el veridià va esvaint-se allà on havia estat la llengua majoritària.

Conclusions? Una llengua es perd quan els seus mateixos parlants deixen de fer-la servir i quan no és capaç de guanyar parlants adoptius. Per tant, que el català continuï sent una llengua viva al territori on va néixer és responsabilitat nostra.

En un context de bilingüisme, quan la majoria de parlants d'una llengua només la parlen entre ells quan es reconeixen com a membres del mateix grup lingüístic, la llengua en desavantatge acaba reduïda a usos esporàdics i testimonials. Això és perquè no es fa servir en les converses en què hi ha membres de l'altre grup lingüístic, que majoritàriament també entenen les dues llengües. Així doncs, perquè el català sigui una llengua d'ús social a llarg termini és necessari que els que saben parlar la llengua l'utilitzin no només amb qui saben del cert que és catalanoparlant, sinó amb tothom que els entengui.

24. Perquè parlant català amb tothom ajudes a practicar-lo a qui encara no el parla

Els coneixements d'una llengua no s'activen si no es troba un entorn on poder-los practicar. Moltes persones que no parlen català declaren que els agradaria parlar-ne, però els és difícil trobar algú amb qui practicar perquè gairebé tothom els parla en castellà. No hauríem de vetar a ningú l'accés a la llengua ni les oportunitats per practicar-la.

25. Perquè tots som referents de comportament lingüístic per a altres persones

Com que els humans, igual que altres espècies d'animals, aprenem per imitació, tendim a comportar-nos com veiem que es comporta la gent del nostre voltant. Per això, si iniciem les converses en català i ens mantenim en aquesta llengua encara que el nostre interlocutor no la parli, mostrem a les persones que tenim al voltant que utilitzar el català sempre que la comunicació sigui possible no ha de comportar cap problema. Aquest modelatge és especialment efectiu en el cas de persones que voldrien mantenir-se en català, però tenen dubtes a l'hora de fer-ho. Així, podem provocar un «efecte taca d'oli» positiu per a la sostenibilitat lingüística. Aquest paper de model lingüístic és especialment important en el cas de persones que tenen altra gent al seu càrrec: mestres i professors, monitors esportius i de lleure, càrrecs directius, presidents d'associacions i qualsevol persona que desenvolupi un rol de lideratge.

f) *Empoderament i satisfacció amb un mateix*

26. Perquè parlar una llengua comporta molts avantatges i cap desavantatge

Parlar una llengua és sempre una font d'oportunitats. No hi ha ningú que es penedeixi d'haver après una llengua si ho ha fet per decisió pròpia. Tot al contrari, així disposem d'un recurs més, que ens permet moure'ns i anar més enllà d'on estàvem. Si parles català, tindràs una eina per sentir-te més arrelat, conèixer més gent i de mane-

ra més profunda i aspirar a més i millors feines. Quan vegis l'esforç compensat, et sentiràs bé amb tu mateix. A més, tindràs la satisfacció de saber que contribueixes a la diversitat lingüística en comptes de fomentar la uniformització.

27. Perquè poder fer servir el català sempre que vulguis et permet desenvolupar la teva vida a Catalunya plenament i sense limitacions

No parlar català a Catalunya pot significar perdre oportunitats laborals, patir per possibles dificultats a l'hora de seguir les classes, limitar-te l'accés a mitjans de comunicació locals o perdre't oferta cultural interessant com llibres o obres de teatre. Però sobretot, no parlar català implica no poder participar en les converses en català al mateix nivell que la resta. En canvi, adquirint un cert domini del català, i sobretot a mesura que el vagis practicant, totes aquestes limitacions aniran desapareixent i es convertiran en oportunitats.

28. Perquè, si estimes la llengua del lloc on vius i creus en el valor de la diversitat, et sentiràs bé si contribueixes a mantenir el català

A tots ens fa sentir bé actuar d'acord amb els nostres valors. Parlar català és una manera de mostrar respecte i estima per la llengua del lloc on vivim. Adoptar un comportament lingüísticament sostenible també demostra capacitat crítica amb les actuals dinàmiques lingüístiques que sovint beneficien les llengües globals i en canvi perjudiquen les llengües mitjanes i petites. Parlant una llengua que ha patit processos de minorització contribueixes activament a preservar la diversitat lingüística.

29. Perquè tries conscientment i amb coneixement de causa

Perquè la veritable tria lingüística la pots fer quan tens un repertori de diverses llengües que pots parlar. Conèixer la realitat sociolingüística catalana et permet fer una tria conscient, més enllà de les inèrcies que poden portar a optar per llengües dominants sense valorar les conseqüències de triar per defecte les llengües més grans i poderoses.

30. Perquè parlar la llengua del lloc on has decidit viure és un signe de capacitat d'adaptació i de cosmopolitisme

Les persones que s'han de moure en un lloc parlant només llengües franques no solen arribar a conèixer en profunditat el lloc on estan vivint. Si ets realment una persona de ment oberta i cosmopolita, amb ganes d'aprendre i de viure noves experiències, segur que tindràs interès a parlar la llengua local i voldràs evitar demanar adaptacions especials per a gent que no l'ha poguda aprendre.

31. Perquè segurament no vols que t'identifiquin com algú que no ha estat capaç d'aprendre'l o que no s'ha volgut adaptar

Quan algú decideix viure en un lloc, hauria d'intentar adaptar-s'hi culturalment, i això inclou parlar la llengua local. Pretendre que sempre siguin els altres els que s'adaptin a tu és, valgui la redundància, un signe de poca capacitat d'adaptació. A més, tenint

en compte que és probable que ja parlis castellà o alguna altra llengua romànica, aprendre el català et pot resultar més fàcil que no et penses.

32. Perquè com més llengües parles, més fàcil és aprendre'n de noves

De la mateixa manera que si parles altres llengües és més fàcil aprendre català, si parles català també és més fàcil aprendre altres llengües. A més, els beneficis cognitius del bilingüisme i el multilingüisme han estat demostrats científicament.

33. Perquè parlar una llengua no significa renunciar a les que ja parles, sinó incorporar-ne una altra, que pots fer servir en una o diverses de les teves múltiples facetes personals

Incorporar una llengua al repertori personal no significa perdre'n d'altres, ni renunciar a cap tret d'identitat o de pertinença a un grup. La identitat la formen diverses facetes i una persona pot desenvolupar diversos rols en el seu dia a dia. Per exemple, algú pot ser el gran de tres germans, cambrer, estudiant d'arquitectura, entrenador d'un equip de futbol i aficionat al trap. El fet de parlar català en algunes situacions no significa necessàriament haver-lo de parlar sempre o identificar-s'hi en exclusiva. Si tens el recurs, pots decidir quan fer-lo servir.

34. Perquè aprendre i parlar una llengua no significa renunciar a ser qui ets sinó ampliar horitzons

Molta gent que parla llengües globals com l'anglès entén aquesta capacitat només com una manera més de poder-se comunicar, però no s'identifica necessàriament amb la cultura britànica o americana. Amb el català pot passar el mateix. Ser capaç de parlar català pot anar lligat a sentir-se vinculat a la identitat catalana... o no. Ets tu qui decideixes amb què o amb qui t'identifiques.

35. Perquè tens dret a triar la llengua que prefereixis parlar en cada situació, i això no-més pots fer-ho si en pots parlar diverses

De vegades, pensar que vius només en una llengua «perquè ho has triat» pot ser una forma d'autoengany. Com més llengües parles, més opcions de tria tens. En canvi, com menys llengües, més limitat estàs. Si no parles català, no pots triar i, encara pitjor, no pots utilitzar la llengua ni tan sols quan la situació ho requereix. Per exemple, en un acte públic, en unes oposicions o en una entrevista de feina.

36. Perquè sortir de la teva zona de confort lingüístic et permetrà obrir-te a noves experiències i plantejar-te nous reptes

Sovint quan sortim de la zona de confort comencen a passar coses interessants. Amb les llengües passa el mateix. A primera vista, no aprendre català o no llançar-te a parlar-lo pot ser còmode perquè tothom t'entén i et pot parlar en castellà. Però aquesta comoditat a curt termini probablement no et beneficia a llarg termini, perquè et vetes a tu mateix l'accés a oportunitats i coneixences potencialment interessants.

De la mateixa manera, si el català és la teva llengua habitual, potser t'agradaria mantenir-te en català en les converses encara que no te'l parlin –perquè ets conscient de les conseqüències positives que això té–, però no ho fas per la incomoditat que et suposa. Potser penses que mantenint-te en català la comunicació serà més difícil, que «és de mala educació» o que a l'altra persona li semblarà estrany. Si et plantejes com a repte mantenir-te en català i comences a posar-ho en pràctica, comprovaràs que les converses bilingües amb persones que entenen el català però no el parlen poden ser satisfactòries. La comunicació no se'n ressent, pots ser simpàtic en qualsevol llengua i, a més, sentiràs la satisfacció d'haver actuat d'acord amb la teva tria personal i els teus valors.

- 37. Perquè, si no parles bé el català però el vas practicant sovint, notaràs que cada vegada el parles més i millor, i al final tindràs la satisfacció d'haver superat un repte**

La millor manera de motivar-te per continuar aprenent i practicant la llengua és comprovar que cada vegada la parles millor. No hi ha superació de repte sense l'esforç per aconseguir l'objectiu. En moments de dificultat o desmotivació, visualitza't a tu mateix havent superat el repte i parlant català de manera fluïda sempre que ho vulguis.

- 38. Perquè, si ja el parles però no amb la seguretat suficient, tens recursos i capacitats per continuar desenvolupant el teu potencial lingüístic**

Segur que al llarg de la vida t'has trobat en situacions en què senties que no sabies fer bé alguna cosa o que havies de millorar les teves habilitats. Per exemple, quan vas aprendre a anar en bicicleta, a conduir o a tocar un instrument. Aprenent una llengua passa el mateix: tens recursos i capacitats suficients per fer-ho, però només amb pràctica i perseverança –i potser amb una mica d'ajuda externa, que et faci de «rodetes de darrere de la bicicleta» durant el procés d'aprenentatge– aconseguiràs treure tot el teu potencial, que en el cas de la llengua equivaldria a parlar-la fluidament.

- 39. Perquè, si et sents més còmode parlant català, ets lliure de triar aquesta llengua i mantenir-t'hi**

De vegades els parlants de llengües minoritzades tenen creences i actituds que serien impensables en parlants de llengües estatals o dominants. Per exemple, el fet de pensar que és sempre ell qui s'ha d'adaptar a la llengua dels altres, i no pas al revés. Si et sents més còmode parlant en català, o si senzillament vols utilitzar aquesta llengua en qualsevol situació, tens tot el dret de fer-ho. Ser assertiu lingüísticament comporta beneficis per als parlants i per a la llengua. Els parlants s'empoderen perquè senten que la seva llengua és igual de vàlida que qualsevol altra per a qualsevol funció i que amb el seu paper contribueixen a preservar-ne la vitalitat. Alhora, que els parlants siguin assertius i mantinguin el català en les converses comporta que els índexs d'ús social de la llengua augmentin exponencialment.

40. Perquè tens dret a gaudir de tota mena de productes i serveis en català i a exercir els teus drets com a consumidor

La legislació recull el dret a rebre productes i serveis en català. Exercir aquest dret implica parlar en català als comerços, grans superfícies i locals de restauració, comunicar-se en català amb les empreses i proveïdors de serveis, i triar el català com a llengua dels productes tecnològics. Si els parlants els exerceixen en el seu dia a dia, aquests drets es veuran reforçats. Per contra, si els parlants renuncien a exercir-los, faciliten que es vulnerin. Per altra banda, si els drets lingüístics es veuen vulnerats, el parlant ho hauria de comunicar a les oficines de consum i a altres organismes que vetllen pel compliment de la normativa d'ús lingüístic.

6.2.3. En resum: per què parlar (més) català?

Enfocament	Arguments
a) Integració, arrelament i cohesió social	1. Perquè el català és la llengua del lloc on vius. 2. Perquè et facilita la participació social, tant en l'entorn institucional com en les xarxes de relació locals. 3. Perquè parlar català afavoreix i enforteix el vincle emocional amb les persones que el parlen: amics, coneguts, familiars, clients i usuaris, etc. És més fàcil acostar-te a algú si li parles la seva llengua. 4. Perquè et dona accés directe a una part de l'oferta cultural que potser t'estàs perdent: música, sèries, teatre, llibres, festes, etc. 5. Perquè aprendre i fer servir el català assenyalava una voluntat d'integrar-se a Catalunya. 6. Perquè parlant català amb tothom no fas diferències entre membres d'un mateix grup. 7. Perquè les llengües són punts d'arribada, més que d'origen, i per això el català es pot parlar amb molts accents.
b) Facilitat d'aprenentatge	8. Perquè la majoria de gent que viu Catalunya sap parlar català i gairebé tothom l'entén. 9. Perquè qui ja sap altres llengües properes té un avantatge a l'hora d'aprendre català. 10. Perquè la millor manera d'aprendre una llengua és practicant-la. 11. Perquè tens recursos per aprendre'l: centres de normalització lingüística, escoles oficials d'idiomes, serveis lingüístics universitaris, acadèmies, organitzacions socials, cursos virtuals, etc. 12. Perquè tens espais on practicar-lo: parelles lingüístiques, grups de conversa, cursos i tallers, associacions, etc.
c) Interès instrumental	13. Perquè el català és un recurs valuós en una societat altament competitiva: 13.1. Per estudiar: ensenyament obligatori, formació professional, universitat, formació continuada, etc. 13.2. Per treballar: molts llocs de treball requereixen coneixement de català per atendre usuaris i clients. 13.3. Per participar en la vida pública: institucions, teixit associatiu i mitjans de comunicació.

Enfocament	Arguments
d) Compromís ètic amb la diversitat global i la justícia lingüística	14. Perquè l'única manera de mantenir la diversitat global és fomentar les llengües locals. 15. Perquè el català ha patit diversos processos històrics de repressió i minorització i és just per als seus parlants intentar revertir-ne les conseqüències. 16. Perquè les dades demostren que, entre català i castellà, la llengua que està en una posició més feble, també a Catalunya, és el català. 17. Perquè només es pot garantir la supervivència del català a llarg termini si se'n fomenta l'ús al territori on es parla, i això implica donar-li funcions i espais propis. 18. Perquè fomentar el català no significa renunciar a altres llengües, sinó apostar per la gestió sostenible del multilingüisme. 19. Perquè a Catalunya, si no hi ha el català, no es pot parlar de bilingüisme ni de plurilingüisme just.
e) Responsabilitat individual	20. Perquè les nostres pràctiques lingüístiques individuals tenen conseqüències directes i visibles en la situació global del català. 21. Perquè tots, independentment de quina sigui la nostra primera llengua, ens hauríem de sentir responsables de protegir les llengües minoritzades. 22. Perquè en l'actual context de globalització parlar una llengua local és un acte de resistència contra l'homogeneïtzació cultural. 23. Perquè el català necessita més gent que l'utilitzi en el dia a dia per tenir garantida la supervivència a llarg termini. 24. Perquè parlant català amb tothom ajudes a practicar-lo a qui encara no el parla. 25. Perquè tots som referents de comportament lingüístic per a les persones del nostre voltant.
f) Empoderament i satisfacció amb un mateix	26. Perquè parlar una llengua comporta molts avantatges i cap desavantatge. 27. Perquè poder fer servir el català sempre que vulguis et permet desenvolupar la teva vida a Catalunya plenament i sense limitacions. 28. Perquè, si estimes la llengua del lloc on vius i creus en el valor de la diversitat, et sentiràs bé si contribueixes a mantenir el català. 29. Perquè tries conscientment i amb coneixement de causa. 30. Perquè parlar la llengua del lloc on has decidit viure és un signe de capacitat d'adaptació i de cosmopolitisme. 31. Perquè segurament no vols que t'identifiquin com algú que no ha estat capaç d'aprendre'l o que no s'ha volgut adaptar. 32. Perquè com més llengües parles, més fàcil és aprendre'n de noves. 33. Perquè parlar una llengua no significa renunciar a les que ja parles, sinó incorporar-ne una altra, que pots fer servir en una o diverses de les teves múltiples facetes personals. 34. Perquè aprendre i parlar una llengua no significa renunciar a ser qui ets sinó ampliar horitzons. 35. Perquè tens dret a triar la llengua que prefereixis parlar en cada situació, i això només pots fer-ho si en pots parlar diverses. 36. Perquè sortir de la teva zona de confort lingüístic et permetrà obrir-te a noves experiències i plantejar-te nous reptes. 37. Perquè, si no parles bé el català però el vas practicant sovint, notaràs que cada vegada el parles més i millor, i al final tindràs la satisfacció d'haver superat un repte. 38. Perquè, si ja el parles però no amb la seguretat suficient, tens recursos i capacitats per continuar desenvolupant el teu potencial lingüístic. 39. Perquè, si et sents més còmode parlant català, ets lliure de triar aquesta llengua i mantenir-t'hi. 40. Perquè tens dret a gaudir de tota mena de productes i serveis en català i a exercir els teus drets com a consumidor.

6.3. Tècniques individuals per fer servir més català

El posicionament majoritàriament favorable de la població catalana envers la llengua pròpia del país sovint no es tradueix en comportaments que la promoguin. En força ocasions renunciem a parlar català encara que podríem fer-ho sense problemes. Com acabem de veure, aquest comportament quotidià té conseqüències negatives ben tangibles per al català.

La manca de correspondència entre les actituds declarades genèricament i els comportaments en situacions concretes està motivada, en bona part, pel fet que els parlants tenen la norma de convergència al castellà molt interioritzada i no saben com canviar-la.

Tot seguit oferim una llista de tècniques senzilles, destinades a les persones que saben parlar el català, que poden ajudar-los a fer que es parli més en el dia a dia.

- a) D'entrada, en català.** Quan coneguis una persona nova o en llocs públics com comerços o locals de restauració pots començar les converses en català. Si l'interlocutor no és catalanoparlant inicial però ha après la llengua i la pot parlar, li estàs donant el missatge que aquesta llengua és útil i que ha valgut la pena aprendre-la. Si no la parla, el més probable és que t'entengui si no t'ho desmenteix explícitament. En el cas de comerços i locals de restauració probablement t'entendran perquè el vocabulari que se sol fer servir en aquestes situacions és limitat.
- b) Pots preguntar.** Si et sents insegur o tens dubtes sobre si una persona t'entén en català, li ho pots preguntar. Tenint en compte les dades sobre coneixement i actituds lingüístiques, el més probable és que t'entengui i, a més, li sembli bé que li parlis en català.
- c) Els aprenents han de poder practicar.** Pot ser que una persona que està aprenent català prefereixi que li parlin en aquesta llengua, especialment si no es parla gaire en el seu entorn. No se li hauria d'impedir a ningú l'oportunitat d'accedir a aquest recurs per desenvolupar la seva vida a Catalunya. Una bona manera d'ajudar algú a viure aquí és ajudar-lo a aprendre la llengua.
- d) Tries la llengua en funció de l'aparença i exclous del català segons quins col·lectius?** Fixa't amb qui parles català i amb qui no. Detectes diferències entre els dos tipus de persones? Segurament penses que ho fas «per educació», però vols dir que no ho fas només per una rutina inconscient? T'ha passat pel cap que el teu interlocutor pot pensar que estàs assumint que no té capacitat per aprendre català? T'adones que, actuant així, el desanimas de millorar el seu català? De debò vols mantenir aquestes diferències en l'ús de la llengua?
- e) Aprofita els canvis.** Els moments de canvi (nou centre educatiu, entrada a la universitat, noves activitats, nous grups d'amics, etc.) són bones oportunitats per posar en pràctica nous hàbits lingüístics. Per exemple, per passar a mantenir el català en les

converses bilingües o establir el català com a llengua de comunicació amb noves amistats encara que no sigui la teva llengua inicial.

- f) A l'hora d'establir noves relacions...** Està bé plantejar-nos amb quina llengua volem que es fixi la relació amb una persona, especialment si preveiem que hi tindrem un contacte freqüent i durador. La llengua que utilitzem en el moment de conèixer noves persones és important perquè és probablement la llengua que farem servir sempre a partir d'aleshores.

Un altre cas és el de persones que no parlen català habitualment, però que voldrien poder parlar-lo i tenir, així, llibertat real de tria. Aquestes són les tàctiques per a aquest perfil:

- a) Millor parlar-lo malament que no pas no parlar-lo.** És millor intentar parlar català, encara que no sigui amb tota la fluïdesa o correcció, o alternar català i castellà, més que no pas que no parlar-lo gens. Com més el parlis, millor el parlaràs.
- b) «Parla'm en català, sisplau».** És probable que molts catalanoparlants sovint et parlin en castellà. Normalment ho fan de manera inconscient, perquè creuen que cal fer-ho «per educació» i no s'adonen que t'exclouen i et dificulten aprendre la llengua. En aquest cas, pots aclarir que l'entens i animar-los a no canviar de llengua amb tu.
- c) Busca espais on poder practicar català.** Per a algunes persones el problema és que no tenen gent que parli català en el seu entorn. Si és el teu cas, pots buscar espais o activitats on el puguis practicar. Poden ser activitats específicament lingüístiques, com ara el Voluntariat per la Llengua, grups de conversa o intercanvis d'idiomes. També pot ser interessant participar en activitats que no tenen la llengua com a focus principal, però on saps que el català és predominant. Aquests espais de trobada no només et permetran practicar la llengua, sinó també ampliar relacions socials amb les oportunitats que això comporta de fer nous amics i crear-te una xarxa social local que et pot aportar des de noves experiències culturals a possibles ofertes de feina.
- d) Per començar a practicar...** Pot ser difícil començar a parlar en català amb algú amb qui sempre has parlat una altra llengua. Una opció és començar a parlar català en converses breus i puntuals amb persones a qui no coneixes, com ara botigues o bars, ja sigui com a dependents o cambrers o com a clients. Una altra opció si esteu aprenent la llengua és quedar amb amics i demanar-los que us ajudin a practicar català durant una estona, i després tornar a la llengua en què parleu normalment. Us podeu plantejar la possibilitat d'anar augmentant progressivament l'ús del català en les vostres converses.

Bibliografia

ALARCÓN, Amado (2011). «Bilingüisme i mobilitat intergeneracional de la població d'origen immigrant a Catalunya». A: [Recerca i Immigració III](#), p. 73-92. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social i Família, Direcció General per a la Immigració.

BLOCK, David; CORONA, Víctor (2014). «Exploring class-based intersectionality», *Language, Culture and Curriculum* 27(1), p. 27-42, [s.n.].

BOIX, Emili (1993). *Triar no és traïr. Identitat i llengua en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.

BOIX, Emili (1996). «Lleialtat lingüística i joves barcelonins. Un cargol de rosca esmussada?». A: *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, vol. III, p. 5-18. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

BOIX, Emili; VILA, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.

BRETXA, Vanessa; PARERA, M. Àngels (2012). «Et dona la base»: [Itineraris biogràfics d'adquisició i ús del català del jovent castellanoparlant de Sabadell i Santa Coloma de Gramenet](#). A: VILA, F. Xavier (ed.), *Posar-hi la base. Usos i aprenentatges lingüístics en el domini català*, p. 47-56. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Xarxa CRUSCAT.

BRETXA, Vanessa; VILA, F. Xavier (2014) «[L'evolució dels usos lingüístics dins l'aula des de sisè de primària fins a quart d'ESO](#)». *Revista de Llengua i Dret = Journal of Language and Law* 62, p. 106-123.

CODÓ, Eva; PATIÑO-SANTOS, Adriana (2014). «Beyond language: class, social categorisation and academic achievement in a Catalan high school». *Linguistics and Education* 25, p. 51-63.

CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA (2009). [Recomanacions al Govern de la Generalitat de Catalunya pel que fa a polítiques de foment del català entre la joventut](#). Informe no publicat.

CORONA, Víctor; BERMELL, Òscar (2008). *Experiencias de socialización de chicos y chicas de familias ecuatorianas: ¿dónde comienza el viaje?* Treballs no presentats. Fundació Jaume Bofill, núm. 1575.

CORONA, Víctor; BLOCK, David (2020). «Raciolinguistic micro-aggressions in the school stories of immigrant adolescents in Barcelona: a challenge to the notion of Spanish exceptionalism?». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 23(7), p. 778-788.

CORONA, Víctor; NUSSBAUM, Luci; UNAMUNO, Virginia (2013). «The emergence of new linguistic repertoires among Barcelona's youth of Latin American origin». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 16 (2), p. 182-194.

DE ROSSELLÓ, Carles (2018). Capítol 4. «Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual». A: [*Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 1. Co-neixements, usos, transmissió i actituds lingüístics*](#), p. 82-97. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

EUSKARAREN AHOLKU BATZORDEA (2016). [*«Gu Gazteok. 12-14 urteko gazteen hizkuntza egunerokotasunera. Hurbiltzeko ikerketa partehartzailea Laburpen txostena eta lan-ildoen proposamena aurrera begira»*](#) [Gu Gazteok. Recerca participativa per a l'aproximació als hàbits lingüístics dels joves entre 12 i 14 anys. Informe resum i propostes de línies de treball de cara al futur]. Vitoria-Gasteiz: Argitalpen Zerbitzu Nagusia, Eusko Jaurlaritza.

FLORS-MAS, Avel·lí (2016). «Joves i llengües a Catalunya. Un estat de la qüestió». A: [*Linguapax Review 2015. El paper dels joves en la revitalització lingüística*](#), p. 11-29.

FLORS-MAS, Avel·lí (2017). [*Usos lingüístics i identitats socials entre adolescents catalans i valencians*](#). Tesis doctoral, Universitat de Barcelona.

FLORS-MAS, Avel·lí; SOROLLA, Natxo; PRADILLA, Miquel Àngel; VILA, F. Xavier (2021). «The recent evolution of first languages in Catalonia: Between minoritization and language maintenance». *Language Problems and Language Planning* 45 (1), p. 31-55.

FUKUDA, Makiko (2014). [*«Barrera o passaport per a la integració? Ideologies lingüístiques dels japonesos residents a Catalunya»*](#). *Revista de Llengua i Dret = Journal of Language and Law* 62, p. 86-105.

GALINDO, Mireia; DE ROSSELLÓ, Carles; BERNAT, Francesc (2021). *El castellà a la Catalunya contemporània: història d'una bilingüïtzació*. Benicarló: Onada edicions.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2019). [*Els usos lingüístics de la població de Catalunya. Resultats de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població. 2018*](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

GENERALITAT DE CATALUNYA; CONSELL DEPARTAMENTAL DELS PIRINEUS ORIENTALS; INSTITUT FRANCO-CATALÀ TRANSFONTERER-UPVD (2016). [*Principals resultats de l'Enquesta d'usos lingüístics a la Catalunya del Nord \(EULCN\) 2015*](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística.

GONZÁLEZ, Isaac (2009). «El català com a marcador simbòlic juvenil». A: CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA, [*Recomanacions al Govern de la Generalitat de Catalunya pel que fa a polítiques de foment del català entre la joventut*](#), p. 106-108. Informe no publicat.

GRAU, Oriol (2012). [*«El català mola si mola el que fem en català... o no»*](#). *Treballs de Sociolingüística Catalana* 22, p. 225-230.

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2015). [*Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013*](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística / Institut d'Estadística de Catalunya.

MARTÍNEZ, Roger; PUJOLAR, Joan; GONZÀLEZ, Isaac; FONT, Anna (2012). «[El poder de la normalitat: sobre els joves i la llengua a Catalunya](#)». *Journal of Catalan Studies* 15, p. 1-28.

MARTÍNEZ MELO, Montserrat (2018). Capítol 3. «Els coneixements lingüístics». A: [Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 1. Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics](#), p. 58-81. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

MASSAGUER, Marina (2022). [No-catalanoparlants a Catalunya: identitats socials, desigualtats i llengua catalana](#). Tesis doctoral, Universitat Oberta de Catalunya.

MASSAGUER, Marina; FLORS-MAS, Avel·lí; VILA, F. Xavier (2021). [Català, youtubers i instagramers: Un punt de partida per promoure l'ús de la llengua](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística.

MASSAGUER, Marina; FLORS-MAS, Avel·lí; VILA, F. Xavier (2023). [De l'aprenentatge a l'adopció de la llengua catalana: cap al cicle d'acompanyament als usuaris del Consorci per a la Normalització Lingüística](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria de Política Lingüística.

NEWMAN, Michael; MICHNOWICZ, Jim; DODSWORTH, Robin (2011). «Different Ways to Hate a Language in Catalonia: Interpreting Low Solidarity Scores in Language Attitude Studies». A: *Selected Proceedings of the 5th Workshop on Spanish Sociolinguistics*, p. 40-49. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.

PUIGDEVALL, Maite; WALSH, John; AMORRURTU GÓMEZ, Estibaliz; ORTEGA, Ane (2018). «I'll be one of them»: Linguistic mutes and new speakers in three minority language contexts. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 39 (4), p. 1-13.

PUJOLAR, Joan (2010). Immigration and language education in Catalonia: Between national and social agendas. *Linguistics and Education* 21, p. 229-243.

PUJOLAR, Joan; GONZÀLEZ, Isaac; FONT, Anna; MARTÍNEZ, Roger (2010). [Llengua i joves. Usos i percepcions lingüístics de la joventut catalana](#). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania.

ROVIRA MARTÍNEZ, Marta (2021). «[Mireia Trenchs: "La normalització lingüística va normalitzar el bilingüisme"](#)». *Pensem.cat*, 20 de gener de 2021.

SAGARDÍA, Odei; SUSPERREGI, Izaro (2012). «[Programes per promoure l'ús del basc en l'àmbit del temps lliure infantil i juvenil](#)». *Treballs de Sociolingüística Catalana* 22, p. 171-175.

SERVEI D'INFORMACIÓ, DOCUMENTACIÓ I ESTUDIS – SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2008). Informe sobre llengua i joventut per al Consell Social de la Llengua Catalana. Dins CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA, [Recomanacions al Govern de la Generalitat de Catalunya pel que fa a polítiques de foment del català entre la joventut](#), p. 85-99. Informe no publicat.

SOROLLA, Natxo; FLORS-MAS, Avel·lí (2020). «[L'ús del català entre els millennials de Catalunya: el pes diluït de l'origen lingüístic](#)». *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law* 73, p. 50-68.

SUAY, Ferran (2019). «Com incidir en els usos lingüístics? Una perspectiva psicològica». A: VILA, F. Xavier; BOIX-FUSTER, Emili (eds.). *La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu: realitats i possibilitats*, p. 23-34. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

SUAY, Ferran; SANGINÉS, Gemma (2010). *Sortir de l'armari lingüístic. Una guia de conducta per a viure en català*. Barcelona: Angle Editorial.

SUBDIRECCIÓ GENERAL DE LLENGUA I PLURILINGÜISME (2018). *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya: l'aprenentatge i l'ús de les llengües en un context educatiu multilingüe i multicultural*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.

TORRES, Joaquim (2018). Capítol 5. «La transmissió lingüística intergeneracional». A: *Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 1. Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics*, p. 98-123. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

VILA, F. Xavier (1996). *When classes are over. Language choice and language contact in bilingual education in Catalonia*. Tesi doctoral, Vrije Universiteit, Brussel·les.

VILA, F. Xavier; GALINDO, Mireia (2012). «Sobre la història i l'extensió de la norma de convergència lingüística a Catalunya». A: VILA, F. Xavier (ed.), *Posar-hi la base: usos i aprenentatges lingüístics en el domini català*, p. 31-45. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

VILA, F. Xavier; SOROLLA, Natxo; LARREA, Imanol (2013). «Les vies per als aprenentatges lingüístics del jovent d'origen marroquí establert a Catalunya». A: VILA, F. Xavier; SALVAT, Eulàlia (ed.), *Noves immigracions i llengües. Actes del 18è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona*, p. 147-197. Barcelona: Agrupació d'Editors i Autors Universitaris i Universitat de Barcelona.

VILA, F. Xavier; SOROLLA, Natxo (2018). Capítol 6. «Les llengües en els usos interpersonals i en els àmbits de consum i serveis». A: *Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 1. Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics*, p. 124-160. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

VILA, F. Xavier; UBALDE, Josep; BRETXA, Vanessa; COMAJOAN, Llorenç (2020). «Changes in language use with peers during adolescence: A longitudinal study in Catalonia». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 23(9), p. 1158-1173.

VILA I ROS, David (2009). «La substitució lingüística. Un exemple gràfic». Dins VILA I ROS, David; SAGARRA I RUIZ, Marina (coord.), *De la consciència a la conducta. L'experiència de Tallers per la Llengua*, p. 91-95. Sabadell: 7dQuatre Edicions.

VILA I ROS, David; SAGARRA, Marina (coord.) (2009). *De la consciència a la conducta. L'experiència de Tallers per la Llengua*. Sabadell: 7dQuatre Edicions.

WOOLARD, Kathryn (1992). *Identitat i contacte de llengües a Catalunya*. Barcelona: La Magrana.

WOOLARD, Kathryn (2003). «We Don't Speak Catalan Because We Are Marginalized»: Ethnic and Class Meanings of Language in Barcelona. A: BLOT, Richard K. (ed.), *Language and Social Identity*, p. 85-103. Westport, CT: Praeger Publishers.

WOOLARD, Kathryn (2016). *Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st Century Catalonia*. New York: Oxford University Press.

— Índex de taules

Taula 1.	Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre 2003 i 2018	14
Taula 2.	Franges d'edat utilitzades per a aquest estudi	19
Taula 3.	Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb la parella i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial	38
Taula 4.	Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb les amistats i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial	38
Taula 5.	Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua a les botigues i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial	39
Taula 6.	Diferència entre el percentatge de persones que parlen cada llengua amb les amistats i el percentatge de persones que tenen cada llengua com a llengua inicial	39
Taula 7.	Distribució percentual de la població segons llengua inicial, índex UFPA de català i grup d'edat	43
Taula 8.	Ràtio entre castellanoparlants inicials nats al conjunt de l'Estat espanyol i nats a Hispanoamèrica	46
Taula 9.	Mitjana de percentatge d'ús del català entre el total dels castellanoparlants inicials joves nats a Catalunya, entre els joves i entre els adults joves segons estrats territorials	50
Taula 10.	Coneixement del català i nivell d'estudis. Percentatges	59
Taula 11.	Percentatge de persones que saben parlar i de parlants habituals del català i el castellà a Catalunya	80

Índex de gràfics

Gràfic 1.	Evolució intergeneracional de les llengües emprades entre la població de la Catalunya del Nord	9
Gràfic 2.	Piràmide de població dels residents a Catalunya l'any 2018 segons el lloc de naixement	18
Gràfic 3.	Nombre de parlants segons llengua inicial dividits per grups d'edat quinquennal	20
Gràfic 4.	Percentatge de parlants segons llengua inicial dividits per franges d'edat	21
Gràfic 5.	Distribució dels membres de cada franja d'edat segons el seu origen familiar	22
Gràfic 6.	Nombre absolut de parlants (en milers) segons llengua inicial amb especificació de l'origen dels castellanoparlants inicials, dividits per franges d'edat	24
Gràfic 7.	Mitjana de coneixement de català i castellà de la població jove i de la població total	25
Gràfic 8.	Mitjana de coneixement de català i castellà de la població jove i de la població total, per franges d'edat	26
Gràfic 9.	Percentatge de parlants segons llengua d'identificació dividits per franges d'edat	27
Gràfic 10.	Percentatge de parlants segons la seva resposta quan algú a qui s'han adreçat en català els respon en castellà, dividits per franges d'edat	29
Gràfic 11.	Percentatge de parlants segons la seva resposta quan algú a qui s'han adreçat en castellà els respon en català, dividits per franges d'edat	30
Gràfic 12.	Percentatge de parlants segons la seva llengua habitual, per franges d'edat	31
Gràfic 13.	Mitjana del percentatge d'ús del català, el castellà i les altres llengües segons franges d'edat	32
Gràfic 14.	Llengua parlada amb la parella segons franja d'edat	34
Gràfic 15.	Llengua parlada amb les amistats segons franja d'edat	34
Gràfic 16.	Llengua parlada a les botigues segons franja d'edat	35
Gràfic 17.	Llengua parlada amb els metges segons franja d'edat	35

Gràfic 18.	Percentatges segons l'evolució de la llengua inicial, d'identificació i variables d'ús, per franges d'edat	36
Gràfic 19.	Mitjana del percentatge d'ús del català, el castellà i les altres llengües segons llengua inicial i franges d'edat	37
Gràfic 20.	Índex d'usos familiars amb progenitors i avis (UFPA) per al català de tota la població	42
Gràfic 21.	Nombre de castellanoparlants inicials segons lloc de naixement i franja d'edat	46
Gràfic 22.	Evolució de la mitjana del nivell de saber parlar català dels castellanoparlants inicials segons lloc de naixement i franja d'edat	47
Gràfic 23.	Evolució de la mitjana del percentatge d'ús del català dels castellanoparlants inicials segons origen familiar i franja d'edat	47
Gràfic 24.	Distribució dels castellanoparlants inicials nats a Catalunya segons percentatge d'ús de català	49
Gràfic 25.	Nombre absolut de parlants segons els seus usos lingüístics a la llar segons la seva dècada de naixement	55